

EPA

2004-2014

A MAGYAR GRAFIKA DIGITÁLIS VÁLTOZATA
A MEK EGYESÜLET MEGBÍZÁSÁBÓL
AZ INTERNET SZOLGÁLTATÓK TANÁCSÁNAK
TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT
AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
E-SZOLGÁLTATÁSI IGAZGATÓSÁGÁN,
AZ E-KÖNYVTÁRI SZOLGÁLTATÁSOK OSZTÁLYON,
2014-BEN,
AZ ELEKTRONIKUS PERIODIKA ARCHÍVUM
ÉS ADATBÁZIS FENNÁLLÁSÁNAK
10. ÉVFORDULÓJÁN.

L
A
B
O
R
*
O
M
N
I
A
*
V
I
C
T
I
*
*

Magyar Grafika

A grafikai iparágak fejlesztését szolgáló folyóirat
Szerkeszti és kiadja Biró Miklós * Megjelenik évenként
tízszer * III. évfolyam 10. szám * 1922 december

Csak

ezeknél a cégeknél vásároljunk!

BETŰ ÉS LÉNIA

Első Magyar Betűöntőde rt. Budapest VI, Desseswffy-utca 32. Divatos szöveg- és címbetűk minden nyelvhöz. Sima és mintázott rézleániák. Elvállalja teljes nyomdai berendezések szállítását.

Freund-Barát-féle papirnagykereskedés és grafikai szaküzlet Budapest V, Akadémia-utca 3. Telefon 82-35.

Fuchs Dávid grafikai szaküzlet Budapest V, Csáky-utca 49. (Bejártat Wahrmann-utca 16.) Telefon 21-91.

Horvát Lajos grafikai szaküzlet rt. Budapest VI, Aréna-út 80. szám. Telefon-szám József 32-03.

Pusztafi Zsigmond grafikai szaküzlet Budapest V, Tátra-utca 6. Telefon 31-43.

Universal grafikai szaküzlet rt. Budapest VIII, Rákóczi-tér 2. sz. Telefonszám József 48-12.

»OFÉ« *Olvasztó és Fémértékesítő* VI, Vasvári Pál-utca 8. Telefonhívó 94-68. Linotype-, stereotypóloom, angol ón, antimón. Ólomsaláért cserébe ólmat ad.

F E S T É K

Berger és Wirth kő- és könyvnyomdai festékgár, hengeröntőde. Budapest IX, Márton-utca 19.

Fuchs Dávid grafikai szaküzlet Budapest V, Csáky-utca 49. (Bejártat Wahrmann-utca 16.) Telefon 21-91.

Gebr. Schmidt G. m. b. H. Frankfurt a/M. kő- és könyvnyomdai festékek le-rakata: *Freund-Barát*-féle papirnagykereskedés és grafikai szaküzlet Budapest V, Akadémia-utca 3. Telefon 82-35.

Hans Wunder G. m. b. H. kő- és könyvnyomdai festékgár Berlin-Wilhelmsberg. Vezérképviselő és egyedüli raktár: *Goldstein Adolf Utóda* grafikai szaküzlet Budapest VII, Kazinczy-utca 32. Telefon József 123-95.

Horvát Lajos grafikai szaküzlet rt. Budapest VI, Aréna-út 80. szám. Telefonszám József 32-03.

Kallina Zdenko grafikai szaküzlet Budapest VIII, Mátyás-tér 16. Telefon J. 14-16.

Kast & Ehinger G. m. b. H. nyomda-festékgár magyarországi fióktelepe Budapest IV, Ferenciek-tere 4. Telefon 46-08. Gyárak: Wien, Stuttgart és Newyorkban.

Lorilleux Ch. és Társa a világ leg-régibb és legnagyobb nyomdai festékgyára. Iroda Budapest IV, Ferenc József-rakpart 27. Gyár Budafokon. Telefon 37-58 és 83-29.

Universal grafikai szaküzlet rt. Budapest VIII, Rákóczi-tér 2. sz. Telefonszám József 48-12. *Dr. Gustav Wicke* berlin-tempelhofi festékgár magyarországi vezérképviselő.

NYOMÓGÉP

Fuchs Dávid grafikai szaküzlet Budapest V, Csáky-utca 49. (Bejártat Wahrmann-utca 16.) Telefon 21-91.

Freund-Barát-féle papirnagykereskedés és grafikai szaküzlet Budapest V, Akadémia-utca 3. Telefon 82-35.

Horvát Lajos grafikai szaküzlet rt. Budapest VI, Aréna-út 80. Telefon J. 32-03.

Klein Ernő gépműhelye Budapest VII, István-út 4. Telefonszám József 72-39. *A Böhm & Herber* würzburgi gyorsajtó-gyár vezérképviselője. Új és javított nyomógépek állandóan raktáron.

Pusztafi Zsigmond grafikai szaküzlet Budapest V, Tátra-utca 6. Telefon 31-43.

Universal grafikai szaküzlet rt. Budapest VIII, Rákóczi-tér 2. Telef. J. 48-12.

Wörner J. és Társa gépgyár rt. Budapest V, Váci-út 48. Tel. 14-69 és 61-90.

G É P J A V Í T Á S

Nyomdai és könyvkötészeti gépek, minden rendszerű szedőgépek javítása *Dénes Aladár* okl. gépészmérnök gépműhelyében Budapest V, Váci-út 28. Telefon 180-98.

Horvát Lajos grafikai szaküzlet rt. Budapest VI, Aréna-út 80. Telefon J. 32-03. Javításokat szavatosság mellett vállal.

Klein Ernő gépműhelye Budapest VII, István-út 4. Telefon József 72-39. Gépjavításokat, gépalakításokat, szerelést és transzmisszióberendezést szakszerűen és gyorsan eszközöl.

Róna és Pusztafi grafikai gépek és szerelvények gyára Budapest III, Bécsi-út 42. Telefon 54-48.

Wörner J. és Társa gépgyár rt. Budapest V, Váci-út 48. Tel. 14-69 és 61-90.

H ENGERANYAG

Berger és Wirth kő- és könyvnyomdai festékgár, hengeröntőde, Budapest IX, Márton-ú. 19. Hengeröntést vállal a legjobb anyagból. Jobb és olcsóbb a házi öntésnél.

Freund-Barát-féle papirnagykereskedés és grafikai szaküzlet Budapest V, Akadémia-utca 3. Telefon 82-35.

Fuchs Dávid grafikai szaküzlet Budapest V, Csáky-utca 49. (Bejártat Wahrmann-utca 16.) Telefon 21-91.

Lorilleux Ch. és Társa, a világ leg-régibb és legnagyobb nyomdai festékgyára, hengeranyaggár és hengeröntőde. Iroda Budapest IV, Ferenc József-rakpart 27. Gyár Budafokon. Tel. 37-58, 83-29.

Universal grafikai szaküzlet rt. Budapest VIII, Rákóczi-tér 2. szám. Telefonszám József 48-12.

P A P I R N E M Ű G Y Á R

»*Steyrermühl*«-papírgyár különlegességei: műnyomó, kromó, pauz, pergamentpótló, rajz- és egyébfajta papirosok. Magyarországi vezérképviselő: *Freund-Barát*-féle papirnagykereskedés és grafikai szaküzlet Budapest V, Akadémia-utca 3. Tel. 82-35.

Grósz és Vidor papirnagykereskedés Budapest VII, Kertész-utca 20. Telefon József 126-54.

Haynald papírkereskedelmi rt. a H. H. Ullstein leipzig-i cég magyarországi képviselője Budapest V, Bálvány-utca 15. Telefon 45-33.

Hartmann Vilmos papírkereskedelmi rt. a Leykam-Josefthali rt., a Pitteni papírgyár rt., a Heinrichsthal papírgyári rt., a Roeder Gusztáv és fia és a Rózsashegyi cellulozé- és papírgyár rt. képviselője Budapest VI, Eötvös-utca 9.

Grosz és Bányász papírarúgyár Budapest VI, Aradi-utca 22.

Vértesi Adalárd levélboríték- és papírneműgyár Budapest IV, Fővámter 4. sz. Telefon J. 102-51, J. 102-52, J. 62-49.

S Z A K Ü Z L E T

Freund-Barát-féle papirnagykereskedés és grafikai szaküzlet Budapest V, Akadémia-utca 3. Telefon 82-35.

Fuchs Dávid grafikai szaküzlet Budapest V, Csáky-utca 49. (Bejártat Wahrmann-utca 16.) Telefon 21-91.

Goldstein, Adolf Utóda grafikai szaküzlet, Budapest VII, Kazinczy-utca 32. Telefon József 123-95. Raktáron tart festéket, füződrótot, matricaport s minden egyéb nyomdai anyagot.

Horvát Lajos grafikai szaküzlet rt. Budapest VI, Aréna-ut 80. Telefon J. 32-03. Az ország egyik legnagyobb grafikai gépraktára. Javításokat szavatosság mellett vállal.

Pusztafi Zsigmond grafikai szaküzlet Budapest V, Tátra-utca 6. Gépek, szerelvények, anyagok és festékek raktára. Elsőrangú képviselők. Teljes nyomdai berendezések szállítását is vállalja.

Universal grafikai szaküzlet rt. Budapest VIII, Rákóczi-tér 2. Tel. J. 48-12. Új, használt és javított kő- és könyvnyomdai, könyvkötészeti gépekből s egyéb felszerelésekből, anyagokból nagy raktárt tart.

K Ö N Y V K Ö T É S Z E T

Vászon könyvkötészetek, nyomdák és dobozgyárak részére *Freund-Barát*-féle papirnagykereskedés és grafikai szaküzlet Budapest V, Akadémia-utca 3. Tel. 82-35.

Fuchs Dávid grafikai szaküzlet Budapest V, Csáky-utca 49. (Bejártat Wahrmann-utca 16.) Telefon 21-91.

Moskovits Emil Budapest V, Klotild-utca 22. sz. Grafikai textil, könyvkötővászna és papírok.

G É P G Y Á R A K

Dresdener Schnellpressenfabrik A.-G. és a *Preusse & Comp. A.-G.* Leipzig, Magyarország és az utóállamok részére képviselő *Freund-Barát*-féle papirnagykereskedés és grafikai szaküzlet Budapest V, Akadémia-utca 3. Tel. 82-35.

Róna és Pusztafi grafikai gépek, vas- és fémszerelvények gyára, Budapest III, Bécsi-út 42. Telefon 54-48.

Wörner J. és Társa gépgyár rt. Budapest V, Váci-út 48. Tel. 14-69 és 61-90.

L I T O G R Á F I A

Átnyomópapírok és nedves transzparenspapír és az összes cikkek kaphatók a *Freund-Barát*-féle papirnagykereskedés és grafikai szaküzletben Budapest V, Akadémia-utca 3. Telefon 82-35.

Kallina Zdenko grafikai szaküzlet Budapest VIII, Mátyás-tér 16. Telefon J. 14-16.

K L I S É K

Sokszorosítóipar rt. Budapest VII, Tisza Kálmán-tér 6.

IRODA ÉS RAKTÁR ÁTHELYEZÉS!

A Fuchs Dávid grafikai
szaküzlet és a „Grafika”
gépkereskedelmi és nyomda-
berendezési részvénytársaság
irodáit és raktárait V,
CSÁKY-UTCA 49

(bejárat: Wahrmann-utca
16) szám alatti új helyi-
ségekbe helyezte át, ahol
rendelői igényeinek tökéletes
kielégítése céljából használt
és új grafikai ipari gépek-
ből, betükből, festékekből,
mindennemű e szakmába
vágó felszerelési tárgyakból
és kellékekből dúsán fel-
szerelt raktárt rendezett be.

Telefonszám: 21-91

M
G

KAST ÉS EHINGER

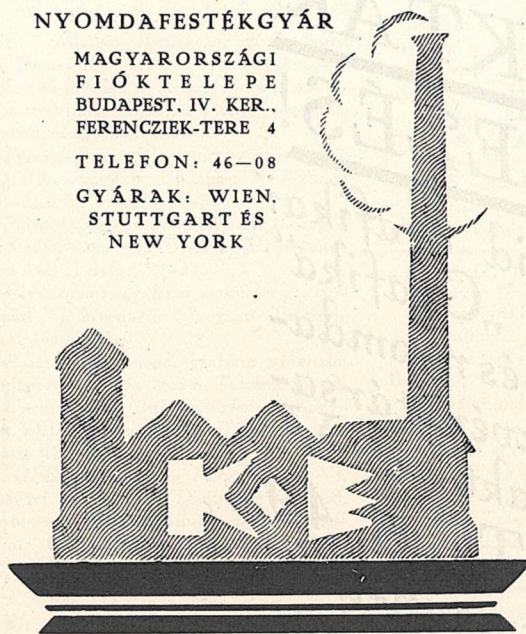
G * M * B * H

NYOMDAFESTÉKGYÁR

MAGYARORSZÁGI
FIÓKTELEPE
BUDAPEST, IV. KER.,
FERENCZIEK-TERE 4

TELEFON: 46-08

GYÁRAK: WIEN,
STUTTART ÉS
NEW YORK

KÜLÖNLEGESSÉGÜNK: HÁROMSZÍNFESTÉKEK
ÁLLANDÓAN NAGY RAKTÁR
ELSŐRENDŰ FEKETE ÉS SZÍNES FESTÉKEKBEN

TELEFON JÓZSEF 126-54

GRÓSZ ÉS VIDOR

PAPÍR -
NAGY -
KERES -
KEDÉS

MINDEN NEM Ű
OKMÁNY - ,
KÖNYV - ,
FAMENTES ,
NYOMÓ - ,
SZÍNES ÉS
FEDÉLPAPIROK
NAGY
RAKTÁRA
PAPÍR
ÉS
BORÍTÉK
GYÁRI
KÉPVISELETE

BUDAPEST VII, KERTÉSZ-U. 20

Bohn & Herber würzburgi gyorsajtógyár és
vasöntöde magyarországi vezérképviselője

KLEIN ERNŐ

GRAFIKAI GÉPEK ÉS SZERELVÉNYEK
GYÁRA

Ideiglenes helyiség:

BUDAPEST
VII, ISTVÁN-ÚT 4

TELEFON:
JÓZSEF 72-39

Autogénhegesztés * Használt szakmabeli gépeket vesz és becserél
Vidéken és bármely területen gépszereleket vállal és pontosan eszközöl

NYOMDAI ÉS KÖNYVKÖTÉSZETI
GÉPEK ÉS MINDEN REND-
SZERŰ SZEDŐGÉPEK
JAVÍTÁSA

SZEDŐGÉPEK ALKATRÉSZEINEK GYÁR-
TÁSA · SAJÁT GYÁRTMÁNYÚ KIZÁRÓÉKEK
RAKTÁRON · LINOTYPE-MATRICÁK JAVÍT-
TATNAK · ELSŐRENDŰ REFERENCIÁK

DÉNES ALADÁR

OKLEVELES GÉPÉSZMÉRNÖK GÉPMŰHELYE
BUDAPEST V, VÁCI-ÚT 28. SZÁM
(BEJÁRAT KORÁLL-UTCA) · TELEFON 180-98

BUDAPEST, BÁLVÁNY-UTCA 15
HAYNALD
PAPIRKERESKEDELMI RT

ÁLLANDÓ
RAKTÁR MINDEN-
FÉLE NYOMÓ-, IRÓ-,
CSOMAGOLÓPAPIROKBAN
ÉS LEMEZEKBE. BANKPOSTA-
ÉS BORÍTÓPAPIROK KÜLÖNLEGESSÉGE

H. H. ULLSTEIN, LEIPZIG
ÉS EGYÉB NÉMET GYÁRAK
MAGYARORSZÁGI KÉPVISELETE
TELEFONSZÁM: 45-33

V I E R T I E S I I = A I L A I D Á R

JÓZSEF
102-51
102-52
62-49

LEVÉLBORÍTÉK-ÉS PAPIRNEMÜGYÁR

KÉSZÍT:
MAPPÁKAT · ÉS
DÍSZLEVÉLPAPIROKAT
BUDAPEST-IV, FŐVÁM-TÉR-41
GYÁR: IV, MOLNÁR-UTCA-33

KUN.

SPECIÁLIS
NYOMDAGÉPJAVÍTÓ MŰHELY
Elvállalja mindennemű kő- és könny nyomdai, valamint könyvkötészeti gépek szerelését, javítását és azok átköltöztetését. Javít avagy ujonnan készít minden géprészt. Nyomdai gépeket elfogad a vállalat bizományba is eladásra.
NIERLICH RÓBERT
a budapesti Wörner-gépgyár volt szerelője
CLUJ, CALEA REGELE FERDINAND 93

TELEFON
 14-50

METEOR

* * * * *

**PAPÍR-ÉSÍRÓSZER-
 NAGYKERESKEDÉS**
CLUJ-KOLOZSVÁR
STR. MEMORANDULUI 13
 ÁLLANDÓAN RAKTÁRON; MINDENFÉLE
 NYOMÓ- ÉS ÍRÓPAPÍROK, BORÍTÉKOK,
 GYÁSZJELENTÉSEK, KARTONOK STB. STB.

**HENGER-
 ANYAGOT**

KELLKOM
 Gyári védjegy

LEGJOBB MINŐSÉGBEN SZÁLLÍT
KELLNER & KOMLÓS
 VEGETÉSZETI GYÁR
 FABRICĂ DE CHIMICALIE
SATU-MARE (SZATMÁR)

GYORSSAJTÓK, ROTÁCIÓSGÉPEK, SZEDŐGÉPEK
 ÉS A ROKONSZAKMÁK GÉPEINEK TELJES JAVÍTÁSÁT ÉS SZERELÉSÉT VÁLLALJUK

GRAFIKAI GÉPEK ÉS
 SZERELVÉNYEK
 GYÁRTÁSA

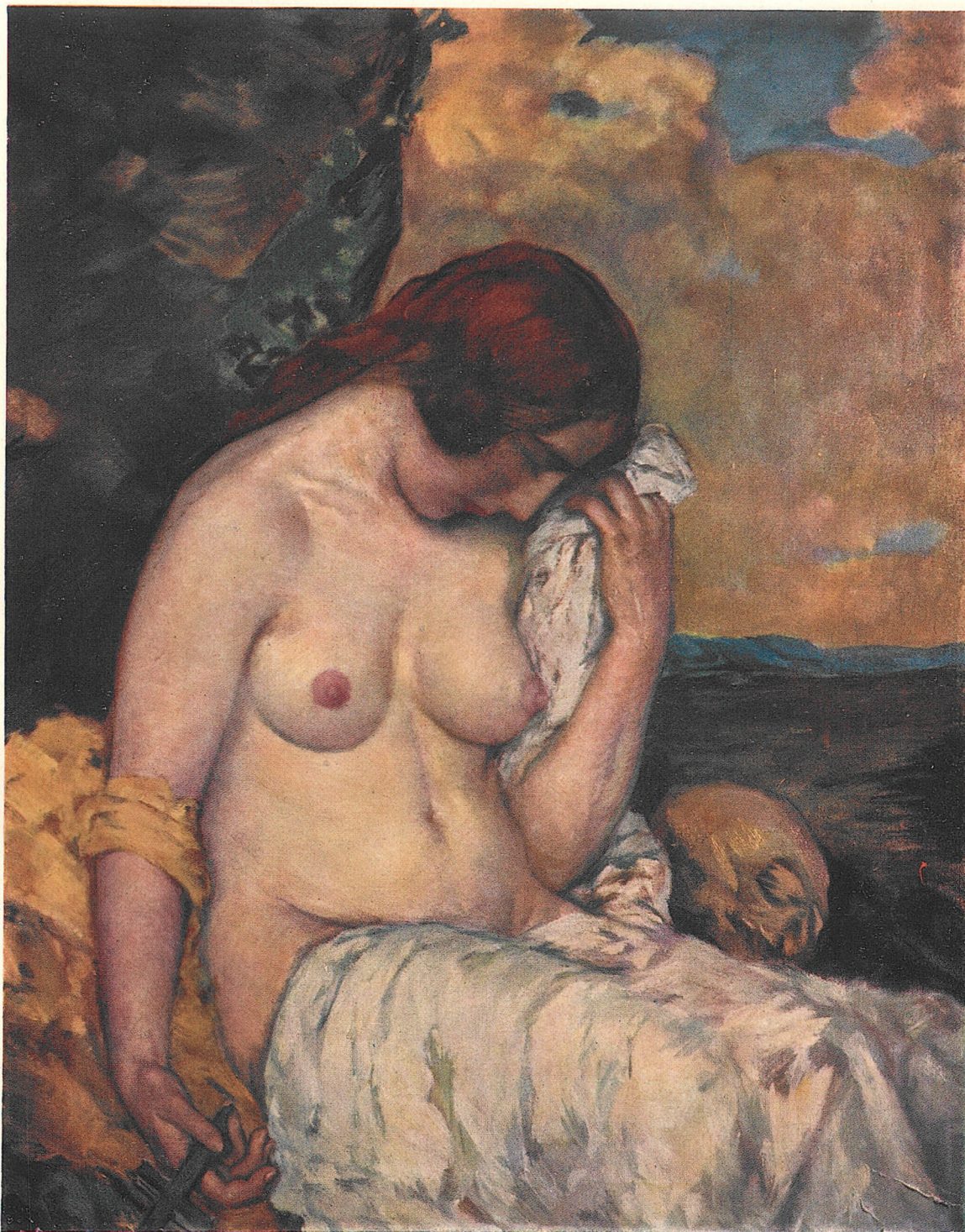
ELSŐRENDŰ KÜLFÖLDI
 SZAKERŐKKEL
 DOLGOZUNK

STIGMA

GÉPGYÁR ÉS
GRAFIKAI GÉPEK SZAKJAVÍTÓ MŰHELYE
TIMISOARA-TEMESVÁR II, STR. ERVINA TEODORIU 2

HASZNÁLT GÉPEKET VESZ, ELAD ÉS BECSERÉL * MEGNYÍLIK 1923. ÉV JANUÁR HÓ 1-ÉN

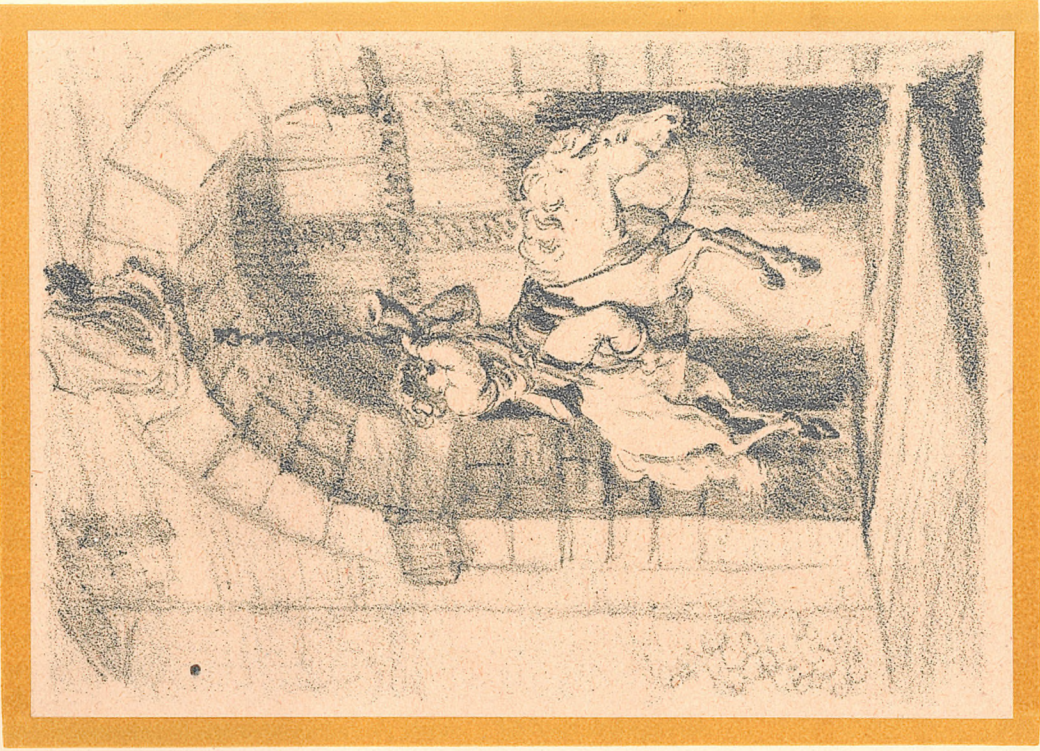
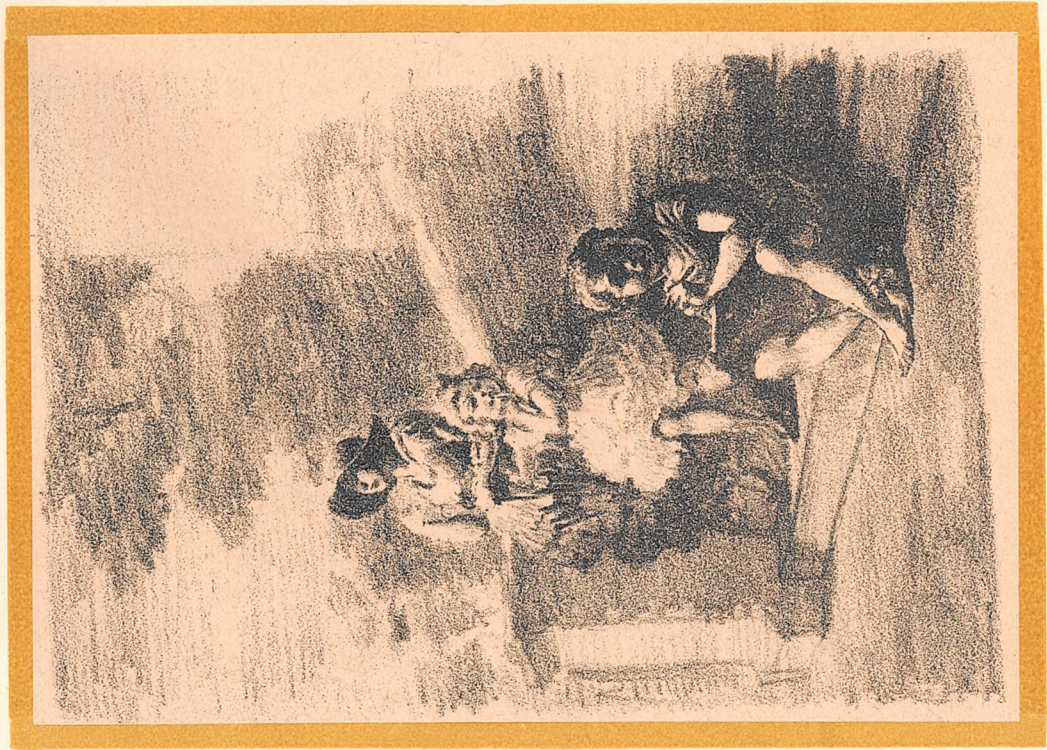

Háromszinü autotypia olajfestmény után.

Czenz János festőművész szives engedélyével.

A nyomást Pápai Ernő műintézete Budapest, végezte. A kliséket a Sokszorosító Ipar R.-T. Budapest, Tisza Kálmán-tér 6, készítette. A műnyomó papiros a »STEYRERMÜHL« papírgyár gyártmánya. A háromszinfesték Gebr. Schmidt Frankfurt a/M. festékgyárából való. Képviselei: FREUND-BARÁT-féle papírnagykereskedés és grafikai szaküzlet, Budapest, V., Akadémia-utca 3. TELEFON 82—35. sz.

Melléklet a »Magyar Grafika« karácsonyi számához.

Prihoda István eredeti körrajza „Andersen összes meséi”-hez.

Magyar Grafika

A grafikai iparágak fejlesztését szolgáló folyóirat
Szerkeszti és kiadja Biró Miklós

Megjelenik június és július hónapok kivételével havonként. Szerkesztőség és kiadóhivatal Budapest VI, Aradi-utca 8.
Telefon: 92-70, 23-45

Előfizetési díj fél évre 1000 K. Egyes szám ára 200 K. Hirdetések egyszeri közlésének díja cicerósoronként 100 korona, éves hirdetésekénél 90 korona

A z e s z t e n d ő a l k o n y á n

Ódolunk annak a szokásnak, hogy egy-egy lepergett esztendő végén visszapillantást vetünk a közelmúltban végzett munkára. Ennek a szokásnak kultiválása amolyan önbíráskodás, amely a legtöbb esetben igen közel jár az öndícsérezethez, ritkábban szerény utalás az elért eredményekre, vagy pedig őszinte bevallása a sikertelenségnek, fiaskónak.

A mi beszámolásunkban őszinték leszünk s nem rösteljük bevallani, hogy a most egy éve nagy lelkesedéssel napirendre tűzött törekvésünket: létrehozni a nagyon nélkülözött szakmafejlesztő egyesületet, nem tudtuk megvalósítani.

Olvasóink bizonyára emlékeznek még a most egy éve rendezett írásbeli ankétára a szakmafejlesztésről. Félsszáznál több vélemény futott be szakmánk legtehetségesebbnek tartott vezető embereitől, akik kivétel nélkül mind a szakoktató szervnek valamilyen formában való megalkotása mellett foglaltak állást. Ennek hatása alatt megterveztuk az általunk elejétől fogva propagált szakmafejlesztő egyesület alapszabályait és a magyar grafikai iparágakban vezetőszeret játszó tizenkét kartársunknak — munkaadónak, művezetőnek és munkásnak egyben — megküldöttük tanulmányozás és véleménynyilvánítás céljából.

Ezzel megtettük az első komoly lépést célunk felé s abban a tévhitben ringattuk magunkat, hogy ennek az első lépésnek folytatása is lesz; azt hittük, hogy azok, akiknek véleményét, tanácsát kértük, ugyanazzal az őszinteséggel fogják megmondani jó vagy rossz véleményüket a tervezetről, mint amilyen becsületes célzattal és lelkesültséggel mi azt papírra vetettük.

De — fájdalom — nem ez történt. A tizenkét kiválasztott közül egyetlen egy akadt csak, aki a

tervezetet legalább visszaszármasztatta, közölvén, hogy nincs ideje azzal olyan behatóan foglalkozni, ahogy azt a nagy ügy megkövetelhetné. A többiek egyszerűen válaszra sem méltatták. Feltételezzük, hogy nekik sem volt idejük a tervezetet áttanulmányozni, mert azt mégsem hinnők, hogy szóra nem érdemes munkát végeztünk volna, hogy tervezetünk abszolút rossz lett volna. Nem volt az egyéb, mint a háboru előtt igen jól funkcionált Szakkörünk alapszabályainak más hasonló célú bel- és külföldi egyesületek alapszabályrészleteivel kibővített átdolgozása.

Ez a nemtörődömség azonban arról győzött meg minket, hogy egy nagyobb szabású, modern és a magyar grafikai iparok szakoktatását megalapozó akciónak megindításáról nálunk egyelőre nem lehet beszélni.

A szakmafejlesztő egyesület létrehozását célzó törekvésünk tehát harmadszori nekibuzdulás után is hajótörést szenvedett, aminek megállapítása után akciónk folytatását nem erőszakoltuk s figyelmünket, alkotásvágyunkat és képességünket más céljaink megvalósítása felé fordítottuk.

Ezt a másik célunkat a *Magyar Grafika* nagyarányú fejlesztésében láttuk.

Az a körülmény, hogy megcsonkított hazánktól elszakadt magyar szaktársaink figyelme lapunk felé irányult, nagyban megkönnyítette vállalkozásunkat: a Magyar Grafikát még nivósabbá s a törekvő, szépért lelkesedő szaktársaink részére nélkülözhetetlenné tenni. Ez pedig nem volt könnyű feladat, mert talán ugyanabban az órában, amelyben ez az elhatározás megszületett, kezdetét vette magyar pénzünk újabb katasztrófális elértéktelenedése, amely a nyomdai előállítási költségeket és a papírákat hihetetlenül felszöktette.

Célunk és szándékunk nyilvános bevallása mel-

lett azonban helyt kellett állnunk és úszni az árral, már amennyire azt a viszonyok megengedték.

A Magyar Grafika színvonalát tőlünk telhetőleg emeltük, tartalmát bővítettük, mellékleteinek számát megdupláztuk és a lapnak ezt a részét az utódállamokban dolgozó szaktársak igényeinek megfelelően átreformáltuk: rendszeresítettük a többnyelvű szedéspéldák bemutatását.

Jólesőleg állapítjuk meg, hogy lapunk ilyen mérvben és irányban való fejlesztése nemcsak olvasóink körében találkozott tetszéssel, hanem külföldön is elismerést aratott: a »Deutschland, Deutschland über Alles!« szózat hazájából kevés külföldi — nem német — szaklapról nyilatkoztak úgy, mint a Magyar Grafikáról.

A lap árának úgyszólván havonkénti helyzetdiktálta emelése mitsem változtatott munkásolvasóink táborában, ha egyes nyomdákban vagy városokban lényegtelenül csökkent is a példányszám, azt inkább a munkanélküliség fokozódásának kell betudnunk, ami a mi szempontunkból nem fontos, mert tapasztalataink szerint munkanélkülivé vált olvasóink később — új kondícióba való elhelyezkedésük után — pótlólag szerzik meg kedvenc szaklapjukat.

Annál inkább illethetjük panaszszóval munkaadóelőfizetőinket, akik az előfizetési pótdíj tisztességtudóan történt bekérésekor a meg nem értés és indolencia igen nagy fokának adták tanujelét. Amúgy is kevésszámú munkaadóelőfizetőink ötven százaléka nem fizette be a pótdíjat, nyilván, mert vagy nem érzi szükségét egy szaklapnak, és nincs érzéke a szakirodalom fontossága iránt vagy pedig

mert — mint jó üzletember — megfelelő ellen-szolgáltatásnak véli a számonkénti 36 koronát!

Ehelyütt a jövőbeni céljainkkal is illenék foglalkozni s hogy ez alkalommal nem tesszük: csak annak kell tulajdonítani, hogy — mint másnak sem — úgy nekünk sem adatott meg a jövőbelátás képessége. Nem tudjuk, mit hoz a holnap! mit rejt méhében a jövő. Tehát nem tervezünk.

Sokkal célszerűbb, ha egyszerűen, de ünnepelesen megígérjük, hogy a megkezdett és helyesnek bizonyult úton haladunk tovább és ernyedetlenül, szakmaszeretettel sugalta buzgalommal és kötelességérzettel dolgozunk tovább a magyar szakmafejlesztés és szakoktatás szolgálatában, abban a reményben, hogy megértéssel találkozunk olvasóink körében, aminek nem kis része lesz abban, hogy együttes és vállvetett munkálkodásunk megalapozza a boldogabb jövőt.

Kedves kötelességünknek tartjuk azonban, hogy ehelyütt köszönettel is adózzunk lapunk munkatársainak, akik a szellemi és a technikai kivitelben szaktudásukkal és ügyszeretettel jelentékenyen megkönnyítik feladatunk sikeres megoldását. Köszönetet mondunk fővárosi, vidéki és külföldi lapkezelőinknek, akiknek buzgólkodása a közöttünk és olvasóink között szükséges bensőbb kapcsolatot létrehozta és fentartja, különösen pedig köszöntjük ezek között *dr. Schönberger Mór* urat (Temesvár) és *Krizsó Kálmán* szaktársat (Kolozsvár), mint lapunk lángbuzgalmú úttörőit Erdélyben.

Wanko Vilmos

M u l t , j e l e n é s j ö v ő

KARÁCSONYI ELMÉLKEDÉS

1914 karácsony óta vajmi kevés öröme van a vérbeli nyomdásznak, mert a fenti évszám óta kezdődik nemcsak Nagymagyarország, hanem a sokszorosító szakma elsatnyulása is. Ha visszatekintünk a 90-es évekre, amely időtől kezdve szakmánktüneményes gyorsasággal fejlődött aránylag rövid idő alatt nagygyá és biztosan állta meg helyét a nyugati államok fejlett iparával szemben, úgy nagyon fájdalmas és elszomorító, hogy a szerencsétlen kimenetelű világháború úgyszólván teljesen tönkretette a virágzás teljes pompájában álló iparunkat.

Máskor, azaz még csak rövid nyolc évvel ezelőtt, ilyenkor már bizonyos lázas munkálkodás folyt az egyes nyomdákban, hogy a karácsonyi piacra kikerülő könyvek, folyóiratok, naptárak és újévi kártyák egész serege mennél tökéletesebb tipográfiai vagy litográfiai mestermunka legyen, hogy egyrészt az egyes nyomdáknek reklámul szolgáljon, másrészt pedig hogy tudomást vegyen róluk a művelt világ haladás és fejlődés dolgában, és méltó versenytársat lássanak bennünk, a sokszor és ok nélkül lekicsinyelt és lenézett magyarokban.

Hol van ma a hatalmas magyar sajtó, mely

230

ilyenkor 240 kolumnáig menő oldalszámmal büszkélkedett? Hol a termékeny karácsonyi könyvpiac? A 10–16 oldalra terjedő napisajtó újszólván halódik. Megvonták tőle az életerőt: a papírost, pedig enélkül nem lehet lapot se szerkeszteni, se kiadni. Politika ide vagy oda, szerencsétlen ötlet volt ennyire megnyomorítani a lapokat arra való hivatkozással, hogy a papirbehozatal rontja valutánkat. Hogy évek óta nem lehetett legalább egy nagyobb papirgyárat itthon felállítani, azt nem lehet velünk megértetni, bár-hogy is próbálják hangoztatni ennek ellenkezőjét a magukat illetékes köröknek nevezők.

Könyvet vagy bármely más díszesebb alkatú nyomtatványt pedig kárbavesztett fáradság lenne kiadni, mert nincs vevőközönsége. Akik a béke éveiben erre szánták megtakarított filléreiket, azok ma alig képesek felszínen maradni, akiknek pedig volna pénzüik — azok nem szoktak olvasni. Ily állapotok mellett nem csoda, ha sokszorosító intézeteink nagy mértékben redukált üzemmel dolgoznak.

Okos politika folytán mindehhez hozzájárult még az is, hogy mikor már minden lehetőség megszűnt arra nézve, hogy valahogy üzemeink talpra állhassanak és segíthettek volna rajtuk más úton, akkor sok száz millió koronát fizet ki az állam a legdrágább valutájú országnak azért, hogy a világ legízléstelenebb papirpénzét ott rendelte azzal az elfogadhatatlan érveléssel, hogy azt nem lehetett volna ily kiállításban itthon előállítani. Ebben igazat adunk neki, mert a jelenlegi impresszumos papirpénz kiállítása méltatlan lenne a magyar grafikai iparra.

Újszólván mesterségesen drágul napról napra minden. Furcsa azonban az, hogy jó pár hete a koronánk stabil, ennek dacára mindennek felmegy az ára. Ezt a talányt bajos lenne megfejteni.

— Az állam és város drágítására hatványozottan drágít a termelő, drágul a munkabér, de *fogy a munkateljesítmény*. Szinte megfizethetetlen már a nyersanyag és mindennek dacára szakmánkban újra felburjánzik a szennyverseny, mintha legalább is a régi eldorádónak nevezett Magyarországon élénk. Hogy ez hová fog vezetni, azt bajos lenne pillanatnyilag is előre megjósolni, de hogy jóra nem, az bizonyos.

Nincs munkakedv sem munkaadó, sem munkásnál, pang a szakfejlesztés és szakirodalom, a mindennapi létért való küzdelem kifárasztja a gondolkodó agyat, sok-sok feldolgozandó téma csak vázlat marad a papíron, nem serkenti a tudás az arra hivatott tollat arra, hogy gondolatait tovább adja, mert meddő küzdelemnek látszik a jelen rettenetes gazdasági viszonyai között megbirkózni azzal a tudattal és gondolattal, hogy a legyengült és nagyon is leromlott sokszorosítóipart egyhamar megközelítőleg is a régihez hasonló alapokra helyezhessük vissza.

Sötét és borus a jövő képe. Elmékedésünk közepette magunk elé varázsoljuk az oly közeli multat és ahogy tudjuk a történelemből, hogy erős akarattal, önbizalommal és összetartással, kitartó és fáradsággal járó munkával mindenkor sikerült az elvesztett pozíciókat visszahódítani, úgy most sem kell feladni semmiféle reményt arra, hogy lehet ez még jobb, mint ma és hogy a költő szavaival éljünk: *»Felvirrad még valaha, nem lesz mindig éjszaka«*.

Azért tehát félre a csüggedéssel, mert ez még rosszabb helyzetet teremthet. Össze kell fognunk mindnyájunknak és talán így sikerülni fog — ha nem is rövid időn belül — újra nagyra tenni a magyar sokszorosítóipart, s rendületlenül kell hinnünk és bízunk ennek előfeltételében: *Magyarország gazdasági megújulásában.* Radnai Mihály

A nyomdabetük készítéséről

betük előállítási folyamatának első fázisával a patrica- és matricakészítéssel a közelmúltban már foglalkoztam e lapok hasábjain, a *betük* készítésével azonban még nem. Ez alkalommal megkísérlem papírra vetni annak a sok száz betűnek a készítési módját, amelyeket naponta serényen forgatunk s rakosgatunk tervszerűen egymás mellé, hogy megszóltassuk őket. Mielőtt azonban

a készítési folyamat mai fejlettségéről beszélnénk, vesünk egy rövid visszapillantást annak eredetére és fokozatos fejlődésére.

A könyvnyomtatás történelméből tudjuk, hogy a fémről való sokszorosítást már Gutenberg előtti időkben ismerték. A hajdani xilografusok táblás fametszeteikről fémöntvényt készítettek, hogy annak finom vonalas díszítéseit a többszörösítés folyamata közben való dörzsölés következményeitől megmentsék. Ilyen

öntvényeket a fémöntők készítették, kik az akkori eszközeikkel és a rendelkezésükre álló anyaggal a sokszorosításhoz egy eléggé jól használható másolatot készíthettek. Nem is kételkedhetünk benne, hiszen ügyességükről számos antik szobrocscsa, díszműtárgy, továbbá a könyvkötőiparban az aranyozáshoz használt bélyegzők és egyebek tesznek tanúságot. Szükségesnek tartottam ezt megjegyezni, mert a könyvnyomtatás feltalálása idejében szoros kapcsolatba került a fémöntés a mozgatható betűk készítésével. Gutenberg első, mondjuk kísérleti betűit minden kétséget kizáróan fából készítette, de amidőn korának megfelelő tökéletességgel sajtóját használhatóvá tette, oly nagy mennyiségű betűre volt szüksége, hogy azok tömeges előállítását, költséges és hosszadalmas voltánál fogva nem bírhatta a fametszőre. E körülmény a feltalálót arra készítette, hogy betűállományát a fémöntők egyszerű öntési módszerével fémről gyarapítsa. Az öntéshez lágyabb fémeket használt, amiáltal a nyers betű kikészítése könnyűszerrel elég gyorsan történhetett. Ez az öntési eljárás, amely mondhatjuk csaknem változatlanul van napjainkban alkalmazásban, abból áll, hogy egy síma deszkalapra egy, két pontosan egymásra illő, téglalakú, bizonyos magasságú, oldalt szegeccsel egymásba illeszthető vaskeretrészt helyeztek, melynek egyik keskenyebb része a leendő forma kiöntéséhez szolgáló nyílással volt ellátva. A keretrészt megnedvesített finom homok, agyag és faszénporból álló keverékkel színültig teletömködték. A mintákat, vegyük pl. a fabetűket, hogy a nedves homok rájuk ne tapadjon, attól könnyen elválaszthatók legyenek, gyengén beporozták (erre szolgált a faszénpor, vagy korpafümagliszt stb.) s képpel felfelé benyomkodták a homokba, úgy hogy ezekből mindössze talán csak egy 4–5 mm-nyi rész a képpel vált láthatóvá. A fél forma felületét szintén beporozták, hogy a két rész majd könnyen szétválasztható legyen. Továbbá az alapra ráillesztették a felső keretrészt és ezt is jól teletömködték homokkal. Ezzel megkapták a betű képének homorú mintáját. Az így elkészített formát megfelelő szikkadás után szétnyitották és az elszórtan benyomkodott mintákat óvatosan kiemelték. Az ehelyütt támadt ürok adták meg a betű testét. Az üroket keskeny, vájt csatornával kötötték össze, ezeket pedig egy főcsatornával, amely a keretek beöntési nyílásáig vezetett. Vájtak még egész keskeny kis barázdákat a keret széléig, amelyeken át a folyékony fémről eredő gázok és gőzök távolodtak el, majd teljesen kiszárították, azután a formát összecsukva, fedődeszkával ellátva, faszorítóba összefogták és folyékony fémmel kiöntötték. Amidőn a fém megszilárdult, szétszedték a formát, az öntvényt kiemelték, majd a betűket a csapoktól (a csatornák nyomai) megszabadítva, az egyenetlen részeket csiszolókövön lecsiszolták és ezzel már nyomásra használhatóvá lettek. Ez eljárásnak — a favésetekkel szemben — az volt az előnye, hogy egy öntéssel annyi betűt nyert a készítője, ahányat mintázott, még pedig csaknem készeket, mert hiszen jól sikerült mintázásnál és kiöntésnél a homokforma a mintának tökéletes másolatát adta, így tehát még a magasságot is maga a minta adta meg.

A mintákat pedig később is korlátlanul használhatta. Később, amidőn az egyre nagyobbodó szükségletet az öntőformának hosszabb-rövidebb használat utáni megsemmisülése következtében nem lehetett kielégíteni, az eljárás hosszadalmasnak bizonyult és újabb öntési eljárás után kellett kutatni. Lehet, talán a forma gyakori előállításánál nyert benyomások, vagy a könyvkötők által bronzbélyegzőkkel végzett díszítő eljárás adhatta meg az impulzust egy állandó forma szerkezetének megalkotására.

Megismerték az ólom tulajdonságait, amiket azután hasznosítottak. Így pl. egy síma lapon négyoldalt zárt keretbe ólmot öntöttek s valamely betű képét korommal való szigetelés után (ha a betű oxidált volt, úgy minden szigetelés nélkül) a folyékony ólomba nyomták s midőn az ólom szilárd halmazállapotát már majdnem felvette, kiemelték. A betűnek kidomborodó képe homorú nyomot hagyott az ólomtömböcskében. Németországban állítólag találtak több 4–6 mm vastagságú bronzöntvényt, melyek egyik oldalán egy-egy betű domborodik ki. Szakértők ezeket a betűk készítéséhez használt bélyegzőknek tartják, amelyek faminták után homokba öntettek. Alkalmazási módjuk teljesen azonos lehetett az ólombetűk mélyítési műveletével. Így készült a betű képének első állandó formája. Betűt belőle úgy öntöttek, hogy az anyaminta homorított része fölé két drb bizonyos magasságú 90 fokra (L) megmunkált keményebb fém-, valószínűleg vasrészeket (Giesswinkel) egymással szembe helyeztek, úgy hogy azok fölülnézetben egy a betűkép terjedelmének megfelelő négyzetet, belülről pedig egy kis hasábót alkottak. Ebben az összeállításban a két keretrészt egy sodronyrúgóval fogták össze és kiöntötték. Az ezekből kikerült betűk kikészítése a homokmintába öntötteknél már körülményesebb volt, amennyiben ezek egyenletes magasságát az öntésnél még nem tudták biztosítani, tehát pontos magasságra is kellett még azokat megmunkálni.

E kezdetleges eszközzel a kívánt állandó formát ugyan megkapták, vele az öntést is gyorsabban végezték, de tökéletlen mechanizmusával nem tudtak olyan betűket önteni, amelyekkel az írott betűkkel vagy a homokbaöntés eljárása útján nyert betűkkel szedett sorokhoz hasonlókat alkothattak volna. A betű képét nem tudták egyelőre meghatározott vonalba állítani. Minden óvatosság és ügyesség dacára még egy betűt sem tudtak a másikhoz állás, vonal, vastagság és távolságra nézve hasonlóvá tenni. Innen van az, hogy a könyvnyomtatás feltalálása utáni időkből származó nyomtatványok sokkal kezdetlegesebbnek tetszenek, mint a Gutenberg korabeli készítmények. Egy ilyen későbbi nyomtatványon egyetlen egyenes sort sem fedezhetünk föl.

Ez igazolása ama képzeteknek, mely szerint eszközök híján a betűk készítésének eredetére kellett visszatérni.

A XVI. századból fenmaradt egyetlen ismert legrégibb s jelenleg egy haarlemi betűöntőde birtokát képező öntőkészülék az idők folyamán nagy átalakuláson ment keresztül. Ez az öntőkészülék két részből áll,

az első a betű magasságának megfelelő szélességű, ujjnyi vastag vastömb faburkolatba ékelve, amire a másik rész: az állandó törzset adó vaslemez van ráerősítve. Ezek a részek sínszerűleg egybeilleszthetők. Az alap és a felső

részek elülső élére erősített rudacsok az előbeniek összeállításával egy kis foglalatot alkotnak, amelybe egyúttal az anyaminta nyert elhelyezést, amit még egy sodronyrúgóval erősítettek meg. Ellenkező oldalán a betű mintája már nem végződött közvetlenül a beöntési nyílással, hanem annak csaknem teljesen zárt vége keskeny, a beöntési nyílásig mindinkább szélesedő, tölcészerű csatornával lett összekötve, amelyen át ömlesztették be a fémeket. Az öntvénynek ezt a könnyen eltávolítható toldalékát csapnak nevezzük. Az öntőkészülék mindkét részét az öntésnél egy vastag acélsodronnyal fogták össze. E kis alkotmány faburkolata lehetővé tette a könnyű kezelhetőséget, az öntés folytonosságát. Haladást jelentett akkoriban még a betű vastagságának állandósítása, melyet maga a kellősített anyaminta adott meg; az öntőminta annyira zárult, amennyire az anyaminta vastagsága engedte. Haladást jelentett még az anyaminta helyének tetszés szerinti megváltoztatása is, miáltal a betű képeinek egyöntetű vonala és állása állandósítottatott.

Ennek a készüléknek a szignatúrával és egyéb apróbb módosításokkal javított utódja az első öntőgépek üzembehelyezéséig, 1845-ig volt állandó használatban.

Az öntés a bálkának egy bizonyos lendületével történt, amiáltal a beöntött fém az anyaminta legparányibb mélyedéseibe hatolt. A készülék egyszerű, gyors kezelése lehetővé tette, hogy naponta 10 órás munkaidő mellett 4000 betűt önthettek.

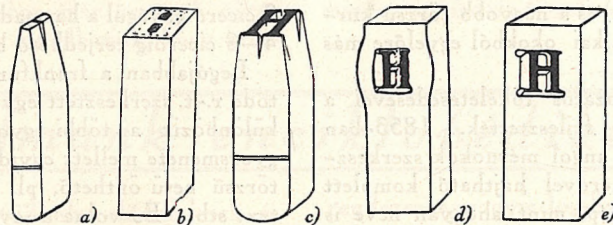
Az öntőkészülék fokozatos fejlődésével természetesen az anyaminta előállítási módja is lépést tartott. A kezdetleges bronzbélyegzőket felváltotta a kézzel vésett, véső formára megmunkált vas, majd acélbélyegző, amelyet már nem ólomba, hanem vörösrézrudacsokba mélyítettek. A múlt század közepén, amikor a galvanoplasztika a nyomdaipar szolgálatába lépett, már ez úton is készítették anyamintákat.

1806. évben *Berte* Angolországban, 1835. évben *Tarbé* Franciaországban, hogy az öntőkészülékkel végzett lendületes mozgás elkerülhető legyen, a fémeket egy csappal vagy szeleppel ellátott csövön át engedték szabadjárá. A fémeket saját súlya hajtotta a készülékbe, de miután a fémoszlop nyomása nem volt elegendő arra, hogy az anyaminta finom mélyedéseit kitöltse, egy nehéz tárgyat ejtettek a fémre, ami-

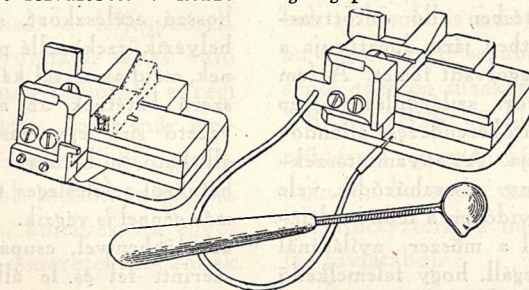
által az nagy vehemenciával hatolt a készülékbe. Ennek alapján szerkesztette *Lehmann és Mohr* Berlinben találmányát, az úgynevezett *Khischier*-gépet. Ez utóbbinál a betű törzsének formája, amelyre az anyamintát képpel felelőhelyezték, egy öntött vas alaplemezzel beerősítve. Közvetlenül mellette van a fém beöntéséhez szolgáló nyílás, amely a forma falán átvezető keskeny csatornával áll összeköttetésben. A nyílás fölött egy valószínűleg cölöpverő berendezése található. Független vezetékben fel és le mozog

egy vasrúd, amely fenn egy vasgolyóval nehezített, lenn egy négyszög alakú, pontosan a beöntési nyílásba illő vastömb van, amelyre a súly nehezedik. A beöntési nyílásba annyi fémeket öntöttek, amennyi a forma kitöltéséhez elegendő, majd elszabadították a súlyt. A nyílásba történő beesésével a fémeket nagy nyomással a csatornán át a formába nyomta. A formába szorult levegőt kis csatornákon át bocsátották a szabadba. Az itt leírt *Khischier*-gépet főleg nagyobb betűk öntéséhez használták. Nagyobb betűket, terjedelmes körzeteket stb., hogy megfelelő éles nyomási felületet nyerjenek, még úgy állították elő, hogy egy síma vas- vagy kőlapra halomszerűleg fémeket öntöttek és a lárduklása pillanatában többnyire galvanoplasztikai úton nyert anyaminta képes részét rácsapták (*Klatschen*), megkapták a betű képét, melyet megfelelő készülékben írásmagasságra felöntöttek és kikészítettek.

Idők múltán, amidőn a kultúra a legszélesebb rétegben is érelődni kezdett, gyarapodott a hírlapok és könyvek olvasók száma. Sajtótermékekben nagy lett a kereslet, amelyek előállításához a betűszükséglet a kézi termelő eszközökkel már nem volt kielégíthető. A szükség több embert olyan gépek feltalálására buzdított, amelyek a kézi eljárást teljesen fölöslegessé tették. *Wing Vilmos* és *White Éliás* angol gépészek már 1805. évben szerkesztettek betűöntőgépet, de az első, valóban használható gépet csak 1828. évben készítette *Bruce David* Brooklynban. E gépet kézi erővel egy forgattyú hajtásával hozták mozgásba. Az öntőforma a kézi öntőkészülékhez volt hasonló, az anyamintát egy foglalatba erősítették, melyet a készülékkel együtt a gép mechanizmusa nyitott és zárt. A fémeket pírsezzel hevített üstből szeleppel ellátott dugattyúval egy keskeny csatornán át fecskendezte a gép a vele szoros együttműködésben levő készülékbe. A fém közvetlenül a készülékbe jutása után azonnal megszilárdult és a szétnyíló készülék kilökte a betűt, melynek csapját eltávolították és sodrát lecsiszolták.

1. ábra. a) Acélvésést a H két szára közötti részének homorításához, b) homorított acélbélyegző, c) pontos rajz után vésett kész acélbélyegző (patrica), d) fémpálcika, melyen a bemélyített bélyegző nyoma látható, e) kész, kellősített anyaminta, matrica.

2. ábra. Javított kézi betűöntőkészülék, amely 1845-ig volt állandó használatban.

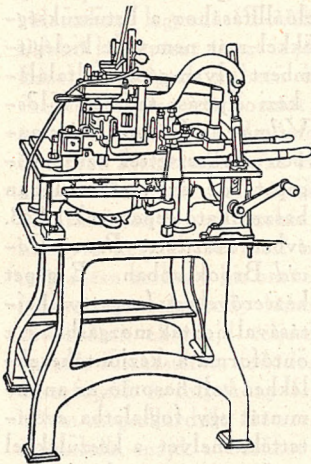
233

Ez a gép még számos javításon ment keresztül, míg az öntés folytonossága biztosíthatóvá lett, míg átlagos napi teljesítménye 12.000 darabra emelkedett. Ilyen gépek még napjainkban is vannak használatban, ezeken öntik az írott (Kalligraphie) és a nagyobb törzsű kurzív betűket, melyek technikai okokból egyelőre más gépeken még nem önthetők.

A motorikus erő fokozatos tökéletesedésével a betüöntőgépeket is tovább fejlesztették. 1853-ban Johnson és Atkinson nevű angol mérnökök szerkesztették az első motorikus erővel hajtható komplett öntőgépet. A komplett gép, mint ahogyan neve is mondja, nyomásra teljesen kész, használható betűket öntött és csiszolt. Hepburn módosításaival a gépet egyszerűsítette. Németországban 10 évvel később H. Flinsch vette használatba s E. Genzsch (Schriftgiesserei Genzsch & Heyse, Hamburg) lényegesen megjavította. E javítás a gép konstrukciójára és termelőképességének fokozására terjedt ki. Később az öntőgépek tökéletesítésén nagyobb érdemeket szereztek a párisi Foucher frères és Küstermann & Comp. cégek.

H. Berthold berlini öntőde szabadalma után a gépek menetének fokozásával emelték a termelőképességét.

A legelterjedtebb és a legegyszerűbb a párisi Foucher rendszerű komplett öntőgép. Öntőműszerének egyik, a betű szignatúrarársze és a második, a vele ellenkező része derékszögben, hosszú vízszintes felületen rögzítetett. E két rész között az alanti ütköző csavarig fel s alá jár a mag, amely vastagságra nézve a betű törzsét képezi, az esés mélységével pedig a betű vastagságát adja meg. Az esés mélységét az ütközőcsavarral szabályozzák. A két fixen álló részen jár a fedő. Az öntőműszerek elülső szabad részét az anyaminta zárja, ezt egy sínben járó alkotmányra, az anyamintaszekrényre erősíti. A szekrény anyaminta felőli

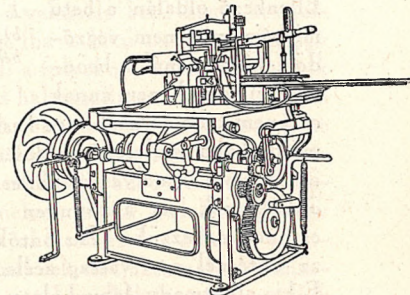
3. ábra. Kézi öntőgép.

része csavarokkal úgy igazítható, mint a betű képe a törzsre kívánatik. Ellenkező részén a már vázolt csapon át löveli be a vele szoros összekötetésben álló öntöttvasüstben járó dugattyuja a megolvadt fém. A fém gyors szilárdulását a gép hűtőberendezése állandósítja. Az anyamintaszekrény visszahúzódik, vele egyidőben a fedő is, elejével a műszer nyílásánál megáll, hogy felemelkedő magja nyíltfogójába emelje a betűt. A fedő előre-

a Foucher-féle gépekből több típus van használatban. Ezek a dugattyu nagy nyomásának ellentállása szerint váltakoznak és pedig az első a legkisebben nonparelltól mittelig, a második nagyobbban terciától 3 ciceróig, végül a harmadikon a legnagyobb öntőgépen 4–6 ciceróig terjedhető betűk önthetők.

Legújabbán a frankfurti D. Stempel-féle betüöntőde r.-t. szerkesztett egy új típusú gépet, amely abban különbözik a többi gyorsöntőgépektől, hogy ezen gyorsmenete mellett egyidőben egyszerre 2 különböző törzsű betű önthető, pl. nonp. és garmond, ciceró és text stb. Ez volna a jövő gépe, melyhez sok reményt fűz a betüöntőipar.

A komplett gépek, mint már említettem, a könyvnyomtatáshoz használható kész betűket öntenek, kivételt képeznek azután a kurzív betűk és mindazok, amelyek képe a törzstől kileng, eláll. Az utóbbiaknak ezt a részét egyenként részről annyira megvékonyítják (alávágják), hogy azok bármilyen betű mellé szedhetők legyenek anélkül, hogy a sorban zavarokat (hézagot stb.) idéznének elő.

4. ábra. A párisi Foucher frères által készített komplett öntőgép.

Amidőn egy írás összes betűi, írásjelei kiöntettek, osztás alá kerül. Az osztást fahajókban, a betüöntőde által alkotott arányos és hasznavehetőségéhez mért minimális súlyú és mennyiségű beosztás szerint végzik. Ezután pedig csomagolva elraktározzák.

Végezetül volna még a magassággyalulás. Köztudomású, hogy a könyvnyomdáknak betűmagassága nem egységes, néhol az eredeti, 62 ²/₃ Didot-pont (23'566 mm), máshol pedig annál többé-kevésbé alacsonyabb, illetve magasabb. Így tehát abnormális magasságú betűket még magasságra is kell gyalulni. A gyalulást egy öntöttvasasztalon végzik, melynek egyik fele fixen áll, a másik fele a csavarorsó hajtása szerint nyílik és zárul. Egy szedősorzóhoz hasonló hosszú acélszekt, melybe a betűket képpel lefelé helyezik, ezek mellé pedig egy szegletes vasrudat tesznek, majd az asztal két része közé szorítják. A sorzó-szerű betétnek az alpból kiemelkedő része széles vezető síne egy vasból készült gyalunak, melynek állítható, a betűkre merőlegesen eső kése szedi le a betűkről a felesleges részt. A magassággyalulást ma már géppel is végzik. Alapberendezése teljesen azonos az előbbenivel, csupán a gyalut pótolja egy tetszés szerinti fel és le állítható korong, amelybe kések vannak erősítve. A korongot egy hengeralakú tárcsa tartja állandó gyors mozgásban. A betűk felett pedig a korongot foglalatával együtt egy csavarorsó vonszol végig. A gyors forgásba hozott kések kézi-gyalulásnál sokkal rövidebb idő leforgása alatt, mint egy áthaladással szedik le a betűkről a felesleges részt. A betűk készítési folyamatának ezzel az utolsó műveletével szállíthatóvá lesznek. Nem utópia a betü-

öntőipar ez utóbbi eszközének kimúlása sem, mert a betüöntődék, hogy termékeiket olcsóbbá tehessek, oda törekszenek, hogy a nyomdákat fokozatosan az egy-séges magasságú betűkkel rendezzék be.

A betüöntőgépeken általában már nem sok újítás várható, mert hiszen bátran mondhatjuk, hogy kellő

forszírozás mellett ma már fél másodpercnyi idő alatt készül el egy nonparell, petit vagy garmond törzsű keskenyebb betű. Szenzációs újításokat napjainkban inkább a szedőgépek terén várhatunk, oda irányul minden nyomdász figyelme.

Thalwieser Antal

Szakirodalmunk enciklopédikus jellege

mindent, amit tudunk: elődeinknek és a társadalomnak köszönhetjük; a magunk esztől és tapasztalásából egy rövidke élet folyamán csak nagyon-nagyon kevés dologra jöhetünk rá. Épp ezért a tudásunk *enciklopédikus* jellegű. A szaktudásunk is. Más embereknek — soknak, igen soknak — szóbeli avagy írásos, illetőleg nyomtatásos gondolat- és tapasztalat-közlése útján szereztük meg. Vagyis enciklopédikusan.

Az enciklopédia szó különben (a görögöknél és rómaiaknál: encyclios disciplina) eredetileg az egyetemes tudás körét, az összes emberi ismeretek áttekintését jelentette. Ebben az értelemben használták korábban olyan munkák címéül is, amelyek a maguk korának egész emberi tudományosságát igyekeztek felölelni. Ilyen volt az 1728 óta megjelenő »Chamber's Cyclopaedia« Angliában és a Diderot, d'Alembert és társaik által 1751-től 1772-ig 28 hatalmas kötetben kiadott francia »Encyclopédie, ou dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers«. Ez az utóbbi mű világtörténelmi jelentőségű; nélküle a francia forradalom évtizedeket késett volna.

Az emberi ismeretanyagának a feljegyzések, vagyis legfőképpen a könyvnyomtatás által való rengeteg terjedelmű és rohamos bővülése a régi értelemben vett polihisztorságot — mint már említettük — lehetetlenné tette és a korábbi egyetemes enciklopédiák és lexikonok mellett meghozta a részleges enciklopédiákat is, amelyek az egyes szakokban felmerülő összes ismeretekről adnak felvilágosítást. Betürend szerinti nyomdász-enciklopédiák pl. *Waldow Alexander* 1884-ben megjelent »Illustrierte Encyclopädie der Graphischen Künste« című műve és *Pusztai Ferenc* húsz esztendeje napvilágot látott »Nyomdászati enciklopédiája«. A franciáknak és angoloknak szintén vannak — bár nem betürendes, hanem ú. n.

rendszeres, vagyis logikai elvek szerint osztályozott ismeretanyagú — nyomdászati enciklopédiái.

Mentől nagyobb arányokban terjed a modern gyáripar fő-fő sajátossága: a munkamegosztás, annál nagyobb szerep vár a szakkultúra enciklopédikus megalapozottsággal való felkarolására. S mert nehéz viszonyaink között a nyomdászati szakoktatás minálunk úgy látszik csak jámbor óhajtás marad (még ami volt is ezen a téren: semmivé törpült), a szakkultúra egyetlen eszközét a szakirodalomban látjuk.

A háboru előtti magyar nyomdászati szaki-irodalomról általában az a nézet, hogy hatalmasan fejlődött s igen nagy terjedelmű volt, annyira, hogy egy ötvenmillió nemzetnek is becsületére válhatott volna. Én magam is több ízben használtam ezt a mondást és semmi okom sincs rá, hogy a multunkról való eme meggyőződésemet megváltoztassam. A mult kegyelele azonban nem szünteti meg a kritika jogát, sőt kötelességét. A jóakarát és az apró hibák elnézésének elve nem alkalmazható a történelmi szemlélődés és a köz érdekében való kutatás esetében, annál kevésbé, mert hiszen az oly gyakran emlegetett történelmi távlat olykor még a szakkérdéseket illetőleg sem nélkülözhető. Példaképen csak a mesterszedés-beli stilusok és irányzatok elbírálására utalunk; az úgynevezett »szabad irány« értékét és jelentőségét egészen másképp fogtuk fel virágzása idején: 1890–1896 körül; ismét másképen a könyvművészet reneszánszának beharangozásakor: 1900 után; s bizony: megint másképen látjuk most, harmincesztendő nagy idő és sok-sok tapasztalás távlatából.

A magyar nyomdászati szakirodalom anyagát tanulmányozgatva, a könnyebb kezelhetőség okáért már eleve is több csoportot kell benne megkülönböztetnünk.

Szakirodalmunk első csoportja a történelmi, még pedig a személyek tevékenységéhez fűzött történelmi, meg a technika régebbi multjának törté-

netée egyaránt. Ebben a termésünk igen nagy, igen elszórt és igen rendszertelen. Apró monográfiai akadnak szép számmal, de egységes magyar nyomdászattörténetünk nincs és egyelőre aligha is lesz.

Második szakirodalmi csoportul a grafikusművészeti s a művészettel határos újabkori eszmegnyilatkozásoknak, például a mesterszedésbeli divatok propagandájának s az e téren fölmerült polémiáknak, a tipográfiai s egyébírányú rajzoktatás teóriáinak anyagát vehetnők. A szaklapokban megjelent sok kisebb-nagyobb cikkelyen kívül több kisebb könyvünk is szól e tárgyakról.

Harmadik csoport volna a jelenkori sokszorosítóipari technikának roppant irodalma, ide számítva a gépekre meg eszközökre, továbbá az anyagtanra vonatkozó, szaklapjainkban elszórt rengeteg mennyiségű cikket meg közleményt, s rajtuk kívül egy kis sorozat becsületes igyekvésű tankönyvet is. Ezt a szinte beláthatatlan terjedelmű és nagyon szétágazó csoportot praktikus okokból igen ajánlatos több alcsoportra osztani.

Az ebben a három csoportban egyelőre csak legszűlsebb körvonalakban érintett tudásanyagot szokás közönségesen szakirodalomnak nevezni, még pedig azért, mert szaktechnikai folyóirataink következetesen csak ennyire terjeszkednek ki. Van azonban szakirodalmunknak még egy negyedik és kétségtől legterjedelmesebb csoportja,

amelynek a nyomdászvilág gazdasági kérdéseit adják meg a gerincét. Ide tartoznak az összes nyomdász-szakszervezeti és árszabálykérdések, a nyomtatványárszabást illető dolgok, vagyis az egész nyomdaipar kontemporáris megélhetési ügyei, tehát a főnököket és segédeket érdeklő kérdések egyaránt.

El sem hinné az ember, hogy mekkora a nyomdászati szakirodalomnak ez a része. Aligha túlozunk, amikor azt mondjuk, hogy ha magyar szaklapjaink 1865, vagyis az egrí »Gutenberg« megjelenése óta napvilágot látott ilyen tárgyú cikkeiből egységes formátumú könyvsorozatot akarnánk csinálni: ez közepes oktáv nagyságban véve, garmond betűt számítva, cirka 300.000 oldalt, vagyis 1500 darab kétszázoldalas kötetet tenne ki. Mennyi szikrázó gondolat, becsületes jóakarattal van felhalmozva ebben a respektábilis terjedelmű nyomdász-szakéleti könyvtárban!

Ez a nagyszabású irodalom — bár tele van személyi vonatkozásokkal, a pillanat és temperamentum szülte éles és kegyetlen polémiákkal — megbecsülhetetlenül értékes volt a nyomdász-nemzedékek morális nevelése szempontjából. Bizonyos tisztultabb, fejlődöttebb világnézetet, a kollegialitáson alapuló olyan nemesebb etikát fejlesztett ki a nyomdásztestületben, amely egyetlen reménységünk most, a háboru utáni örület és sanjargattatás közepette.

Novák László

F á y D e z s ő g r a f i k a i m ű v e i

Fáy Dezső tanulóesztendőiről nem sokat tudunk, úgyszólván semmit. Hosszú időn, majdnem másfél évtizeden át dolgozott névtelenül, míg most egyszerre, úgyszólván máról holnapra ismertté tette nevét és képességeit. Ha műveit szemügyre vesszük, azt látjuk, hogy teljesen készen, a befejezett művész biztonságát sugalva jelentkezik: hisz a kibontakozás folyamata tudtunk nélkül, érdeklődő tekintetünk elől elzárta ment végbe, nem láttuk a próbálkozásait, birkozását a kifejezés eszközeivel, az anyaggal és az érvényesüléssel, nem éltük át vele együtt a művészi fejlődés izgalmas drámáját. Fáy Dezső bizonyára megtette azt, ami tőle telt, nekünk csupán az a feladatunk maradt, hogy méltányoljuk a kész eredményeket, mérjük le az eddig megtett út innenső részét, a túlsó rész már

Fáy Dezső: Illusztráció a »Pax Vobiscum« című könyvhöz

úgyis visszavonhatatlanul a múlté. Az értékelés azért mitsem veszít a hatályosságából. Mindenekelőtt állapítsuk meg, hogy a művész vérbeli grafikus talentum, aki nemcsak megkapó mozzanatokban közli a jelenségek foglalatát, hanem ura is anyagának, ura a technikának, ismeri a reprodukív eljárás módok minden titkát, fortélyát és könnyedén, fölényes természetességgel hasznára fordítja a grafikai kifejezőmódok bármelyikének előnyeit; mint gyakorlott muzsikusként a hangszerével, úgy bánik a fametszéssel, körrajzzal, oly biztonsággal írja le tollával, ceruzájával a formákat, a mozgó eleven figurákat. Nem ritka jelenség, hogy különben nagyon tehetséges festőművészek, mikor a grafika területére lépnek, egyszerre elveszítik tájékozottságukat, dadognak, csetlenek, botlanak; érdekes raj-

NYAKKENDŐHÁZ

z(k)

GLOBUS RT

KEREKESI ÁGOSTON ÉS NEJE
tisztelttel meghívják

* **PALI** fiuknak 1922 december hó 5-én, d. e. 10 órakor.
a budai I. ker. öntőház-utcai izraelita templomban tartandó

BAR-MICVOH
חג המצות
ÜNNEPÉLYÉRE

B u d a p e s t , I . k e r . . B u d a t o k i - u t 2 . s z á m

Szedte: Kolozsvári Károly

R. SZENTPÁL OLGA
TANFOLYAMAI VI.
GYÁR. U. 7

ELLENŐR-TORNA
MOZGÁS MŰVÉSZET
BEIRATÁS:

SZEPT. 20-31
D. U.
1-614

PROSPEKTUS

GLOBUS

*Gyakorlati példák a
Globus nyomda rt.
műhelyéből*

Adám-tele

Kötési-és-borgolási
DIVATMINTÁK

Globus Budapest

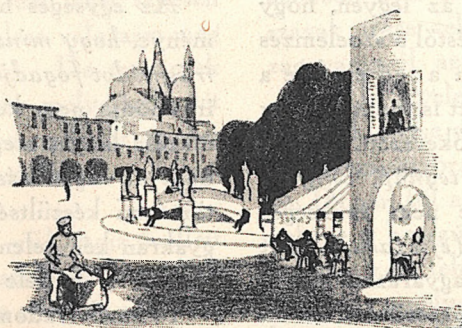
212

zok, karcok, metszetek kerülnek ki kezük alól, csak éppen nem grafika, hanem próbálkozás, kísérlet mindaz, amit kieroszakoltak, kisajítottak magukból.

Fáy Dezsőt nem fenyegeti ez a veszély. Ő teljesen szilárd alapon áll és ez az alap a fejlett rajztudás. Ez alapja, egyben a kiindulási pontja, ez a kezdete és vége a művészetének. Bármire fog, a megszerzett tudás biztos építményét érzi maga mögött és látását, festői érzését is e pozitív rajztudás determinálja. Éppen azért anyagszerűek a grafikai művei. De nemcsak anyagszerűek, hanem szuggesztívek is, és ha végiglapozzuk a könyveket, amelyeket illusztrált, az élet íze, lehelete árad felénk és az az érzésünk, hogy e rajzok mintha valahogy maguktól csinálódtak volna, a műhelyszag gondosan el van távolítva róluk.

Most egyszerre négy könyvet is illusztrált. Legnagyobb igényekkel Keleti Artúr »Pax Vobiscum« című művének megrajzolása készült. Körülbelül félszáz litográfia ékesíti e könyvet, valamennyi Padova valamely utcáját, terét, jellegzetes figuráját vetíti élénk. E délszaki város fülledt levegője áramlik ki a körrajzokból, igazi olasz levegő, semmi mással össze nem téveszthető hangulat. Nagyon mélyre kellett hatolnia a fürkésző tekintetnek, át kellett élni az ódon város életét, hogy ennyire sikerülhessen a művész szándéka és a költővel szoros érzelmi kapcsolatot kellett teremteni, hogy a szöveg és a rajz ne bénítsa egymást, hanem kiegészítse. Ez már az intellektus fejlettségének kérdése és Fáy ezen a ponton is kiállta az erőpróbát. Körrajzai formai tekintetben zártak. Azok, kik e műfajban is keresik a korszerű elemeket, felületes pillantásra talán csalódottan siklanak el a litográfiák felett. Hogy a szépségeik megnyiladozzanak, figyelmesen, odaadó érdeklődéssel kell elmerülni a szemlélésükbe. Nem vész kárba a fáradságuk. Tersánszky J. Jenő könyve, a »Kakuk Marci« című regény (Ámicuskiadás) más oldalról mutatja Fáy képességeit. Itt a feladat és az anyag is más volt. Egy kisvárosi nap-

lopó apró-cseprő kalandjait, hányatott életének groteszk mozzanatait kellett érzékelteni. Erre a litográfia aligha lett volna annyira alkalmas, mint a tollrajz, hol néhány röpke vonalba bele lehet ömleszteni egy-egy furcsa jelenet festői tartalmát. Virtuóz biztonsággal és folyamatossággal forgatja Fáy a tollat, néhány jellemző mozdulat kiemelése, egyetlen iramló vonal, amelyet markánsabbá tesz néhány apró hajszálvékony vonalkeresztelés, ennyiből áll mindaz, ami a papiros fehér lapján szemünk előtt lejártszódik. Részletezésnek, aprólékos pepecselésnek itt helye nincs, az elillanó hangulatot egy erős lendülettel szinte az üstökénél fogva kell megragadni és megrögzíteni. Mindez pompásan sikerült a művésznek, ki nem nagyképszerűsködött, nem igyekezett a rosszul értelmezett artisztikum páncélzatát magára öltetni, ösztönösen és a pillanat hatása alatt dolgozott. Úgy hiszem, azért oly frissek és beszédesek a tollrajzai.

Fáy Dezső: Illusztráció a »Pax Vobiscum« című könyvhöz

gozott. Úgy hiszem, azért oly frissek és beszédesek a tollrajzai.

E grafikus művész nem erőszakol előre kiagyalt programot magára, mindig a feladatához igazodik, ahhoz szabja mondanivalóit, a közlés módját és eszközeit. Minden feladat előlről való kezdést, megújulást jelent számára. Révész Béla »Miniatűrök« című könyvének rajzai a művészt megváltozott arculatával mutatják, Kunos Ignác török meséinek illusztrációi szintúgy.

Tehetségének elaszticitása akképen nem veszít frissességéből, minden új könyv az élmények új tömegét sodorja eléje. Ezek az élmények eleven látomások módjára helyeződnek el eszméletében és gazdag fantáziájával a megvalósulás végső fokozatáig táplálja, fejleszt e képeket. Úgy hatnak, mint első kézből vett élmények.

Tehetségét biztos alapokon nyugvó fejlett tudás, kulturáltság irányítja.

Olyan természetű tudás ez, mely a hosszú és szakadatlan gyakorlásban, a jelenségek folytonos megfigyelésében edződött erőse. *Bálint Aladár*

A m a g y a r h e l y e s í r á s

2. AZ EGYSÉGES NYOMDAI HELYESÍRÁS

Az egységes helyesírás legelső sorban a könnynyomtatókat, a napilapok és folyóiratok kiadóit érdekli. Arra kell törekedni, hogy a szedő és a korrektor annyira megszokja a helyesírást, annyira vérvé váljon, hogy idővesztés nélkül, minden töprengés és ingadozás kizárásával végezhesse munkáját.

Milyen legyen tehát ez az egységes nyomdai helyesírás? A felelet könnyű: *következetes, egyszerű és minden ingadozást kizáró.* Ma sokkal könnyebb ezt megvalósítani, mint ezelőtt, amíg két hivatalos helyesírás volt használatban. A helyesírás alapelveire nézve ma már nincs eltérés, csak alkalmazásuk okoz még nehézséget. Már előbbi cikkünkben rámutattunk, hogy az akadémia új helyesírási szabályzata a kétjegyű mássalhangzók

egyszerűsítését és a névmások egybeírását nem hajtja végre következetesen, pedig az efféle szórszálhasogató kivétel zavarja a szabályok alkalmazását.

Helyesírásunk alapelve a kiejtés, de tért enged a szóelemzésnek és a hagyománynak is. Ebben a tekintetben teljes következetességet elérni lehetetlen. Az irányadó gondolat az legyen, hogy csak az esetben térjünk el a kiejtéstől a szóelemzés vagy a hagyomány kedvéért, ha a szó eredete a nyelvtörténetben tájékozatlan előtt is tudatos, vagy ha a hagyomány nagyon meggyökeresedett. Ezért írjuk a kiejtés ellenére *rögtön, tegnap, csínján, mindjárt, lakzi, lélekzik*. De nem szükséges a *t* megőrzése az *éjszakában (éjtszaka)*, mert csak nyelvtörténeti tudásunk magyarázza meg a *t* jelentőségét, másrészt meg az egyszerűbb írásmód nagyon elterjedt. Az *utca* szót is csak a hamis szóelemzés juttatta a *t*-hez, mintha az *út* szó származéka volna, pedig a szláv *ulica* mása; régebben az *iccét* is *itcének* írták, mintha az *ital* szóval függne össze. Ha ebben megszoktuk a két *c*-t, az *ucca* is könnyen elterjed, annál is inkább, mert ez az újnak látszó írásmód hosszú multra tekinthet vissza. Az egymásmellé kerülő *zt, zk*-ből a kiejtésben *szt, szk* lesz; de mégis így írjuk *biztat, nehezten*, mert érezzük összefüggésüket a *bizik, nehéz* szókkal, azonban *sz*-szel írjuk a *kesztyű, keszkenő* szavakat s ugyanúgy kell írunk ezt is *motoszkál* (Ak.: *motozkál*), mert összefüggése a *motoz* igével elhomályosult. Ugyanez okból nem írunk *kg*-t az *agpat, faggat, szaggat* stb. igékben.

A hagyományhoz ragaszkodás örízteti meg velünk a csakis nyelvtörténeti értékű, de a kiejtésben néma *h*-t a szó és szótag végén: *céh, cseh, düh, juh, méh, pléh, oláh*, ragok előtt: *céhnek, csehvel, pléhre* stb. A *sah* szó végén sem ejtjük a *h*-t, de tárgyraggal így mondjuk: *sahot*. A *padisah* ugyane szó összetétele; ebben mégis el kellene hagyni a *h*-t, mert a magyar beszélő nem tudja a két szó közt az összefüggést s a tárgy ragja előtt így mondja: *padisát* (nem pedig: *padisahot*). Elhagyandónak tartom a *h*-t ebben *sosem, sose*, amint elmaradt az *ó!* és *haj!* indulatszó mellől.

Azért sem szabad szükségtelenül is ragaszkodni

a kiejtéssel ellenkező hagyományos írásmódhoz, mert az ilyen írás gyakran megrontja a helyes kiejtést s a műveltnak látszani akarók gyakran az élő kiejtéssel szemben a leírt betűkhöz igyekeznek ragaszkodni. Ezért ejtik némelyek a szóvégi *h*-t: *cseh, düh* stb. s helytelenül így ragozzák: *csehheh, dühheh*.

Az egységes helyesírás legfontosabb követelménye, *hogy minden ingadozás kizárásával egy írásmódot fogadjunk el*. Mivel az egyes nyelvek írásmódja nem kétséget kizáró törvények alkalmazása, hanem megalkuvás eredménye, természetes, hogy az ingadozásnak tág tere van. Aki nyelvtörténeti készséggel bírálja az egyes eseteket, gyakran kénytelen elismerni, hogy ugyanabban a szóban a kétféle írásmód egyformán jogosult.

Mennél tudományosabb szempont vezet a szójegyzék összeállítását, annál gyakoribb az ingadozás. De mivel az írás és a nyomtatás szempontjából az elvek következetes és egységes alkalmazása a legfontosabb követelmény, az egyformán vagy csaknem egyformán jogosult írásmódok közül *egy*et kell választanunk s ezt kell használnunk. Mert nem szabad szem elől tévesztenünk, hogy a helyesírás első sorban gyakorlati kérdés s célja az írásbeli érintkezés megkönnyítése.

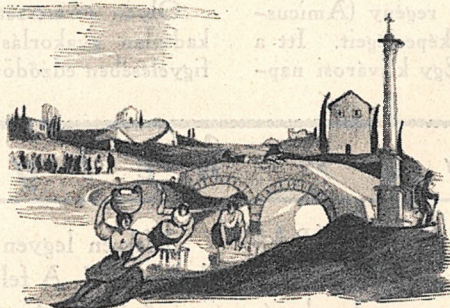
S itt mindjárt arra is rá kell mutatnunk, hogy a lehetséges ingadozások különféle természetűek. A különbség lehet nyelvtani, kiejtésbeli vagy pusztán helyesírási.

Az irodalmi nyelv gyakran ugyanazon szónak kétféle alakját használja egymás mellett, mint pl. *állottam* és *álltam, tartsad* és *tartsd, igyad*

és *idd, ó* és *óv, fő* és *föl, jó* és *jön, érette* és *érte, avval* és *azzal, csüggés* és *csüng, benn, fenn, lenn* és *bent, fent, lent, hűen* és *híven* stb. Ezekben a ragozásnak vagy szóképzésnek kétféle alakja áll egymással szemben, tehát nem a helyesírás kérdése, vajjon az egyiket vagy a másikat akarjuk-e használni, hanem az író ízlésétől, szokásától, sőt

gyakran ritmusérzékétől függ, hogy a két egyforma jelentésű alak közül melyik felel meg jobban az ő céljának.

Az ingadozások másik fajtája, midőn egy szó kétféle alakja között csak kiejtésbeli különbség van,

Fáy Dezső: Illusztráció a "Pax Vobiscum" című könyvhöz

mint pl. *ad* és *ád*, *deák* és *diák*, *kel* és *kél*, *vesz* és *vész*, *néhány*, *nékem* és *nehány*, *nekem*, *halavány*, *halovány* és *halvány*, *ismer* és *ösmer*, *iskola* és *oskola*, *csoda* és *csuda*, *ozsonna* és *uzsonna*, *lány* és *leány*, *ténta* és *tinta* stb. Ilyen az *e* és *ö*, az *i* és *ü* váltakozása: *csepp* és *csöpp*, *csend* és *csönd*, *fel*, *felett* és *föl*, *fölött*, *veres* és *vörös* stb.; *mível* és *müvel*. Ez esetekben sem lehet teljesen elzárkózni attól, hogy az író ízlése válogassa meg az *ö* céljára alkalmasabb alakot. De már ezek között is vannak olyan szavak, melyeknek két alakja közül az egységes írásmód csakis az egyiket fogja ajánlani, pl. *ad*, *kel*, *vesz*, *deák*, *néhány*, *nekem*, *ismer*, *iskola*, *uzsonna*.

A névszók *-uk*, *-ük*, *-juk*, *-jük* ragja mellett a régibb *-ok*, *-ök*, *-jok*, *-jök* használatát is helyesli az Akadémia. Ma már annyira elterjedt a kiejtésben és az írásban az újabb alak (*házuk*, *kertjük*, *náluk*, *nélkülük*), hogy az egységes helyesírásnak ezt kell elfogadnia. Egyes mássalhangzók használatában is el kell kerülni az ingadozást; tehát írjuk így: *hörcsög*, *cseresnye*, *terebélyes*, *fészter*, noha az Akadémia megengedi a *hörcsök*, *cseresznye*, *terepélyes*, *fészter* írásmódot is.

Azonban ezeken kívül számtalan olyan ingadozással találkozunk az Akadémia legújabb szabályzatában, midőn a kiejtésbeli eltérés csak kis vidékre, kis körre szorítkozik, vagy pedig csakis írásbeli változatról van szó. Ilyenkor mindig egy írásmódot kell kötelezőként megállapítani, még pedig azt, amelyik elterjedtebb, általánosabb használatú és egyszerűbb. Vegyük sorra a legfontosabb eseteket.

Első a *hosszú magánhangzók kérdése*. A magyar kiejtés határozottan megkülönbözteti egymástól a hosszú és rövid magánhangzókat s a mi írásunk az ékezettel pontosan jelöli is az időtartam különbségét, tehát nem szorulunk olyan mesterséges eszközökre, mint a német, francia vagy angol írás. Könyvnyomdáink nagy része egy idő óta teljesen elhanyagolja a hosszú *i*, *ú*, *ü* jelölését, mintha a magyar nyelv nem is ismerné ezt a három hosszú magánhangzót. Ez tulajdonképp meghamisítása a magyar kiejtésnek s lassanként meg is rontja az igazi népies kiejtéssel nem érint-

kező városi lakosság nyelvét. S ha ma a visszatérés a hosszú *i*, *ú*, *ü* jelölésére a nyomdákban némi nehézséggel jár, ennek éppen az az oka, hogy e magánhangzók jelölésének elhanyagolása megrontotta a szedők egy részének nyelvérzékét. Soknak közülük újra meg kell tanulni, mikor ejtjük az *i*, *ú*, *ü*-t hosszan s mikor nem. Ez az átmenet azonban nem lesz nehezebb, mint pl. az idegen szavak írása tekintetében az átmenet az eddigi zagyvaságról az egyöntetű magyaros írásmódra.

Azt is figyelembe kell vennünk, hogy a magánhangzók ejtése a hosszúság és rövidség szempontjából sem egyforma az egész magyar nyelvterületen. A Dunán túl a rövid ejtést kedvelik, a Dunától keletre a hosszú hangot ejtik. Azokban a szavakban kell tehát megkívánnunk a hosszú hang jelölését, amelyeket a magyarság nagyobb része hosszan ejt, tehát ezt tekintjük irodalmi kiejtésnek. Ép ezért szükséges, hogy pontos szójegyzék tájékoztassa az írókat, a szedőket és a korrektort, hogy ne egyéni szeszély döntse el, mikor jelöljük a rövid és mikor a hosszú hangot. Tartsuk szem előtt, hogy ne szaporítsuk szükségtelenül a hosszú magánhangzókat s ép ezért ne a szóelemzést, hanem az élő kiejtést tekintsük irányadónak s az írás ne homályosítsa el a magyar nyelvnek azt a sajátosságát, hogy a *tő* hosszú magánhangzója meg rövidül bizonyos ragozott és képzett alakokban: *víz* — *vizet*, *vizes*; *út* — *utak*, *utas*; *tűz* — *tüzet*, *tüzes*. Egyes esetekben nem helyesljük az akadémiai szójegyzék hosszú magánhangzóit, mint: *április*, *bízvást*, *fínom*, *hígul*; *csúsztat*, *húsvét*.

húszat, *lebúj*, *újonnan*, *újság*, *újj*, *úszkál*, *úsztat*; *kitűnő* (de: *kitüntet*). A hosszú magánhangzók írásában ne engedjen a szójegyzék ingadozást; az akadémiai helyesírás megengedi a kétféle írást ezekben: *bír* és *bir*, *irat* és *irat* (ige), *irigy* és *irigy*, *mirigy* és *mirigy*, *nyíl* és *nyíl*, *simít* és *simít*, *színész* és *színész*, *vigad* és *vigad*, *csunya* és *csúnya*. (Mi az

első alakot tartjuk ajánlandónak.) Még a hosszú *ó* írásában is megengedi néha az ingadozást; *posta* és *pósta*, *utolsó*, *utoljára*, *utolszor* és *utolsó*, *utóljára*, *utószor*. (Ezekben a rövid magánhangzót tartjuk helyesebbnek.) Az idegen szavakat magya-

Fáy Dezső: Illusztráció a „Pax Vobiscum” című könyvhöz

rosan írva szintén jelölnünk kell a hosszú magánhangzókat: *primitív, kompozíció, perrón, telefon* stb., mert csak így tüntethetjük fel helyesen a magyaros kiejtést. Ez csak kezdetben különös, de hamar meg fogja szokni mindenki.

Másik fontos kérdés a *kettős mássalhangzók használata*. Irányadónak kell tekintenünk azt, hogy csak akkor írjunk két mássalhangzót, ha ez megfelel az általános kiejtésnek, tehát valóban hosszú vagy kettős hangot jelöl. Helyesírási szabályaink már eddig is az egyszerűsítés felé törekedtek, ezért írjuk *egy, ily, oly, ilyen, olyan, kisebb, erősen, eső, lesz*, noha ezekben erősen, ill. hosszan hangzik a *gy, ly, s, sz*. Egy mássalhangzóval kell írunk a *lábad, hosszat, kocint, szőlő, aszú* szavakat. (Az Akad. szerint csak *lábbad, hosszatt; s* az egy mássalhangzó mellett megengedi a *koccint, szőlő, asszú* írást is.) *Köpenhága* nevében semmi alapja sincs a két *p*-nek (dánul: *Köbenhavn*, németül: *Köpenhagen*). Viszont a *vajjon, bölcsesség, összesség* szavakban a két mássalhangzó felel meg az általános kiejtésnek. Az *ép, éppen, -kép, -képpen* alakokban az Ak. megengedi az írást akár egy *p*-vel, akár kettővel, de a *-kép* ragot csak egy *p*-vel írja. Helyesebb, ha szó végén mindig egy *p*-t (*ép, -kép*), szó belsejében kettőt írunk (*éppen, -képpen*). Az *ll* képzős igék közül két *l*-lel írjuk ezeket *kékellek, korállom, nehezellek, szökellek* (ik), de már kétféle írást enged meg az Akad. ezekben: *javallom, lehell, lövell, restell, rosszall, sokall* (vagy: *javalom, lehel, lövel* stb.); továbbá ezekben is: *remél, segél, szégyel, szólal* megengedi a két *l*-et. Az előbbiekben a két *ll*-es, az utóbbiakban az egy *l*-es írást tartjuk helyesebbnek.

A magyar kiejtés nem szereti a mássalhangzók torlódását, tehát mássalhangzó mellett nem ejtünk kettős vagy hosszú mássalhangzót. Kerüljük ilyenkor az írásban is a két betűt *s* zettel is egyszerűsítjük írásunkat. Ezért írjuk *érette és érte, állottam és álltam, erősebb és erősb*. Felesleges tehát a két *b* ebben *kevésbé, s a benn, fenn, lenn* igékötöket is helyesebb egy *n*-nel írni mással-

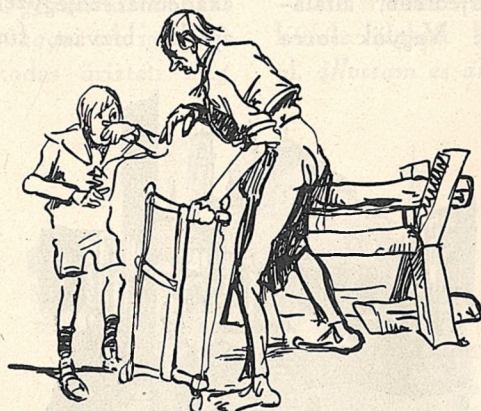
hangzó előtt: *benmarad, benfentes, fenhéjázó, fenséges*. Csak a felszólító módban (és néha a tárgyias alakokban) őrizzük meg az írásban a két mássalhangzót a kiejtés ellenére, megkülönböztetésül a jelentő módtól: *mond meg, hordd el, toldd meg* (vö. *megmond, elhord, megtold*); és *játsszon, játsszunk játsszanak* (jel. mód: *játszik, játszunk, játszanak*).

Az *idegen szavak írása* tekintetében az elvet könnyű megállapítani: írjuk magyarosan a közkeletű, meghonosodott szavakat, de hagyjuk meg idegen köntösben azokat, melyeket idegennek érzünk és tudunk. Amily könnyű ezt az elvet így megállapítani, ép oly nehéz következetes alkalmazása. Ezért szükséges egy minél gazdagabb szójegyzék, amely a szedőt és a korrektort azonnal útbaigazítja. Az idegen szavak írása módja tekintetében mindig az élő, magyaros kiejtést kell figyelembe venni, még akkor is, ha ez nem felel meg az illető idegen szó eredetének. Ezért ajánljuk egy *m*-mel a *gram, program, monogram, gramofon, gramatika* szavakat. Az idegen betűk közül megtartjuk a *ch*-t és *x*-et, de ne írjunk *kh*-t és *th*-t a magyarosan átírt szavakban.

Sok ingadozásra ad okot a szavak összeírása és különírása. Az elv itt is egyszerű: egybeírjuk az összetartozó szavakat, ha egységes szónak, egy fogalom kifejezőjének érezzük. A sok aprólékos szabály helyett azonban jobb a gondosan összeállított, gazdag szójegyzék. A kötőjel használatában takarékoságot ajánlunk; csak akkor használjuk, ha igazán szükség van rá azért, hogy az összetett szavak részeit világosan elválasszuk egymástól. A természetes haladás a magyar helyesírás fejlődésében a kötőjel elmaradása. Ezért feleslegesnek tartjuk az uccák, terek elnevezésében és sok más esetben.

A cél, mely felé törekedni kell, az egységes, minden ingadozást kerülő írásmód. Az átmenet mindenesetre némi nehézséggel, zavarral jár, de ha a szedők és korrektorok megszokták ezt az egységes és következetes helyesírást, munkájuk annál könnyebb lesz.

Azt is meg kell említenünk, hogy bizonyos

Fáy Dezső: Illusztráció a 'Kak Marcis' című könyvhöz

esetekben el kell térni ettől az elfogadott egységes helyesírástól. Első sorban a költeményekben, mert ezekben a vers ritmusa szabja meg a hangok időtartamát. Tehát a szedőnek a legaprólékosabb gondnal kell alkalmazkodnia a költő kéziratához.

Továbbá akkor is, ha az író a népies beszédet, vagy a régi nyelv színezetét alkalmazza művében költői céllal. Végül tudományos munkákban is eltérhet az író a megállapodott szokástól, különösen az idegen szavak írása tekintetében. Dr. Balassa József

L e v é l R o m á n i á b ó l

z ilyen szerű tudósításoknál, mint ez is, amely első Romániából a régi Magyarország széthullása óta, mint okra, hivatkoznom kellene a nagy és borzalmas világégésre és annak következményeire. De nem teszem. A mi feladatunk nem a siránkozás, hanem az, hogy erős akarral lássunk a munkához, hogy minden tudásunkkal törekedjünk az elvesztett kultúrértékek pótlására.

Erdélyben nagy átalakulás vette kezdetét az impérium átvétele után. Eleinte nagy optimizmussal tekintettek a jövő elé úgy a nyomdatulajdonosok, mint a munkások. Azonban alighogy a kedélyek csillapodni kezdtek, a nagyobb erdélyi városokban nagy román napilapokat alapítottak, a közigazgatási és állami hivatalok részére megindult a nyomtatványszállítás és ezzel megkezdődött a soha nem remélt meggazdagodás a nyomdai körben. És nekünk, erdélyi nyomdászoknak sokkal könnyebb volt az alkalmazkodás az új állam nyelvéhez, mint a többi utóállambelieknek, mert ugyancsak latin betűje révén hamarosan otthonosan érezzük magunkat benne. Így a mi gazdasági helyzetünk is biztosítva lett.

A nemzetközi kereskedelem ezer nehézségbe ütközött, ami arra készítette a vállalkozó szelleműket, hogy a szűz talajnak kínálkozó romániai piacot hazai gyártmányokkal, illetőleg hazai raktárakból lássák el és így a grafikai iparok terén is egymást követték az üzletalapítások.

Elsőnek Nierlich Róbert, a Wörner gépgyár volt szerelője Kolozsvárt nyomdai gépjavitó és szerelő üzemet állított fel; utána a kolozsvári »Minerva« Irodalmi és Nyomdai R.-T. cinkográfát rendezett be; a kolozsvári Lepage-nyomda a Dr. Wicke Gusztáv berlini festékgyár gyári lerakatát szerezte meg; R. Tóth József szaktárs kolozsvári székhellyel grafikai ügynökséget állított fel; a nagy-szebeni Krafft és Drotleff cég pedig a Wiener Buch- und Steindruckfarben-Fabrik gyári lerakatát szerezte meg; Fülöp Ferenc szakasztalosárú gyárat rendezett be géperőre, amely máris szép eredménnyel működik; Temesvárt grafikai szaküzlet

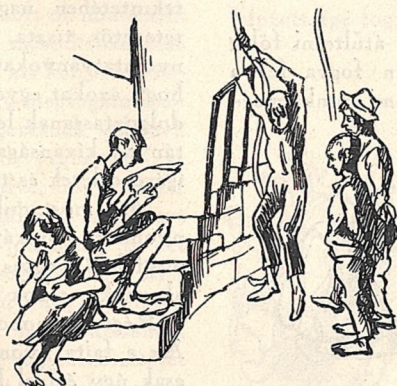
és papírnagykereskedés nyílt meg »Grafika« cég alatt; Aradon Kalmár Nándor cég alatt grafikai szaküzlet és papírnagykereskedés; Szatmáron hengeranyaggyár és hengeröntőde; a Pusztafi Zsigmond cég pedig Kolozsvárt lerakatot állított fel; Kardosfalván (Kolozsvár tözsomszédságában) hengeröntődét rendeztek be; 1923 jan. elsejével Temesvárt nagyszabású gépgyár nyílik meg »Sigma« név alatt, amely a grafikai és rokonipar gépeinek gyártására és javítására rendezkedik be.

Ezek mellett az üzletalapítások mellett természetesen az egyes nyomdavállalatok is kibővítették üzemeiket.

Hogy milyen amerikai szerű volt a fejlődés Kolozsvárt és Erdélyben, mutatják az 1921 decemberében felvett adatok. Volt Kolozsvárt 21 nyomda, melyekben 340 szakmunkás, 88 segédmunkás és munkásnő dolgozott. Erdélyben és a Bánátban 33 város beküldött adatai szerint 151 nyomdában alkalmazásban állt: 837 szedő, 174 gépmester, 7 rotációs gépmester, 7 öntő, 208 munkásnő, 120 segédmunkás és 127 tanuló. Üzemben volt összesen 35 szedőgép és 483 nyomógép.

A szakmafejlesztésről, a szakirodalomról oly szomorúan kevés a beszámolnivalóm. Két évig semmi sem történt. A harmadik esztendőben kezdődtek csak tapogatózó lépések a kolozsvári kerület 60 éves jubileumának meghívójára kiírt pályázattal. Ugyanez időben Lengyel Sándor és Lengyel Albert szaktársaink nagy áldozattal és a szakmafejlesztés iránt való mély szeretettől átítatva, megindították Kolozsvárt saját kiadásukban a »Grafika« című szaklapot, amelyet azonban ez év februárja óta nem tudtak kiadni különböző okokból. Az okok legsúlyosabbika az, hogy tisztán magyar nyelven életképtelen, míg két, illetőleg három nyelven az előállítási költsége oly magas lenne, hogy azt a további számok megjelentetésének reményével kiadni

nem lehetne. S egy szaklap előállításához szükséges modern anyaggal berendezett nyomda is hiányzik Kolozsvárt. (Eddig a főnökök a többtermelésre fordították a fősúlyt s csak most, amikor a konjunktúrán már túl vagyunk, amikor a verseny kerül elő-

Fáy Dezső: Illusztráció a »Kakuk Marci« című könyvhöz

térbe, kezdenek gondolkozni, hogy csak szép és ízléses tipográfiai munkával lehet és kell a publikumot nevelni.

1921–22. év telén Lengyel Sándor szaktársunk nagy ambícióval fogott hozzá egy tanfolyam keresztülviteléhez, amely azonban úgy külső, mint belső támogatás hiánya következtében félbenmaradt.

Az 1922. év már élénkebb. Egynéhány lelkes szaktárs Kolozsvárt megalakította a szakbizottságot, amely nagy ambícióval fogott hozzá a reá váró feladatok megoldásához. Első tevékenységünk odairányult, hogy a Wanko Vilmos szaktárral már megkezdett levelezés alapján Erdélyben a vándorkiállításokat és

az ezzel kapcsolatos szakelőadásokat a megalósulás stádiumába juttassuk. Azonban erre az engedélyt rajtunk kívül álló okok miatt a mai napig sem kaptuk meg. Másik célunkat, a pályázatok kiforszírozását sikeresen hajtottuk végre, úgy, hogy a pályázatok egymást követik sikeres eredménnyel. Az 1922–23. évi nyomdásztanfolyamot sikeresen megszerveztük, a tanórák már folynak is, amelyhez megnyertük a főnökegyesület támogatását is.

Soraim talán nem a legteljesebbek, de magyarországi szaktársaim mégis bizonyos tükörképet nyervehetnek az itteni viszonyokról.

Chuj—Kolozsvár, 1922 nov. 23.

Krizsó Kálánm

Kisemberek reklámanyomtatványairól

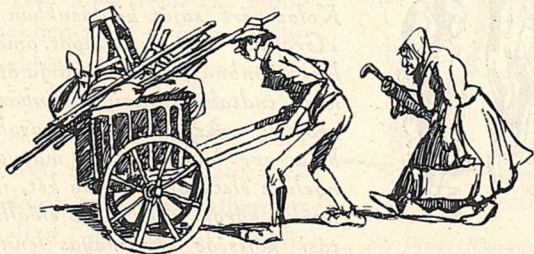

mikor a kereskedő, az iparos, a gyáros, vagy bármily vállalkozás árjegyzékét, prospektusát, körlevelét vagy egyéb propaganda- és reklámanyomtatványát megküldi üzletfelének, vagy annak, akit üzletfeléül meg akar nyerni: voltaképpen *ügyletszerzőt* küld ki. Azzal az értesítésével,

mondanivalójával, amit üzletfelének vagy a vele másféle társadalmi kapcsolatban álló embertársának nyomtatvány alakjában küld, azt célozza, hogy ártójának megvételére vagy pedig egyéb szolgálatainak igénybevételére bírja.

Igy határozva meg a reklám- és propagandanyomtatvány célját — aminthogy másképen meghatározni nem is lehet —, a legegyszerűbb igazságnak az tűnik, hogy azt a nyomtatványt, amellyel az üzletfeleket a magunk vállalkozása számára megnyerni óhajtjuk, szövegében úgy szerkesszük meg és oly mezbe öltöztessük, oly külső csínnal lássuk el, amilyen megfelel vállalkozásunk szellemének, kulturális fokának, elterjedtségének, a szakma körében elfoglalt tekintélyének és sok egyéb tényezőnek.

Ezt az alapvetet a gyakorlati életbe átültetni főleg a könyvnyomtató hivatott. Ideálisan fogva fel a könyvnyomtatás mesterségét, a társadalmi munka meg-

Fáy Dezső: Illusztráció a „Kakuk Marcis” című könyvhöz

ozslása révén a könyvnyomtató a neki kivitelre átadott munkákat hivatott úgy elvégezni, hogy azok teljes mértékben feleljenek meg kitűzött céljuknak. Hogy a könyvnyomtató e munka végzéséhez milyen anyagokat és eszközöket használ, kit hív segítségül, milyen ismert

vagy kevésbé ismert eljárásokat alkalmaz, az másodrendű kérdés. A fődolog az, hogy megbízójának intencióit tökéletesen megértse, vagyis a reklám- és propagandanyomtatvánnyal kifejezendő mondanivalót úgy készítse el, hogy megbízója elmondhassa: »Ez a nyomtatvány alkalmas arra, hogy előmozdítsa vállalkozásom sikerét!«

Amelyik könyvnyomtató a reabízott munka készítésekor az említett alapigazságokat figyelmen kívül hagyja, vagy azok tudatában lévén, nemtörődömségből nem veszi tekintetbe, a mostani és közeljövő időkben — amikor hovatovább nem a reklámanyomtatvány előállításának olcsóbb ára, hanem annak minél csinosabb, minél vonzóbb és céljának minél megfelelőbb kivitele lesz a verseny tengelye — nem igen fogja megtalálni exisztenciájának azt az alapját, amely az anyagi boldogulás mellett az erkölcsi érvényesülést is jelenti. Ma, amikor mindegyik könyvnyomtatónak termelési költségei úgyszólván uniformáltak, amikor úgy a nyomtatványmegrendelők, mint a nagyközönség igényei a nyomtatvány külső csínja és céljának megfelelő volta tekintetében nagyon is fokozódtak: csakis a szép, tetszetős, tiszta, sikert ígérő kivitel fogja a reklámanyomtatványokat megrendelni akarókat arra csábítani, hogy azokat egyáltalában megcsináltassák és hogy ott dolgoztassanak leginkább, ahol nemcsak kielégítik méltányos kívánságaikat, hanem ahol még újabb sikert ígérő ötletek és tanácsok nyújtásával is szolgálnak.

Már most miből is álljon mindaz, ami a könyvnyomtató munkáját olyanná tudja tenni, hogy céljának megfelelő, vagyis sikert keltő legyen? Erre a kérdésre akarnak e sorok feleletet adni.

Régi közmondás: a mondott szóból ért az ember. Az a fajta nyomtatvány, amiről e cikkben szó van, csak úgy éri el hatását, ha lehetően minél kevesebb szóval mondja el azt, amivel hatást akar elérni, *de ez a néhány szó velős és mindenki számára érthető legyen.* Aminthogy a józanészű ember valamely dolgának elintézése céljából sohasem küld a maga képviselőjében dadogó, nehézkes vagy fellengős beszédű embert másvalakihez, azonképpen az a nyomtatvány, amelyben valaki árui megvételére vagy szolgálatainak igénybe-

vételére invitálja embertársait, olyan nyelvezettel legyen szerkesztett, hogy azt tökéletesen megértse az, akihez intéződött.

Itt — látszólag jogosan — ellenvethetné valaki, hogy mi köze a könyvnyomtatónak ahhoz: ki hogyan fogalmazza meg nyomtatványának szövegét?

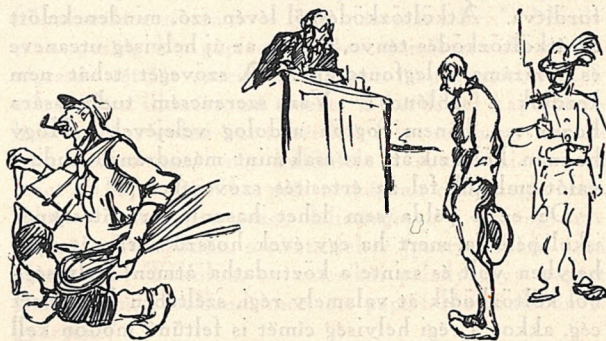
Szó sincs róla: ez igaz, de nem teljesen. Gyárak, nagykereskedői, intellektuális vezetéssel bíró vállalatok kebelében mindig van egy-egy ember, aki a reklám- és propagandanyomtatványok megfogalmazásához szükséges intelligenciával, fogalmazó-érzékkel és ötletességgel rendelkezik. Az ilyen kategóriába eső nyomtatványok szövegének megfogalmazásához nem hogy nem szükséges a könyvnyomtató beavatkozása, hanem — tekintve az egyes nyomtatványok (például gépeket ismertető prospektusok) szigorú szakszerűségét — egyenesen káros is lehet. Ilyen munkák szövegezését — apró, stiláris és helyesírási hibákat leszámítva — nincs joga megváltoztatni a könyvnyomtatónak. De a kiskereskedő, a kisiparos, vagy egyéb, magyarán mondva: cseperedő egzisztenciák reklámnyomtatványait megfogalmazni, vagy az átadott szöveget úgy módosítani, hogy azzal sikert lehessen aratni, okvetlenül a könyvnyomtató feladatai közé tartozik. Minthogy tapasztalás szerint ezek a kis egzisztenciájú megrendelők az esetek többségében kisebb könyvnyomtatóknál csináltatják nyomtatványukat, leginkább a kis könyvnyomtatóknak van szükségük arra, hogy az ilyen követelményeknek meg tudjanak felelni. Ám rendszerint úgy szokott lenni, hogy a kis könyvnyomtatónak a hetvenedik gondja az: ki hogyan szövegezi meg nyomtatványát és csak úgy szedi vagy engedi szedni, amint azt kéziratában a megrendelő leírta. Hogy az ilyen, céljának meg nem felelően megfogalmazott, dadogó-motyogó szavakkal »szörkésztött« nyomtatványt jobb érzésű ember nem is szereti elolvasni, az köztudomású; ilyenformán a reklámnyomtatvány nem tudja elérni azt a célját, amelyre hivatott volt. Az a kiskereskedő vagy kisiparos, aki esetleg egyszer áldozott kisebb összeget reklámnyomtatványra és az imént vázolt ok miatt nem találja meg áldozatának eredményét, másodízben már nehezebben fogja ezt megtenni. Ha a kis könyvnyomtató nem érzi magában a nyomtatvány megfogalmazásához vagy az összeeskábált szövegezésnek célszerű módosításához szükséges tudást, akkor végeztesse ezt olyasvalakivel, akiről meg van győződve, hogy az ért hozzá, de okvetlenül csinálja vagy csináltassa meg, mert ez feladatai közé tartozik. Hiszen jómagunk is ott szeretjük leginkább beszerezni szükségleteinket, ahol még akkor is biztosak vagyunk az árú vagy a munka jóságában, ha nem is értünk annak megbírálásához, egyszerűen azért, mert az elárusítóját vagy elkészítőjét lelkiismeretes, az üzletfeleinek érdekeit szem előtt tartó embernek ismerjük.

Ha pedig idegen nyelven való nyomtatásra kap megbízást a könyvnyomtató, akkor az esetleges fordítást, vagy a már lefordított szöveg megvizsgálását és a korrektúrát olyan emberre bízza, akiről teljes bizossággal tudja, hogy feltétlenül megbízható, az illető idegen nyelvet irodalmilag is bíró ember,

Sorrendben másodiknak vehetjük a reklámnyomtatvány szövegének elrendezését, vagyis magát a szedést. Erről köteteket lehet írni, minthogy minden egyes reklámnyomtatványfajta más-más elbírálás alá esik a szedésselrendezés tekintetében.

A reklámnyomtatványok szedésselrendezésének kis-katétját senki ember fia nem írhatja meg, mert úgy-szólván minden reklámnyomtatvány külön probléma. Célja, amelyet vele elérni akarnak: tudniillik melyik társadalmi osztály tagjaihoz, milyen ízléssel és műveltségi fokkal és különleges szakmai képzettséggel bíró emberekhez, mekkora fogyasztóképességgel bíró egyénekhez akarják küldeni ügyletszerzés céljából; mindezek a körülmények teszik különböző mérlegelés, elbírálás és elintézés alá esővé az egyes reklámnyomtatványok szedésselrendezését, illetőleg annak céljainak megfelelően való megoldását.

A megoldás mikéntje a legtöbb esetben a könyvnyomtató feladata és leginkább azt a könyvnyomtatót fogják felkeresni megrendeléseikkel a reklámnyomtatványok megrendelői, aki mint személyzetének technikailag is legképzettebb szakembere maga adja meg az irányító utasításokat az egyes nyomtatványok szedésselrendezése tekintetében és nem úgy csinálja, mint az általában szokás: egyszerűen odadobja a kéziratot a szedőnek, hogy az csináljon valamit belőle. Hiszen a szedő az esetek túlnyomó részében nem értekezik a megrendelővel, ő tehát nem ismerheti annak intencióit, legfeljebb — ha elsőrangú szakerő — több-kevesebb hozzáértéssel foghat hozzá a szedésselrendezés tervezéséhez és kiviteléhez. A könyvnyomtatónak azonkívül tudnia kell azt is, hogy az ő hírnevén száradnak a rosszul megoldott szedésselrendezések, tehát már ez a szempont is kell, hogy sarkalja őt arra, hogy a nyomdájában megrendelt nyomtatványok szedésselrendezésének helyes, céljának megfelelő megoldásába maga folyjon be teljes szaktudásával. Jól tudom, hogy a legtöbb esetben nem így van ez, mert sok könyvnyomtató — különösen a kicsinyek között — tudatában van szakmai képzettsége fogyatékosságának és úgy oldja meg a kér-

Fáy Dező: Illusztrációk a »Kakuk Marci« című könyvhöz

dést, hogy iparkodik elsőrangú tervezőképességgel rendelkező szedőt alkalmazni. No de ezek nincsenek mindig raktáron, ilyen módon az ilyen könyvnyomtató fogyatékos szakképzettségét úgy sínyli meg, hogy jobb-fajta munkákat — ami a legtöbb esetben jól megfizetett

munkát is jelent — nem mer vállalni, vagy ha vállalja is, nem tudja a megrendelő megelégedésére elvégezni.

De hát mégis, mik legyenek az alapelvei a helyes szedéselrendezésnek? Mint már fentebb kifejtettem, azt nem lehet nagy általánosságban megállapítani, mert minden nyomtatványnak megvan — hogy úgy fejezzem ki magamat — a saját individualitása.

Ezért felsorolok néhány példát, amelyek azonban még megközelítően sem kifejezői mindazoknak a lehetőségeknek, amelyekkel a gyakorlatban számolni kell.

Lássuk a melléklet 1. példáját. Egy ötletes bőrdiszműarukereskedő a kirakatában levő erszényekre és bőrretikülökre cédulát akar erősíteni ezzel a szöveggel: »Emberbőrből a fennálló törvények értelmében erszényeket nem szabad gyártani, de erre nincs is szükség, mert ezek is borjubőrből valók és mégis elsőrangúak.« Elmege a könyvnyomtatóhoz, elmondja szándékát és kéri, hogy ezt az — igaz, hogy amerikai ízű, de mégis ötletes — tervét úgy valósítsa meg, hogy annak megfelelően a kellő foganatja, azaz hogy a kirakatot nézőkben azt a hiedelmet keltse, mintha az ottlevő erszények és egyéb bőrárúk emberbőrből volnának gyártva. A könyvnyomtató ebben az esetben csakis a szedéselrendezéssel érheti el az eléje kitűzött célt, vagyis az 1. példában látható módon fogja megoldani a szedéselrendezést, hogy a kirakatot nézők a cédulával ellátott erszényről azt higgyék, hogy az emberbőrből való és érdeklődésük drasztikus módon felkeltődjék.

2. példa. Egy ügyes kisiparos üzemét meg akarja nagyobbítani és ezért átköltözködik más utcába, nagyobb helyiségbe. Ezt az alkalmat felhasználja, hogy üzemét reklámozassa. Könyvnyomtatóhoz megy, kéziratot nem ad, mert ennek megfogalmazásához tehetsége nincs. Minthogy olyan megrendelőről van szó, aki ügyessége folytán mindinkább gyarapodik, azon kell lennünk, hogy valami eredetit csináljunk számára, hogy későbbi időre is nyomtatványfogyasztó maradjon, amikor majd fokozottabb módon aknázzhatjuk ki rekláméhségét. A könyvnyomtató tehát maga fogalmazza meg a nyomtatvány szövegét, ezzel is előnyben van, mert a szedéselrendezés tervéhez szabhatja a szöveget és nem fordítva. Átköltözködésről lévén szó, mindenekelőtt az átköltözködés ténye, azután az új helyiség utcanéve és házszáma a legfontosabb. A szöveget tehát nem kezdjük a sablónos: »Van szerencsém tudomására hozni...«, hanem rögtön a dolog velejével. Hogy honnan költözik át, azt csak mint másodrangú tudnivalót említjük fel az értesítés szövegében.

De ez a példa sem lehet hasonló értesítéseknek iskolapéldája, mert ha egy évek hosszú során át egy helyben volt és szinte a köztudatba átment helyiségből költözködik át valamely régi, széltében közismert cég, akkor a régi helyiség címét is feltűnő módon kell érvényre juttatni.

A 3. példában egy törekvő kertész-iparos reklámját mutatjuk be. Nincs szükség sok szóra, csak a legfőbb tudnivalókat tömörítsük a nyomtatványra. Az üzletalapításról, megnyitásról és egyéb, az üzlet életében előforduló változásokról szóló értesítéseket összefoglalva azt mondhatjuk, hogy a könyvnyomtatót a

szövegezésben és a szedéselrendezésben mindig az vezérelje, hogy mi a lényege, a magja az értesítésnek.

Egy vendéglős a lanya menetelű nyári vendéglőjét szeretné reklámoztatni. Ennek ajánljuk, hogy a 4. példában látható szöveggel és szedéselrendezéssel kiállított reklámcédulákat nyomasson és hogy azokat a jobban szituált lakójú házakban osztassa szét. Ha csak kis foganatja is lesz e reklámnak, a vendéglős biztosan máskor is megereszt hasonló reklámozást és ezzel ismét újabb fogyasztót hódítottunk meg a nyomdaiparnak.

De még a reklámozással szemben makacsul viselkedő cégeket is meg lehet környékezni abból a célból, hogy a könyvnyomtató munkához jusson. Minthogy leginkább a régen fennálló, reklámozás nélkül is jó üzletmenetelű cégek szoktak mereven elzárkózni a reklámozásra való felhívás elől, érdemes őket az 5. példában bemutatott szövegezéssel és szedéselrendezéssel kiállított reklámcédulák nyomtatására rábírnunk.

A melléklet többi: 6–13. példái kivétel nélkül az előbbiekhöz hasonló céllal fogalmazott és tervezett kisebb reklámnyomtatványok, melyeknek nyomda-technikai kiviteléhez csak annyit jegyzünk meg, hogy egyszínű kivitelben is előállíthatók.

Valaki ellenvethetné, hogy könnyű mindezeket elméletben elgondolni, ám a gyakorlatban való keresztülvitele nehéz. Tagadhatatlan, hogy vannak megrendelők, akik — fölényük tudatában — maguk irányítják a könyvnyomtatót még a szedéselrendezésben is, sőt olyan is akadt, aki úgy írta meg nyomtatványa kézirátát, hogy a betűk számát olvasta le és aszerint írt hozzá vagy törölt belőlük, amint azt terve végrehajtásához jónak vélte. Azonban ezek kivtelek és mint-hogy hozzáértő emberekről van szó, intézkedéseiket végrehajthatjuk. A legtöbb esetben a megrendelők szívesen veszik a jó tanácsot, különösen ha az szemmel láthatóan és érzékelhetően jobb az általuk javasoltnál.

A fődolog minden körülmények között az, hogy megértsük a célt, amit a reklámnyomtatvány megrendelője nyomtatványával el akar érni.

Amikor minden abbeli törekvésünk, hogy a szedéselrendezést minél eredetibbé, csinosabbá, a reklámozást minél hathatósabbá tegyük, a betüöntödei anyagnak sok esetben merev, nehezen kezelhető volta miatt hajótörést szenved, nem szabad visszariadnunk attól sem, hogy ügyes, elismert rajzolóval megrajzoltatunk valami megfelelőbbet, amit aztán kliszíroztatunk. Ilyen esetekben természetesen csak akkor kezdeményezzünk valamit, ha biztosan lehetünk afelől, hogy a megrendelő honorálni fogja reklámnyomtatványa iránti fokozottabb érdeklődésünket.

Áttérek immár a harmadik tényezőre, a nyomtatásra. Kiindulva abból, hogy a nyomtatvány ügylet-szerző eszköz, mi sem természetesebb, mint hogy a nyomtatásnak tisztának, a leggondosabban kiegyengettetnek, egyenletesen és helyesen festékezettnek kell lennie. Aminthogy a maga képviseletében senki sem szeret piszkos, szurtos, rendetlenül öltözött embert küldeni ahhoz, akit vevőül meg akar nyerni, azonképen a nyomtatvány is, amely a mondottak értelmé-

ben reprezentálni hivatott, méltóan kell hogy képviselje azt, aki elküldte. A könyvnyomtatónak, aki ambicionálja, hogy az officinájából szépszedésű nyomtatványok kerüljenek ki, tovább kell hogy menjen és a nyomtatásra is kellő súlyt kell hogy helyezzen. Mert bármily szépen és céljának megfelelően van szedve valami, a fogyatékosan vagy sehogyan sem egyengetett léniák és betűk, a halvány vagy túlerős festékezés minden hatást, amit a szép szedés kiváltott, leront. Igaz ugyan, hogy manapság — főleg a kisebb nyomdáknál — a betű- és léniaanyag felette kopott állapotban van, de egy kis jóakarattal, kicseréléssel mindig lehet segíteni a dolgon, feltéve természetesen, hogy a szép, korrekt munka létrehozásában leginkább érdekelt fél, a főnök elegendő időt enged az említettek végrehajtásához.

A nyomatoknak friss állapotban egymástól való elmaszatólódását elkerülendő, finomabb reklámmunkáknál mindig mérlegelni kell azt, hogy nem szükséges-e a belövés.

Színes munkáknál a tökéletes színösszhangot előidéző színezését a reklámanyomtatványoknak ugyancsak szakértelemmel kell végezni. Ha a könyvnyomtató ebben a tekintetben nem érzi magát perfektnak, inkább tájékozódjon olyan embereknél, akikről felteheti, hogy nálánál jobban értik ezt, de semmiesetre se színeztesse vagy engedje színezni az ő szakértelmére bízott mun-

kát csak aszerint, amint éppen a véletlen magával hozza. Hiszen sokszor még egy kis színárnyalatbeli eltérésnek is van jelentősége.

Ide tartozik még az is, hogy a papír szabályos vágására is nagy figyelmet fordítson a könyvnyomtató, mert ha úgy a szedés, mint a nyomtatás kifogástalan, a szabálytalan vágású (spitzes) papiros azonnal degusztáló hatással van.

Az *expediálást* is gondosan végeztesse a könyvnyomtató. Félig megszáradt vagy pláne azon nedves nyomtatokat ne adjon ki a nyomdából, bármilyen sürgősen kívánják a nyomtatványt. Az úgynevezett »Ausschuss«-nyomatokat semmiesetre sem szabad a példányszámba belekeverni, mert a megrendelő nem nézheti végig az egész példányszámot és amikor szétküldi reklámjait, megtörténhetik az is, hogy éppen olyan vevőjének vagy kliensének küld egy ilyen »Ausschuss«-nyomatot, aki azt zokon veszi.

A gondos könyvnyomtatónak tehát a nyomtatvány megtervezésétől egészen annak elszállításáig szakértelemmel, nagy éberséggel és figyelemmel kell végezni és végeztetni a munkának minden fázisát, ha azt akarja, hogy a szó ideális értelmében könyvnyomtatómester legyen és hogy mások is annak tartsák.

Ha csak néhányat is sikerült tisztelt olvasóim közül a cikkemben foglaltak felől elmélyedésre rábírní, célokat elértnek tekintem.

Rasofszky Andor

Anyagok és termelőeszközök egységesítése

ét éve lehet annak, hogy a grafikai ipar németországi érdekltsége: a németországi főnökegyesület (Deutscher Buchdrucker-Verein) kebelén belül működő gazdasági hivatal, a grafikai iparban használt összes anyagok és termelési eszközök ú. m. papír, festék, betű, gépek sth. egyöntetűvé tételét (Normieren) hozta javaslatba. Azóta német alapossággal folyik a munka az egyes alosztályokban minden irányban, persze anélkül, hogy eddig valamely pozitív eredményről beszélni lehetne. Mielőtt azonban e természetszerűen széttagolt munkakörökből egyet — nevezetesen a festéket — kiragadnék, és ennek munkamenetét megismertetném, mint a gyakorlat embere, az »egyöntetűvé« tétel eszméjéhez egy-két észrevételt fűzök, dacára annak, hogy egy technikailag jóval felettünk álló szaktestületnek messze kihat munkájáról van szó.

*

A papiros egységesítése, — amennyire az a »törzsalakok« meghatározására, a számtalan, bizonyára eddig gyártási előnyként is keletkezett alfajok megszüntetésére vonatkozik — nehézségekbe nem fog ütközni. A különféle papírfajtáknak, a törzs- és pótanyagok *percentuális* megoszlása szerinti osztályozását is még elérhetőnek vélem, anélkül azonban, hogy azok nyersanyaguk *kémiai*lag vett különfélesége, valamint a gyártási módjuk következtében minőség szempontjából

minden tekintetben valóban egyöntetűekké válnának. Csak egy példával illusztrálom ezen kételyeimet: a papírgyártás legfontosabb kelléke a víz, amelynek vegyi összetétele fokozza, vagy apasztja a papírminőségnek, a papirosalapnak grádusát.

A papírgyártáshoz felhasznált víz vidékek szerint, természetszerűen más-más összetételű, más-más tulajdonságú, következésképpen az azzal gyártott papiros — azonos minőségű és mennyiségű törzs- és pótanyagok felhasználása esetén is — csak más-más lehet.*) Mind ezen igazságok a papiros minden irányban való »egységessé« tételét szerintem nagyon megnehezítik, vagy ezirányban illuzóriussá teszik. E kérdéssel kapcsolatban érdekes volna azt a kérdést felvetni, hogy országok szerint miért oly különféle a sör, s miért nem lehet a »bajor« söroket más országban csak megközelítőleg is utánozni; avagy lehetséges-e a »diósgyőri« papirost Dömsödön, a tiszta fehér (pottynélküli) finn ujságpapírt Tökölön, az amerikai pehelysúlyú papírt Európában, a hollandi merített papírt Romániában is gyártani?

A *gyorssajtó* és a grafikai iparban helyet foglaló egyéb segédeszközök »egységessé« tétele — eltekintve egyes nem igen számottevő, sablonra húzható géprészektől — bizonyára csak a nyomófelület, azaz az alak nagyságára és a felhasználandó anyagra vonatkozhatnak és ez irány-

*) Lásd lapunk I. évfolyamának 7. számában a 107. oldalon közölt »A fehér papír mellékszíne« című közleményt. Szerk.

M
G

ban egységes típusok felé törekednek. Az egyes gépeknel észlelhető, de a fizikai törvények szerint különféleképpen szerkesztett, megoldott mozgó, kapcsoló és ellenállást gyakorló elrendezést stb. szerintem a jövőben is az alkotó mérnök éleslátású agyának tervezőképesége szabja majd meg véglegesen. Hogy milyen szétágozó e téren az alkotó mestereknek a nézetük, az a meglévő számtalan gyártmányok összszerkezetéből, de leginkább az ennek alapját képező, különféle elvek szerint megoldott és szerkesztett részletekből könnyen megállapítható. Mivel el nem képzelhető, hogy ezen egységesítés a gyorsasájtónak »egy kaptafára« való készítése s egyúttal az alkotó, mindig kutató elmének elnémitását jelentené, be kell várnunk, hogy mit eredményez az e kérdés megoldásával megbízottak tanácskozása.

A festékek anyag, összetétel és tartalom szerinti »egységesítése« körüli munka sem kecsegtet különös eredménnyel, mert az eddigi tapasztalatok bennünket hiszékenységünkben alaposan megingattak. Nem szükséges, hogy távol eső példák után kutassunk, elég ha egy mindennapi jelenségre utalunk, amely arra tanít bennünket gyakorlati embereket, hogy sok esetben egy és ugyanazon mintakönyv, vagy gyári elnevezés, avagy szám szerint rendelt színes festék, másodszori vagy harmadszori megrendelésnél árnyalatilag, tartalmilag, szóval: összetételében mennyire eltér az első ízben kapott festéktől. Ha egy helyről megrendelt egy és ugyanazon festék, összetételében mindig más árnyalatú, miképpen szabályozható, megteremthető az »egységesség« ha több gyártási hely jön tekintetbe? A gyakorlatból vett fentemlített példának valódiságát nemcsak a kollégáimmal, hanem sok közkezen forgó, nem alárendelt jelentőségű nyomtatványokkal kétséget kizáróan bizonyíthatnám. De tovább megyek és utalok az *elnevezésükben* is az »egyöntetűség« jellegét viselő háromszín-, magyarul: *normálfestékekre*.

A háromszínnyomás technikájának alapelve, hogy a három felhasznált szín (sárga, vörös, kék) *abszolút tiszta árnyalatú* legyen, ami annyit jelent, hogy minden egyes szín árnyalatilag minden más mellékárnyalattól mentes legyen. Igaz, hogy a teóriát, amelyet *Hussnik* kémigrafus úgy 30 év előtt felállított, a gyakorlat megdöntötte, de azért jellemzőképpen említendő, hogy ahány gyárat, annyi árnyalatilag és minőségileg nagyon is eltérő gyártmányt ismerünk.

Hogy a festék egységesítése körüli munka inkább tudományos, mint gyakorlati alapon mozog, azt a színárnyalatok mérhetősége körül felmerült ellentétes nézetek (Becke és Osztwald) legjobban bizonyítják. Az egyik szerint a *színlátás*, az abszolút tiszta (Urrein) *háromszínrendszeren* alapszik, amennyiben látószervünk ezen *eszményi festéktesteknek* látására van alkotva. Gyakorlatilag pedig valamely árnyalat kikereséséhez csakis ezen eszményinek tartott festéktestek megbízhatók, mert ezek használatánál a keverési arány szinte matematikai biztossággal kiszámíthatóan már előre meghatározható. *Osztwald* ezen elmélettel szemben *öt* alapszint tart szükségesnek, amennyiben a színárnyalat »mérésénél« azoknak fekete és fehér szín-

tartalmát is kombinációba veszi. Abban azonban egyeznek, hogy csak a spektrum színei abszolút tiszták s azokat semilyen keveréssel létrehozni nem lehet.

Csakhogy a gyakorlat embere is megszólal néha és nyomatékosan rámutat azokra a teóriában oly szép, de a gyakorlatba át nem vihető tanokra. A festékek nagy birodalmában — ahol a kémia sokféleképpen alkalmazható törvényei rendet tartanak — a szabad mozgást az elméletben szépen hangzó paragrafusokkal megszorítani nem lehet. Igaz, hogy az elmélet a gyakorlatnak előfutárja, de szürke, élettelen marad mindaddig, míg a gyakorlat sugarai meg nem melegítik.

Mi hasznát vennék az egyes törekvő gyárak a hét zár alatt tartott vegyítési vagy gyártási gyakorlat-szülte »recepteknek«, melyek az egyik vagy másik fekete vagy színes festék előállításra vonatkoznak s amelyek csak hosszú és mélyített kutatásoknak, tanulmányozásnak, laboratóriumi kísérletezésnek az eredményét képezik? Itt is bátran alkalmazhatjuk az ismert mondást: »ha ketten egy és ugyanazt csinálják, az mégsem egy és ugyanaz«.

E kérdés napirendre tűzésével párhuzamosan más nehézségek is jelentkeznek, melyek a festékek egységesítésének a gyakorlatba való átültetését, vagy a gyakorlattal való megoldását kétségessé tették. E nehézségek közé sorolandó leginkább a *festékanyag kémiai különfélesége, a fényforrás befolyása, a gyártás egyenlőtlen-sége, az egyén alkotó erejének súlya* stb. Csak a mindent érlelő időt kell még bevárniok, hogy milyen irányban oldható meg — s ha csak relatíve is — a festék egységesítésének kérdése. És most nézzük csak, hogy általában milyen alapon folyik a festékek egységesítése körüli munka.

Érdekes, hogy például a *festékanyag valódiságát* megállapító albizottság milyen irányba terelte munkakörét. E bizottság *tíz* valódisági tulajdonságot állapított meg a festékanyagot illetően, és pedig: 1. az anyag fénytállósága, 2. az anyag vízhatlansága, 3. a kész nyomatok vízhatlansága, 4. a festékanyag olajtartalma, 5. a kész nyomatok lakkozó lehetősége, 6. maras-ellenállóképessége, 7. savellenállósága, 8. hőellenállósága, 9. kénsav elleni állhatatossága, 10. keverési lehetősége, egymással való összeférhetősége.

Egy másik bizottság a festékanyag fedőképességével, a kencék nyúlóképességével foglalkozik s így tovább, minden a festék alkotó anyagának minőségét, megbízhatóságát, alkalmazhatóságát illető irányban.

Bizonyára érdeklődést kelt majd, hogy milyen alapon kutatják a festékekben rejlő különféle tulajdonságokat, azért — bár csak egy-néhány példával — bemutatjuk annak egyik-másik tulajdonságára vonatkozó vizsgálati módszert.

A *fénytállóságra* vonatkozó vizsgálat céljából 0-tól 4-ig számozott öt fokozatot állapítottak meg. E típusoknak számított öt festékmintákból, egymás melletti elhelyezésben, rendes levonatok készülnek, amelyeknek fénytálló fokozatai 0-tól 4-ig emelkednek. A vizsgálat órák szerinti »halványítás« útján történik s pedig olyképpen, hogy a levonat, azaz: az azon helyet foglaló öt festékminta, valamely alkalmas világítás (napvilágítás

vagy erősfényű lámpa) behatása alá kerül. A fokozatok megállapítása most már egyszerű: amely festékminta a megvilágítás alatt idő szerint hamarabb elhalványul, vagy színét veszíti, vagy a megvilágítást, szintén idő szerint megállapítva bírja, 0-tól kezdve (nem fénytálló) a 4-es számig fokozatosan fél, vagy egész fénytálló osztályozást nyer. E vizsgálat alapján megállapítást nyert az, hogy a festékanyag e tekintetben milyen különféle, amennyiben az egyik minta (0) már 4 órai megvilágítás után teljesen elhalványult, egy másik minta pedig (4) még 90 órás megvilágítás után is teljes intenzitását megtartotta.

A festékanyag vízhatlanságát úgy állapítják meg, hogy valamely festékanyagot (Pigment) vagy lakkanyagot 10 cm hideg vízzel töltött kémlelő, vagy kutató (Reagens) üvegben alaposan felrázzák s e felrázás által zavarossá vált folyadékot egy óra hosszat nyugodtan állva hagyják. Egy óra múlva a folyadékot leszűrjük s ha az színtelen, akkor a festékanyag vízhatlan.

A lakkozóképességnek megállapítása céljából apró — kb. 10 cm hosszú, 2¹/₂ cm széles — nyomtatványokat egy kémlelőüvegben helyeznek el és azokat tiszta spirittusszal átöntik. Egy órai megfigyelés után

megállapítható, hogy a spiritusz tiszta, avagy színes. Lakkozóképes festékek az alkoholt nem színezik, de a velük készült nyomtatvány is színárnyalatban változatlan marad.

Ezen oly egyszerűnek látszó érdekes kísérletezések vagy egy exakt tudomány törvényein alapuló kutatások — amelyek a kencének, mint a festék alkotó anyagának nyuló-, tapadóképességére is kiterjednek — eléggé jellemzik a komoly törekvést, a bő, szép és háladatos munkakört, amelyet olyan elmék népesítenek be, amilyenekkel csak a német grafikai ipar bővelkedik; ezek a kutatók nemcsak ismert minták szerint, a taposott utakon gondtalanul járva, semmi mással nem foglalkozva róják le napjaikat, hanem a technikának labirintusába — ha nem is mindig túlságos gyakorlari eredménnyel — behatolva, ott kemény munkával új utakat vágva, a szakköröket e szép példaadással gondolkodásra, törekvésre, cselekvésre kényszerítik.

De mikor találkozunk mi magyar nyomdászok majd a mi tájkunkon, ha csak perspektíve és diminutíve is, ilyen munkakedvvel, kitartással, technikánknak s benne a köznek önzetlenül szolgáló komoly tényezőikkel?

Fuchs Zsigmond

A szedőgépek tisztogatásáról

apunk egyik korábbi számában a szedőgépek jókarbantartásáról már elmondunk egyet-mást. Minthogy a jókarbantartásnak, tehát a gép munkabírásának első feltétele a tisztaság, most erről lesz szó. Kezdjük meg a »szedő«-gépnek azoknál a szerkezeteinél, amelyek a matricák kiváltását és gyűjtését végzik. Erről van is mit mondani. Ezek a részek adnak legtöbb okot a zavarokra (Störung), ha a szedő nem jól ismeri őket és emiatt nem kezeli úgy, amint ez szükséges. Nem akarunk itt instrukciós könyvet nyújtani, bár jó lenne, ha azt minden gépszedő elolvashatná, csupán a tapasztalás hosszú útját akarjuk közleményeinkkel a gépszedőknek megrovidíteni a saját tapasztalataink és mások tanulságainak az ismertetése alapján.

A gép dolgozó részei és részecskéi nincsenek szem előtt, úgy hogy működésüket nem láthatja a gépszedő. Csupán a billentyűzet látható. Ha valamely billentyűt lenyomunk, természetesen a vele kapcsolatos emeltyű érintkezésbe jut egy függőleges pálcikával, a súlyozópálcikával, amely ezzel szintén lenyomódik. A pálcikába nyúl egy kis könyökemeltyű szára. Ha e szár a pálcikát felülről érinti, akkor a másik vége alulról oldalt hajlik. Ez eltolódás az egyik betű kis körhagyóját (excenter) megszabadítja jármától; a körhagyó leesik a körforgó gumihengerére és azzal együtt forog, a kis tárcsa kiemelkedő része lefelé kerül, ami előidézi, hogy a járom egyik végét nyugvó állásából kiemeli. Ezen a végen áll a hosszú kiváltórúd, amely a betűtárig nyúl és a kiváltószerkezetet működésbe hozza.

Látjuk tehát, hogy egy betű kiváltásánál mennyi részecske működik közre. Ez a sok részecske teszi lehetővé, hogy a billentyűzés olyan rendkívül könnyű és hogy a billentyű megérintésével a betűminta kiváltását csupán elindítjuk, a többit a gép maga végzi el, a szedő máris kezdheti a másik sort. De ha a gép sok részből áll, gyakran van ok a zavarokra. A betűk kettős esése és bizonytalan kiváltódása is ilyen zavarok, amelyeket azonban kellő ápolással szinte teljesen el lehet kerülni. A fő a tisztaság. Tudvalevő, hogy a piszok akadályozza leginkább a matricák mozgékonyosságát, és ha a szenny a billentyű emeltyűjét nem engedi azonnal nyugvópontjára, vagy ha a nehézkezdőpálcika nem esik mindjárt vissza, avagy ha a könyökemeltyű nem működik pontosan és emiatt a körhagyó körülforgása után nem áll mindjárt meg, ami viszont előidézi, hogy a gumihenger a körhagyót újból magával forgatja és még egy matricát vált ki — a betűk duplán esnek. Ha ellenben a körhagyók járomvégei vagy azok vezetőkei bepiszkolódnak, akkor a körhagyó nem esik le biztosan, ami a matricák esését is bizonytalanná teszi. Ugyanaz az eset, ha a körhagyó nehézkesen forog és a gumihenger nem forgathatja magával; vagy ha a gumihenger nagyon síma; vagy ha a körhagyó fogai megtompultak. Ha a matricák duplán esnek, akkor ez a körhagyó részein múlik, ha esésük elmarad, akkor másutt a hiba, de leginkább a betűtáron. Vannak kivételek is, például ha a körhagyó fogzatából egy szeg hiányzik, amely a körhagyót nyugvó helyzetben tartja, vagy ha a tárcsából a szegecs kiesett, ami miatt az megállás nélkül forog. Ezek az esetek azonban csak ritkán fordulnak elő és arról ismerhetők meg, hogy a matricák egymásután

addig esnek a gyűjtőbe, míg a csatorna ki nem ürül. A tisztaság fentartásán nagyban elősegítik ugyan a védő bádoglemezek, azonban évente legalább egyszer alapos tisztogatás helyénvaló. Csahogy ez egy nap alatt nem végezhető el. Ezért az első napon az elülső, a másik napon a hátulsó keretet kell levenni, ezenkívül a körhagyók olajozását másik két napra lehet hagyni. Az utóbbi munkát amúgyis gyakrabban, negyedévenként kell elvégezni.

A körhagyókeret levétele egyszerű munka, csak ki kell csavarni a két hengerágy csavarjait, és kézben van a keret a hengerekkel és valamennyi körhagyóval. A hátsó keret levételénél nem szabad elfelejteni, hogy előbb levétessek az ékeket kiváltó hosszú rúd, különben megsérül és nem működik pontosan. Ezután hozzáférhetővé válik minden része a gépnek. Jó benzinbe mártottszéles ecsettel gyorsan elvégezhetjük munkánkat. Ha a benzin nem a legjobb, nem szabad kímélni a fáradságot és szárazra kell törülni mindent. A legjobb, ha a könyökemeltyűcskéket kivesszük — csak az összer tartó drótot kell kihúzni — és petróleumba fektetjük. A visszahelyezés előtt szárazra törölnedök. A nyílásokra, amelyekben mozognak és amelyek ezenkívül a körhagyók szabad járomvégeinek vezetésére szolgálnak, különös figyelem fordítandó. Ha az időből már nem telik, hogy a körhagyókat alaposan megtisztítsuk, dörzsöljük le legalább a szabad részekre rakódott szennyet. A többit a következő napra lehet halasztani, a körhagyók amúgyis könnyen vehetők ki.

A súlyozópálcikák és vezetékek ugyancsak alapos tisztogatásra szorulnak, de mert kivételük — a visszahelyezés nehézsége miatt — nem ajánlatos, igen jó benzinnel kell ecset segítségével megmosni. Aki biztos, hogy a pálcikákat nem keveri össze, az ki is veheti azokat.

Ha minden tiszta, megkezdődhet balfelől a visszahelyezés. A legjobb, ha valaki segíthet és minden pálcikát, amelyet a helyére tettünk, a letűzőpálcikával lerögzítünk. Ha némely pálcika a legnagyobb elővigyázatosság mellett is visszaesik, azon úgy segíthetünk, ha a tartó síneket lazára csavarjuk és kezünkkel a pálcikák irányába nyomjuk. A gumihengerek meleg vízzel mosandók meg, az ágyaik szárazra dörzsölendők.

Ezek után következhet a felszerelés. Először a kis könyökemeltyűket tesszük a helyükre. Nyugodtan és minden rendben lesz. Erőltetni nem szabad semmit. A drót könnyen megy rajtuk keresztül, ha nincsen elgörbülve és az emeltyűk egyvonalban állnak. A felső lyukakon keresztül szintén drótot kell húzni, esetleg azt, amelyen a körhagyókat fogjuk később felhúzni. A gumihengert és a körhagyókat csak azután tesszük vissza, amikor a keretet már fölcsavartuk. A körhagyókat nem kell mindjárt eredeti helyzetükbe tenni, hanem ha már mind bent van, meg kell a hengert forgatni, kissé megigazítani a körhagyókat és rendben van a dolog.

Ha munkaközben egyes matricák duplán esnek és nincs idő alapos orvoslásra, akkor néhány csöpp benzint kell kis ecset segítségével a súlyozópálcikák vezetőkeibe, a könyökemeltyűre és a körhagyó szabadon

álló járomvégre csöppenteni. A körhagyót természetesen ki kell venni erre a célra.

Hogyan kell egy körhagyót kivenni? Nagyon egyszerűen. A szíjat le kell dobni arról a hengerről, amelyen a kiveendő körhagyó forog — az első, harmadik és ötödik billentyűnek körhagyói a hátulsó hengeren, a második, negyedik és ötödik soroké tudvalevően az elülső hengeren futnak — azután a bádogot levesszük, ráütünk az illető billentyűre, a keretet visszanyomjuk, vagy kihúzzuk a tartódrótot a leesett körhagyóig, majd megforgatjuk a hengert, mire a különben szorosan álló járomvég felemelkedik és a körhagyót megfoghatjuk, kiemelhetjük. Ha egész sor körhagyót akarunk kivenni, egyszerűen megütjük az egész sor billentyűit. A körhagyóknak könnyen kell forogniuk és hogy ezt megtehessek, néha-néha olajozni kell őket. De nem az olajoskannával, mert a belőle kifolyó csepp nagyon is nagy, ezért előbb le kell törölni. Vigyázni kell, hogy a gumihengert olaj ne érje, mert az a hengert szétrombolja. Egy csepp olajjal, melyet egy öntött sor oldalára csöppentünk, nagyon sokat lehet olajozni, ha megfelelő kis szerszámot készítünk magunknak erre a célra. Egy kiszolgált tollszárba beleverjük egy gombostűnek azt a végét, amelyről a fejet előzőleg lecsíptük, a másik végét kalapáccsal szétlapítjuk és ezzel olajozzuk meg a körhagyók forgótengelyét. A drága olajjal különben is takarékoskodnunk kell. A lyukakból kilépő olajat is fel lehet használni a szánutak megkenésére — anélkül, hogy ujjainkat beolajoznók — ha egy hosszabb rézléniára kis nemezt erősítünk és ezzel letöröljük a lefolyó olajat.

A gumihengerek nagyon könnyen romlanak. Némely körhagyó, ha keveset olajozzák, nehezen forog és barázdát váj bele a hengerbe, aminek a következménye gyakran az, hogy a körhagyó szabad járomvége nem emelkedik eléggé és így nem váltja ki a matricát. Ez ellen úgy védekezhetünk, ha a gumihuzatot a hengerorsón kissé elhúzzuk helyéről, vagy ha egy elhasznált henger megfelelő részével pótolják a kopott részt. Ha nincs elhasznált henger, gumiodattal vagy gumilappal is meg lehet foltozni.

A matricagyűjtőrészekre nézve fontos szabály a tisztaság. Csuszatóbádog, gyűjtőszíj, rúgóhíd, vezető-rúgó, csillag, emelő (elevátor), minden, ami a matricákkal érintkezik, ragyogjon a tisztaságtól. A csuszatópléh és az egész elülső rész levétele, különösen új gépeknél, nagyon egyszerű. Ha kihúzzuk a pléheket tartó rudat, minden bádog kivehető. Így a tisztítás csak félannyi időt vesz igénybe, mint a benmaradt pléhek tisztítása.

Nagyon kellemetlenek az úgynevezett *esési hibák*. Ennek rendszerint a nehezen forgó körhagyó az oka, de a nagyon kopott csillag is előidézhetheti a matricák összekeveredését a gyűjtő bejáratánál. A csillaggal nem szabad takarékoskodni, mert a matricáknak minden sor-nál való feligazítása többbe kerül az üzemnek. Ha naponta csak öt sorral szed többet a szedő, az új csillag kifizetődik. Kopott csillagot is ki lehet javítani úgy, hogy a mély részeket kireszeljük és ezáltal a szátrak hosszabbak lesznek. De csak durva ráspollal reszeljük a csillagot, mert a finom reszelőt letompítja

és ott vagyunk, ahol — a part szakad. A csillagot azonban kímélni lehet és kell is. Nem szabad szűken szedni, a gyűjtőt lazán kell beállítani és a surlót (frikció) gyakran olajozni kell, hogy az erősebb sor is könnyebben csússzon. Figyelni kell arra is, hogy a gyűjtőszán jól közlekedjen, de útját ne olajozással, hanem — mint már régebben mondtuk — grafittal való dörzsoléssel tegyük simává.

Egy gyakorlott gépszedő tanácsával fejezzük be a »szedő«-szerkezet tisztításáról elmondottainkat. Ne hajlíts, ne csavarj sokat a gép részein, különösen a vezetéőrúgón ne. Az új rúgó jól működik. De ha nem állhatod, hogy igazítgass és azt hiszed, hogy ezzel a bajt elhárítod, próbáld meg. De végül mégis csak észreveszed, hogy minden úgy van, ahogy volt. A rúgó is visszahajlott eredeti állásába és te hiába töltötted idődet. Ezért fordítsd figyelmedet a gépnek valóban hibás részére — *ujjaidra*, amelyek túlságosan gyors és kapkodó tevékenysége szüntelen zavarokat idéz elő. Ha ujjaidnak ura vagy és a szedőgépszervezetet jól ismered, akkor nem lesz okod a gép megbízhatatlan működése miatt panaszkodnod.

Az »osztó«-szerkezetéről majd máskor! H. S.

I r o d a l o m

Rovatvezető: dr. Benedek Marcell

BENEDEK-WIEGLER: *A világirodalom története. (A világirodalom története. Paul Wiegler nyomán Király György és Túróczi Trostler József közreműködésével átdolgozta Benedek Marcell. Két kötetben. Révai testvérek irodalmi intézetről kiadása.)*

A primitív törzsember érzéstartalmának közlésétől, a formábaöntés első küzdelmes kísérletétől Rainer Mária Rilke vagy Maeterlinck differenciált költészetéig, az egyházi szertartásokkal egybefonódott párbeszédés, kórusos színjátékok feleledésétől a moziregényig beláthatatlan út vezet; az eleje a sokezeréves mult kódébe süpped. Az irodalom története maga az emberiség története. A sokrétű, kiszámíthatatlan élet minden gördülését nyomon követi az előszóval átadott hagyomány, az öröklét után áhítózó írott betű. Ki tudná felmérni ezt az irtatlan anyagot, ki tudná számon-

tartani mindazt, amit az elődök, a kortársak a mindenséggel való kapcsolatukról közleni jónak láttak. Még ha csupán versről, regényről, meséről volna szó, akkor is óriási a gyűjtő, a kutató munkája, de hisz a vallás okiratai, a szentkönyvek, hiú királyok, fejedelmek tetteit megörökítő annalisok, a történelmi feljegyzések is mind az irodalom gyűjtőfogalmába kíváncsoznak. A cselekedetek, az aktív akarás külső megnyilatkozásai éppúgy, mint a lélek belső rezdülései, a vágy, az öröm, a fellendülő, aláhanyatló érzések egyaránt nyomot hagynak, továbbáramlanak az emberiség előrehömpölygésében. Csupán az ormok, a kimagasló nagy szellemek, a kultúra hőroszai, legyenek bár névtelen, ismeretlen emberek, vagy ismert hírességek, csupán azok tarthatnak számot arra, hogy emlékeztük fenmaradjon, ámbár a sors szeszélye felszínre vet gyakran értéktelen dokumentumokat is, míg pusztulásra ítél sok-sok pótolhatatlan értéket. Az ősökre való emlékezésnek szeszélyes véletlenei vannak és az értékelést is ügyszólván minden nemzedék a maga életfeltételei szerint újra kezdi. Egy Dante, Shakespeare, Goethe nagysága nem csorbul, hódolattal adóz emléküknék sok ezer ember, de a ma problémáit, a kézzelfogható aktualitást közelebblébbvaló dolognak tartja az emberek többsége, mint a klasszikus értékeket. Csak egy ily nagy területet átfogó történelmi mű átlapozásánál eszmélünk rá arra, hogy hány érdemes név enyészett el az idők folyásával; hány író, költő, tollforgató ember hullott el a fejlődés országútján, hol ma már csak a törmelkeket látjuk, mennyit felejtünk és mily sok az, amit — nem tudunk, amiről nem is vettünk eddig tudomást.

Nagy munka elvégzésére vállalkozik a tudós, aki csak bizonyos kor, vagy emberközösség irodalmi törekvéseit és eredményeit mérlegre teszi; a mérlegretétel felelőssége nagy súllyal nehezedik reá. A felelősség és a munka terjedelme, súlya megsokszorozódik, ha az egész emberiség irodalmáról óhajt megbízható képet rajzolni, mert a látható és láthatatlan szálak, a kapcsolatok sűrű, majdnem áthatolhatatlan szövedékké bonyolódnak össze; éles tekintet, ép lélek, biztos tájékozóképesség kell hozzá, hogy az okok és eredmények a maguk tisztaságában rendeződjenek el, a lényeges és döntő mozzanatok el ne kallódjának a mellékes körülmények, a hibás értékelés folytán felburjánzó tévedések, misztifikációk bozótjában.

WÖRNER J. ÉS TÁRSA GÉPGYÁR RT

TELEFON
14-69

RAKTÁRRÓL SZÁLLÍT: GÖRGŐ- ÉS VASUTI
RENDSZERŰ GYORSSAJTÓKAT, TÉGELYSAJ-
TÓKAT, KÖNYVNYOMDAI KÉZISAJTÓKAT,
PAPÍRVÁGÓGÉPEKET, LEMEZOLLÓKAT STB.
VÁLLAL BÁRMELY SZAKMÁBA VÁGÓ JAVÍTÁST

TELEFON
61-90

GYÁR ÉS IRODA BUDAPEST V, VÁCI-ÚT 48

Benedek Marcell derekas munkát végzett Paul Wiegler irodalomtörténeti művének átdolgozásával. Rengeteg adatot kellett átvértékelni, megrostálni, nemcsak magyar nyelvre kellett lefordítania, hanem magyarrá is kellett tennie a német könyvet.

Az ókori népek első irodalmi kísérleteitől kezdve a mai irodalmi mozgalmakig elkíséri az író az olvasót. Nem száraz és távlat nélküli adatokat kapunk, hanem plasztikus képeket, az illető kor szellemi áramlatainak szabatosan megvont keresztmetszetét. Az írók, a művek nem elkülönült mivoltukban rajzolódnak ki az olvasó előtt, hanem mint a korukbeli társadalom integrális részei. Ezért valóságos korrajz a könyv egy-egy fejezete. Az értékelés is megbontja a pusztá megállapítás kereteit; szempontokat ad az olvasónak, látását megerősíti és fogékonyra teszi arra, hogy a jelenségekben, az irodalmi és művészi termékekben magasabb törvényszerűség megnyilatkozását lássa.

Erre az irodalomtörténetre valóban szüksége van a magyar olvasóközönségnek. Tudását jelentékenyen gyarapíthatja, ítélőképességét fejlesztheti nemcsak a laikus, hanem a szaktudós is. Enciklopédikus bőséggel felsorolt adatainak minden bizonnyal hasznát veszi. Sok arckép élénkíti a szöveget. A könyvkiadás mostani sívár viszonyait tekintve, elismerés illeti a kiadót is, aki e két testes kötet kiadásának kockázatától nem riadt vissza. Bálint

KELETI ARTÚR ÚJ KÖNYVE. (*Pax Vobiscum.* Írta: Keleti Artúr. *Amicus*-kiadás.) Pásztorlevélnék nevezi Keleti Artúr új művét, melyben a címlap szerint Padovában eltöltött napjait idézván, látni tanítja, inti, megfeddi az olvasókat és végül is megbékél velük. Keleti Artúr szerelme a multnak, ódon dolgok romantikájával övezi körül poézisét, archaikus hangon közli mondanivalóit, magateremtette álmovilágának bástyái mögé menekül a meztelen valóság, kegyetlen élet hullámverése elől. Ízlése kifinomult, túlérzékeny, riadtan reagál olyan jelenségekre, amelyek másokra egyáltalában nem is hatnak. A raffináltság túlfeszültsége az ellenkező véglet felé lendíti, primitív érzelmekre egyszerűsíti élményeit és tudatos művészetrel kifejlesztette magából a primitívségnek megfelelő naiv formanyelvet is. Új írása voltaképpen nem más, mint Padovában töltött napjainak hangulatokban szublimált emléksorozata. A látott, hallott dolgok, a régi város képe, életuteme szakadatlan lüktetéssel hullámoz át sorain; a hétköznap ezer szürke mozzanata, ami szétaprózva, foszlányokra tépve bukkan fel a figyelő eszmélet előtt, nála folyamatosan zárt egységekké váltan, költészetté sűrűsödve jelentkezik. Keleti érzékeny lélekkel járja be a város utcáit és zokon veszi az emberektől, hogy ügyes-bajos dolgáik

után járva, nem szívják magukat tele az öreg város szépségeivel, nem érzik az árkádos utcák meghitt poézisét és nem hat rájuk a mult, a szépséges elszűpvedt mult, amely minden utcaszegletből, templomból, régi palotából beszivárog az eleven élet folyamába. Felidézi Padov/lelkét, elvezeti az olvasót — szinte kézenfogva — a kertek, parkok fái közé, a templomok barna oszlopai alá, kis csapszékekbe, az utca tömkelegébe, kedves naplopók, szorgalmas mesteremberek, szatócsok, kocsisok, mandolinos utcai énekesek tarkabarka társaságába, szóval felnyitja a szemünket, hogy lássuk, mi is történik körülöttünk, figyelmeztet a hangokra, a zürzavaros lármából szelíd harmóniákat old ki. A könyv izlésesen, szépen van kiállítva, a nagy kvartkötetet véges-végig litográfiák ékesítik, Fáy Dező műve. A litográfiák a Globus-nyomda műhelyében készültek, míg a szöveget Pápai Ernőnél nyomták. B. A.

VÁRNAI ZSENI GYERMEKVERSEI. (Furulyaszó. Gyerekversek. Írta: Várnai Zseni. A Népszava könyvkereskedés kiadása.) A karácsonyi gyermekkönyvek tarka-barka színfoltjai közül enyhén, szelíd érzelmességgel rajzolódik ki e verseskönyv. Szeretet, távobtekinthető, gondolatbajító emberiség hangja fonódik könnyű rímekbe, gyerekeknek szóló, de felnőtteket is lekötő lágy lüktetésű versekbe. A könyv — hisz gyerekeknek készült — nem lenne teljes, ha rajzok nem ékesítenék. Karinti Ada festőművésznő, ki már régebben foglalkozik dekoratív tendenciájú grafikával, hat illusztrációt fűzött a szöveghez. Finom tollú rajzok ezek, halk líra eszendül ki a vonalakból, a természet asszonyos átszemléltetéssel felfogott motívumainak lírája. A szöveg és a rajz ritkán észlelhető homogénitása különösen felfokozza e verseskönyv értékét és a karácsonyi átlagtermésen túlmenő jelentőségét. B.

Szedéstechnika

KICSINY SZÁMOK SZEDÉSE. Gyakran találkozunk azzal a helytelen szokással, hogy üzleti nyomtatványokon a számokat kis betűfokból szedik. Akárhányszor nonparellből látjuk a telefon- és postacsekkszámokat, valamint a sürgőnyocímeket és az üzlethelyiség címét. Ma, amikor annyi a gyengeszes ember, jó lenne arra is tekintettel lenni, hogy ezeket a fontos értesítéseket mindenki, akit érdekel, elolvashassa. A legtöbbben azért szedik ezeket a dolgokat a legkisebb betűkből, mert azt hiszik, hogy mellékesek. Pedig nagyon is fontosak, akárcsak a név és az üzlet tárgya. Ha már különös mesterszedői mérlegelések az ilyen számokat kis betűfokra szorítják, akkor legalább félkövérrel szedjük, hogy az első pillantásra szembe-tűnjenek. h.

GÉPREVIZIÓKRÓL néhány hónappal ezelőtt írtunk ehelyütt, de nem árt, ha újabb észleleteinkről is megemlékezünk. Mindenesetre az lenne a legjobb, ha egyáltalán nem kellene gépreviziót csinálni és ez

Á T N Y O M Ó P A P I R O S O K,
száraz és nedves, transzparencypapír, Aufstechkarton és az összes litográfiai cikkek kaphatók a FREUND-BARÁT-féle papírnagykereskedésben és grafikai szaküzletben
Budapest V. Akadémia-utca 3. Telefon: 82-35.

gyakran sikerül is, ha a szedőteremben készítenek el mindent, amit később a gépben szoktak megcsinálni. Ha nagy a szerzői korrekktúra, húzassuk le mégégszser a szedést és nézzük vagy nézessük át, helyre van-e minden hiba igazítva, vagy nincs-e eltördelés. Ha ezt megtesszük, akkor a géprevizió csupán arra fog szorít-kozni, hogy a sérült betűket vagy hibás léniákat ki-cserélteszük, amit a levonaton nem lehetett észrevenni. A gépreviziókat különben is a legnagyobb nyugalommal és figyelemmel kell végezni. Olyan géprevizió, amely sok házikorrekktúránál is mákosabb, sokkal többbe kerül, mint a formának mégégszser való lehúzása. h.

NYOLCADPETIT LÉNIÁK körülbelül 50 évvel ezelőtt kerültek alkalmazásba. Eleinte vigyáz-tak is rá a szedők, mint a szemüfényére. De még ma is gondosan kell elbánni velük. Csak a legkritkább esetben használjuk, amikor ezt a szedéstechnika okvet-lenül megkívánja. Nyomás után petróleumban addig kell tartani, míg a rászáradt festék le nem ázik róluk, azután puha ronggyal letörlendők. Ugyanis e vékony léniák képeről nagyon könnyen folyik le a festék az oldalukra. Minthogy könnyen meggörbölnek, csín-ján kell bánni a nyolcadpetit léniákkal. No de azért a többi anyaggal is. h.

L a p s z e m l e

A »TYPOGRAPHISCHE JAHRBÜCHER« ezévi 8. számának alcíme: »Die Farbe« — s ennek megfelelően természetesen egész szakirodalmi tartalma a színek és festékek birodalmából való. A 10. füzet levélpapírokkal foglalkozik s több igen sikerült külön-bözö eljárások útján sokszorosított levélfejmellékletet ad közre. Mindkét füzet egyébként a szokott gon-dosan összeválogatott tartalommal jelent meg. A 8. füzet ára 150 korona, a 10. számé pedig 120 korona.

A »GRAPHISCHE REVUE« ezévi 5. számá-ban hosszabb cikket közöl az akidensszedés alap-elveiről és a szedőgépen való rendszeres munkáról. Egyéb hosszás közleményeiben a gyakorlattal össze-függő különböző témákkal foglalkozik és új anyago-kat, gépeket ismertet. A füzet négy melléklete igen jó szedéspéldákat mutat be. Egyes szám ára 4000 osztrák korona és 900 osztrák korona portóköltség.

»DER MODERNE BUCHDRUCKER«. A Linotype-szedőgépek gyárának: a Mergenthaler-gyárnak házilapja most is ugyanolyan nívós kiállítás-ban jelenik meg, mint békeidőben. Az idei októberi füzet a keleti nyelvek szedésére alkalmas Linotypeok-ról hoz hosszú, illusztrált közleményt. A füzet máso-dik cikke a négytárú Linotype-ot ismerteti. Ez utóbbi közleményre még visszatérünk.

A »TYPOGRAPHISCHE MITTEILUNGEN« ezévi novemberi száma a szokott nívós szakirodalmi

tartalommal és nívós mellékletekkel jelent meg. Első cikkében a betűkről, mint a díszítmény alkotó elemei-ről tárgyal: egy másik cikkében pedig az expresszio-nizmusról közöl érdekes megállapításokat. Tanulsá-gosak az önberakó készülékek eddig bevált kétféle rendszeréről (szívó- és csuszatórendszer) és a »Dura-Platte« nevű klisékről írt cikkek. Nyolc melléklete közül hat kottafüzet fedőlapokat mutat be, kettő pedig a nyomdaigyakorlatban gyakran használt apró reklám-és figyelmeztetőcédulákat. A lap ára a IV. negyedre 110 márka.

»JURY, A REKLÁM MŰVÉSZETE« című, havonkint megjelenő közgazdasági és jogi szemle de-cemberi száma fekszik előttünk. A hatíves füzetkülsője nem ébresztett valami nagy várakozásokat bennünk, mert úgy gondoltuk, hogy olyan nyomtatvány, amely a reklám művészetével foglalkozik, adjon valamit a maga köntösére is. Azonban lapozás közben mind-jobban felkelti a szakember érdeklődését a szövegrész, amelyben a lap az ipari és kereskedelmi élet kép-viselőinek véleményét közli. Ott találjuk a sorban a nyomdaipar három reprezentánsát is. *Gally János*, az Athenaeum cégvezetője »A nyomdatermék külső kiállítása«, *Wózner Ignác* nyomdaigazgató »A hir-detésszedésről«, *ifj. Kertész Árpád* »Az üzleti nyom-tatványok formái« címen értekeznek. *Wózner* igaz-gató értekezésével a rendelkezésünkre álló szűk tér ellenére is érdemes szakmai szempontból foglalkoznunk. Mindenekelőtt megkockáztatjuk azt a szerény meg-jegyzést, hogy szegényes szakirodalmunkra ráférne, ha a *Wózner*-féle szakférfiak azt is támogatnák. Tanu-lásra éhes nyomdászmenzedék mohón fogadná az olyan szakvéleményeket, mint amilyent *Wózner* a »Jury« részére írt, és ezzel a nyomdaipar nívójának emelésé-hez is hozzájárulna. Aztán meg méltóbb keretben is jelent volna meg értékes tanulmánya szakfolyóirataink egyikében. Igaz, hogy *Wózner* főként a hirdetőök szempontjából tárgyalja a kérdést és megmagyarázza, hogy a jó szedő mennyit lendíthet hirdetésük sorsán, de — kérdem alázattal — hány hirdető olvassa a »Juryt«? Ki tudja, hogy van-e egyáltalán? Számíthat-e nagy olvasókörré az olyan »reklámujság«, amely maga sem

JÓZSEF
48-12

HÍVJA FEL EZT A SZÁMOT, HA JÓ
FESTÉKET
(SZÍNEEST, VAGY FEKETÉT) AKAR VENN!

UNIVERSAL
GRAFIKAI SZAKÜZLET RT
BUDAPEST, RÁKÓCZI-TÉR 2
BEJÁRAT: SALÉTRÓM-UTCA

veszi igénybe a reklámot? Wóznér igazgató nem kevesebb, mint 22 tanulságos hirdetéspéldát mutat be, amelyek közül nem egy példán Prüner mesteri kezének nyomát fedezhetjük fel. Érdekes példáit találjuk a

Telefon No. 5-93 UNIUNEA MUNCITORILOR GRAFICI DIN ARDEAL SI BANAT Telefon No. 5-93
ERDELYI ES BANATI GRAFIKAI MUNKASOK SZOVETSEGE
VERBAND DER GRAPHISCHEN ARBEITER SIEBENBURGENS UND DES BANATES
Centrala Cluj, Căminul Muncitorilor Zentrale Klausenburg, Arbeiterheim Kézpont Kolozsvár, Munkásokthon

Erdélyi és Bánati Grafikai Munkások Szövetsége pályázatán résztvevő munka
Szedte: Süßmann Kálmán

cikk keretében az ismert ötletek megtalálásának is. Amiként a »Gumi Reisner Harisbazar«-ból csináltak »Kovald fest, tisztít« és »Altwater Gessler Budapest«-et, úgy egyik kollégánknak »Az Est« pályázatán díjat nyert

»Amit ír, az készpénz.
Amit kér, az nem pénz.«

ötletét alkalmazták példaképpen az Athenaeum kiadványaira. Másik ilyen példa ez: »1 hatalmas kötetre való 2 színben nyomott képeskönyv 3 koronáért kapható«, míg kollégánknak eredeti ötlete: »1 egész évre 2 ezer koronáért 3 pompás ujság« stb. Jó ötlet már maga is eredmény. Hirdető és szedő egyaránt merítet Wóznér cikkéből és szedéspéldáiból. H.

GLEITSMANN-BLÄTTER. Régebben havonta rendszeresen kaptuk a nagy német cégek házilapjait: a Kempewerk *Der Stereotypneur-jét*, a Typographgyár *Mitteilungen-jét*, a Rockstroh & Schneider *Viktoria-ját*, Mergenthalerek *Der moderne Buchdrucker-jét* és a többi hasonló reklámból kiadott, de hasznosnál hasznosabb közleményekkel teli lapocskákat, melyek technikai kivitele is mintaszerű volt. Most az ilyen füzetek ritkábbak, pedig nagyrészüket most is megjelenik, de a németek nem szívesen küldik a leromlott valutájú államokba. Meglepetésszámba megy hát, hogy a Gleitsmann E. T. festékgyár fenti című lapjának ez évi szeptemberi számát megküldte.

HANS WUNDER

G. m. b. H., Berlin-Wilhelmsberg

K Ö - É S K Ö N Y V N Y O M D A I
F E S T É K G Y Á R

Fekete és színes festékek. Könyvkötőfestékek.
Legjobb minőségű „Germania“ hengeranyag.

Különlegességek:

„Gloria“ festékdőanyag,
meggátolja a festék lehúzóadását.

Fénykék „Perga“. „Seccol“ gyorsszáritóanyag.
Wunder-fekete, fénylik és gyorsan szárad.

Vezérképviselőség és egyedüli raktár:

GOLDSTEIN ADOLF UTÓDA

Budapest VII., Kazinczy-utca 32.

Telefon József 123-95

Ez a szám a gyár 75 éves jubileumi száma s a gyár történetét részletesen ismerteti. Egyéb cikkei is érdekesek. Hosszan tárgyalja a levonógépek előállításának technikáját, a nyomófesték gyöngyözését. Kisebbségekben is ugyancsak hasznos dolgokat ír, a belvőpapírról, a színelmélet és a gyakorlati színesnyomás közötti ellentétekről, valamint a kontrasztszínekről. A füzet értékét nagyban emeli egy jól sikerült melléklet a 12 részes színkoronggal és színkálával.

S z e d ő g é p

ÖREG BETÜFÉM ÁTÖNTÉSE *szedőgép-ólomnak*. Régi betüfémeket lágy ólom és ón hozzátevése után lehet csak szedőgépóloommá olvasztani. Az ólomot és ónt a régi betüfém minőségéhez viszonyítva kell hozzákeverni. Ha a betüfémekben nincs kizárás, akkor az olvasztott ólom 26–28 százalékos antimónt, 5–7 százalékos ónt és 65–69 százalékos lágy ólomot tartalmaz. A szedőgépeknél használt ólom azonban lényegesen lágyabb és így kevesebb antimón van benne, s hogy folyékonyabb legyen, valamivel több ónt kell tartalmaznia. A szedőgépóloom rendszerint 78–80 rész lágy ólomot, 10–12 rész antimónt és 8–10 rész ónt tartalmaz. Eszerint 100 kilogramm betüfémhez 150 kilogramm lágy ólomot és 25–28 kilogramm ónt kell hozzákeverni. Természetesen előbb a betüanyagot (Zeug) kell beolvasztani, gondosan megtisztítani és csak azután hozzávegyíteni a lágy ólomot és az ónt. Az ólom tisztítása a szaküzletekben kapható por segítségével végzendő, azután a képződő salakot le kell merni a forró ólom felületéről. Az ón és lágy ólom hozzávegyítése után célszerű a tisztítóporral való tisztítást megismételni. h.

BETÉTDARABOK KÉSZÍTÉSE *Linotype szedőgéphez*. A szedőgépüzemekben gyakran megtörténik, hogy olyan hosszúságú sorokat kell szedni, amilyenekre az üzem berendezve nincs. Ezen a hiányon rendszerint úgy segítenek, hogy a sorokat egymásmellé állítják, ha szélesebb a formátum, vagy pedig hosszabbra szedik a sort és azután levágják, ha keskenyebb sorokra van szükség, mint amilyeneknek megfelelő betéttel rendelkezik az üzem. Ez az eljárás azonban sok időt vesz igénybe. Ezért egyik gyakorlott kollégánk a következőket ajánlja: Ha például 12¹/₂ cicerós sorokat kell öntetni a géppel és nincs ehhez megfelelő betét, 20 ciceróra igazítja be az öntőformát, leönt egy úgynevezett üres sort, azután levág belőle 12¹/₂ cicerónyi részt, amit az öntőalakba helyez, 12 cicerós sorkiütőt tesz a gépbe és a gépet áthajtja, mint azt üres sorok öntésénél tesszük. Az ímént levágott és betett 12¹/₂ cicerós sordarab kilökődik a gépből, az öntőalaknak többi része (a 7¹/₂ cicerós rész) ólommal öntődik tele. Így pótolja a mi barátunk a hiányzó betétdarabokat az elképzeltet legkülönbözőbb szélességekben, már amilyen szélességig ez a Linotype-gépen lehetséges. Azonban nem szabad túlmeleg ólommal dolgozni, nehogy a mi patentos betét-

Emberbőről

a fennálló törvények értelmében nem
szabad erszényeket gyártani, de erre
nincs is szükség, mert ezek is borju-
bőrből készültek és mégis elsőrangúak

1. példa

Atköltözködtem
Szentkirályi-utca
5

számú házba, amit ezennel
van szerencsém megrende-
lőim és üzletbarátaim tu-
domására hozni. Minthogy
a VII, Wesselényi-u. 5.
szám alatt eddig létezett
műhelyemben a folyvást
szaporodó megrendelések-
nek helyszüke miatt nem
tudtam megfelelni, üzeme-
met igen nagy mértékben
meg is nagyobbítottam.

HARANGOZÓ EDE
GÉP-
LAKATOS

3. példa

Szives tudomására adom,
hogy

kertésztelepet
alapítottam
Rákospalotán

TÉGLÁS PÁL
MŰKERTÉSZETE
FORGÓ-ÚT
15

2. példa

Szedte: Schwarz Ottó

A jó bornak nem kell cégér!

De ha igazán kellemes nyári délutánt akar fenyveserdő szegélyezte tájon nagyszerű magyaros ételek, tisztán kezelt hazai borok és víg cigányzene mellett eltölteni, akkor sehol sem fogja magát kellemesebben érezni, mint:

KERÉKGYÁRTÓ EMIL VENDÉGLŐJÉBEN

Szépvolgyi-út 76. szám alatt * Tágas fedett helyiségek hirtelen eső esetére

4. példa

Cégünk nem szorul
reklámra

Nehogy azonban fukarsággal vádoljanak a nyomdászok, így emlékeztetjük közönségünket húsz éves cégünkre.

BODOR TESTVÉREK

NŐI DIVATÁRUHÁZA

DEBRECEN, PÉTERFIA-UTCA 35

5. példa

Itt
az óra

nyugovóra, de édes álma csak akkor lesz, ha valódi tengeri füvel töltött matracot nálam vesz.

**BOZÓKY LÁSZLÓ
KÁRPITOS
KISKUNFÉLEGYHÁZÁN**

6. példa

Szedte: Topits Béla

Mi tudjuk, hogy

hiábavaló a reklámozás

ha az árú rossz. Tehát csak jó árút tartunk és előzékeny, pontos kiszolgálással igyekszünk elérni nagy forgalmat.

Szederkényi Imre csemegésboltja
NYIREGYHÁZA, RÁKÓCZI FERENC-UTCA 37. SZÁM. TELEFONSZÁM 36

7. példa

Olcsó húsnak

hgy a leve. En drágább, de csak elsőrendű marhahúst szolgállok ki.

IFJ. KOVÁCS ISTVÁN
MÉSZÁROS ÉS HENTÉS
SZEGED, VÁSÁRCSARNOK 36

8. példa

Vigyázz!

Borotvapengémet országsszerte utánozzák! Ne vegyél olyan pengét, amelyen nem látod tisztán a „Száger” szójegyet!
Magy.kir. szábadalom száma 1065/3467
Ném. cs. szábadalom száma 1306/9783
Elmosódott szójegyű pengék értéktelen hamisítványok és meg sem közelítik a Száger-féle pengék pompás minőségét!

SZÁGER

IFJ. SZÁGER JÓZSEF
műszerész Budapest
Márton-utca
3

9. példa

Tisztelettel értesítem, hogy a Kossuth Lajos-utca 3.sz. alatt 25 év óta fennálló

Aeroplan

kávéházat átvettem, megnagyobbítva és újonnan berendezve e hó 9-én újból megnyitom. A megnyitás napján d. u. 5 órától a helyőrségi zenekar hangversenyez!

Egyben közlöm, hogy elődöm szolid üzleti elveihez méltóan minden igyekezettel azon leszek, hogy kedves vendégeim mindennemű igényeit tökéletesen kielégítssem.

Déri Benő

a »József főherceg« szálloda, étterem és kávéház 15 esztendeig volt üzletvezetője.

10. példa

Szedte: Lombár László

Elhegedüljük

a nótáját, ha azt találja állítani, hogy a

MAGGI

leveskockánál jobb és finomabb is létezik!

A Maggi-kocka mindenütt kapható. Ügyeljünk a csillag védjegyre.

11. példa

Jegyezze meg

uram, hogy Bécsben valódi angol divatcikkeket: férfiöltönyt, fehérneműt, nyakkendőt, kesztyűt, kamáslit, sétabotot kizárólag

Held & Co

cégnél szerezhet be a legolcsóbban a Mariahilferstrasse 80. és Opernring 43. szám alatt. Telefonszámok: 10,673, 10,567

12. példa

Beevezünk

a boldogság révébe,

ha mindennemű házi és élelmiszerszükségletünket a Gyulay Pál-utca 5. szám alatti *Élelmiszercsarnokban* szerezzük be

13. példa

Szedte: Steiner Béla

darabunk kiolvadjon az öntőalakból. Ezért szedésközben néha-néha nem árt nedves ronggyal lehüteni az öntőformát, vagy kimosni azt egy kartoncsíkra öntött néhány csöpp olajjal. Természetesen olyan kitolólapokkal kell rendelkeznie az üzemnek, amelyek a kívánt formátumtól nem nagyon térnek el. A levágott sort meg kell őrizni, hogy újból felhasználhassuk, ha esetleg forró öntés következtében a betétdarabka egybeolvad a leöntött sorral. h.

M ű v é s z e t

A GRAFIKA NÉPSZERŰSÉGE. A művészi grafikanak minálunk mindmostanáig nem sok volt a becsülete. Azt a gyűjtőszenvedélyt, mellyel a németek, franciák tízezerszámra termelték évenként a kiállításokra szánt rajzokat, rézkarcokat, litográfiákat tartalmazó mappákat, minálunk csak hírből ismerték. A mi gyűjtőink legfeljebb ha rézmetszeteket és mezzotintolapokat gyűjtöttek, azokból is csak angol vagy francia XVIII. századi lapokat. De az élő mesterek grafikai lapjait legfeljebb ajándékkul fogadták el, mi értéket sem tulajdonítva azoknak. Most az idők változása meghozta nálunk is a grafika kikeletjét. Egyidejűleg három művészi grafikai kiállítás is van Budapesten, nem is szólva a negyedikről, amely a Szépművészeti Múzeumban van. A Helikon, az Aurora és a Szinyei-Társaság grafikai anyagát pedig nemcsak nézi, de vásárolja is a közönség s ma már a Beron Gyula, Zádor István s mások művészetének épp annyi finomnyű élvezője van nálunk, mint ahányan azelőtt Debucoust vagy Gavarni egy-egy lapjáért versengtek. Lapoknak és mappáknak maholnap nagyobb áruk lesz, mint a másodrangú festményeknek. Ami teljesen jogos is. Mert a fejlett ízlés a ceruza, a toll vagy a hidegtű rézbekarcolt barázdái nyomán is enyhe, finom tónusok színező hatását érzi meg és a plasztikának olyan szépségeit, mely a legkisebb léniát is a monumentálisnak arányaival duzzasztja meg a papíron.

PETŐFI-BÉLYEGEK. A Petőfi-centennárium alkalmából a postakincstár is örülni akart az örvendzőkkel és elhatározta, hogy pályázatot ír ki Petőfi-bélyegekre. A nagy szabadságlantos emlékéhez méltó ez a gondolat és kétségtelenül nagy elégtétele egy megalázott nemzetnek, ha levelein szerteröpítheti a világba az ő legnagyobb, legismertebb költőjének arcvonásait. Szép és művészi tehát a feladat, melyet a postakincstár úgy akart megoldani, hogy húsz magyar grafikust szólított fel záros határidőn belül munkáik beadására. ígérvén a legjobbnak ötvenezer koronás pályadíjat, a többieknek pedig annyit, amennyiből a pályázat költségei is alig futják. Már maga a pályázatnak ez a formája sem túlszerencsés, de még ennél is rosszabb az, hogy a bírálóbizottság összetételéről sejtelmük sem lehetett a pályázóknak. A legkevésbé szerencsés ötlet azonban az volt, mikor a posta nemcsak hogy ki nem állította a beérkezett pályamunkákat, de az egész kér-

dést olyan titokzatossággal kezelte, mintha egy malátagyár csomagolópapírjairól s nem egy állami intézmény jubiláris megnyilatkozásáról, egy par excellence nemzeti érdekű művészeti ügyről volna szó. A sajtó már ki-

Erdélyi és Bánáti Grafikai Munkások Szövetsége pályázatán résztvevő munka
Szerző: Süßmann Kálmán

kezdte, művészek már zúgolódnak miatta, valóban nehéz megérteni, hogy miért kell az egész nemzet együttérzéséből fakadó Petőfi-ünnepségekbe éppen a postakincstárnak disszonáns hangokat belekevernie?

LUCIAN BERNHARDT, a híres német grafikus munkáiból rendezett mostanában kiállítást a berlini Kunstgewerbemuseum. Mintegy húsz éves munkásságának legszebb termékei sorakoztak fel egymás mellett: plakátok, csomagolások, üzleti levelek, cégjegyek, az üzleti grafikanak úgyszólván minden ága képviselve volt itt. Hiszen a legelsőek egyike volt ő, akik Németországban, sőt az egész világon az üzleti grafikában a művészet jogait biztosították, az első egyike, akinek munkái meggyőzték a német vállalatok, cégek, boltok tulajdonosait, hogy hasznos és gyümölcsöző beruházás a konzervdoboz fedelét, a parfümösflakon címkéjét, a vállalat védjegyét, sőt a városban szaladgáló teherautó címírását is művészgrafikusra bízni. Kellemes emlékek rajzoltak itt a kiállításlátogatók szemei előtt: alig van Bernhardtnek olyan munkája, amely népszerűvé ne vált volna, amely mint egy ismerős melódia ott ne motoszkálna már az emberek agyában. Csak az ő nemes, elegáns egyszerűsége mellett volt ez lehetséges. A betűvetés, a színharmónia, a keves, de kecses ornamentum finomságai adják az ő művészetének alapelemeit és a mai német grafikusnemzedék mint egyik tanítómesterére, úgy tekinthet Bernhardttra.

S z a k i r o d a l o m

A MAGYAR GRAFIKA KÖNYVTÁRA I. Régebben már írtunk ama tervünkről, hogy a fenti cím alatt füzetes kiadványt fogunk megindítani, amelynek egyes füzetei szakmánk legkülönbözőbb kérdéseit fogják fontosságukhoz mérten terjedelmesebben fel dolgozni. A sorozatos kiadványunkat mindeddig — közsímet okokból — még nem tudtuk megindítani. Abból az alkalomból, hogy dr. Balassa József, a Magyar Nyelvőr szerkesztője kidolgozta az egységes

K Ö N Y V K Ö T É S Z E T I
vásznak, grádlí, moleskin, márványpapírok, színes borító papírok és az összes könyvkötészeti anyagok kaphatók a FREUND-BARÁT-féle papírnagykereskedésben és grafikai szaküzlet Budapest V. Akadémia-utca 3. Tel.: 82-35

nyomdai helyesírás szabályait, s ezeket lapunkban is részletesen ismertette, célszerűnek gondoltuk, hogy cikkét külön lenyomatban is megjelentessük. Ezt a különlenyomatot a *Magyar Grafika Könyvtára I. száma* gyanánt adjuk ki, abból a szempontból indulva ki, hogy ilyen mindennapi használatra szánt tudnivalókat könnyen kezelhető zsebalakú füzetben kívánatos megjelentetni. A füzet megrendelhető lapkezelőink útján is.

GRAFICSKA REVIIJA címen új szaklap indult meg ez év végén Jugoszláviában, melyet a nyomdász segélyezőegyesület minden tagja illetményként fog megkapni. Első számát nagy érdeklődéssel várjuk.

A NYOMDÁSZ-ÉVKÖNYV és *Uti Kalauz Novitzky N. László* szerkesztésében és a Segélyezőegyesület kiadásában megjelent. Az Évkönyv, eltérően az eddig megjelentektől, a szó szoros értelmében vett szakkönyv. Bár elődeihez viszonyítva redukált terjedelemben jelent meg, szakmai kérdéseknek oly nagy mennyiségűt olyan részletességgel vitatja meg, hogy csak a hála érzésével olvassuk el. Hálát érzünk a tanulságokért, amelyek a Segélyező-Egyesület és a szerkesztő jóvoltából az Évkönyv íróinak cikkeiből felénk áradnak. Első helyen közli *Novák László* nagyszerű tanulmányát sokszorosítóipari technikákról a háboru előtt és most. Végigvezet bennünket szakmánk összes fejlődési állomásain. Érintjük a nyomtatástechnika különböző ágazatait, a betüöntés, a sokszorosítási eljárások sokféleségét, a szedőgéptechnika mai állását, a könyv- és plakátművészetet, a papírgyártást. Legértékesebbek munkájában azok a tanulságok, amelyeket az ismerttetett kérdésekből levon. *Neumann Ede* a szedőgépek fejlődéséről értekezik, vázolja a hatást, amelyet az újabb típusok szakmánkban mindenütt kiváltottak. Érdekes ezt a fejlődést végigkísérnünk egészen a ma elért fokig. — *Andai Gyula* a tanoncoktatásról ír megszívlelendő dolgokat. — *Wanko Vilmos* »Stíluskutatás az akcidensszedés terén« címen olyan értékes anyagot hordott egybe és ezt olyan tanulságosan csoportosította, hogy kívánatos lenne azt az Évkönyv olvasóinak körén túl is ismertetni. A különféle országok szedésstílusát példákbán mutatja be, szembeállítva

ezzel a nálunk kultivált stílust, amely végre már kezd jellegzetes magyar stílussá válni. — *Szilágyi József* az egységes magyar helyesírást ismerteti, *Fuchs Zsigmond* az alnyomathoz való festékek keveréséről ír, végül *László Dezső* természetrajzi megfigyeléseket tesz az újságkorrektoron. Szép mellékletek, sok hasznos

statisztikai adat, táblázat, jó hirdetés és végére értünk ismertetésünknek. Az Évkönyv technikai kiállításáról csak annyit, hogy a Világosság készítette, az ettől a nyomdai műintézettől megszokott szakértelemmel. H.

K i á l l í t á s

A SZINYEI-MERSE PÁL TÁRSASÁG első kiállítása. A Szinyei-Merse Pál társaságot az elhunyt mesterhez fűződő belső kapcsolaton, a baráti együttérzés kimélyítésén felül nem valamely propagálásra érdemes művészi irány egysége hívta életre, hanem főképpen a műcsarnoki érdektársaság kártékony és rosszindulatú művészi politikája következtében kiváltódott ellenérzés. E műcsarnoki társaság eredendő impotenciáján felül féltékeny gyűlölet érzésével kíséri minden szabadabb megmozdulást, az igazi értékek megnyitkozását, mert létében, fenmaradásában éri magát megtámadottnak, valahányszor a maga alacsony és piaci színvonalát meghaladó művészi termeléssel találja magát szemközt. A Szinyei-Merse Pál Társaság tagjai a sokszor megismételt kísérlet kilátástalan voltát felismerve, a Műcsarnok falain kívül keresik az érvényesülés útját, lehetőségét. Elvégre egy Csók István, Vaszary János, Rippl-Rónai József nem keresik a műcsarnoki névtelenség, a szavazók, a klikktölteket jelentő piktorkák kezét. A magyar művészet minden valamirevaló nevét egyesíti az új társaság. Nagy kár, hogy csupán a beérkezett művészek találtak helyet ebben az alakulásban, míg a fiatalabb festők és szobrászok, mint annyiszor, ezúttal is künrekedtek, holott a fiatalabb festőnemzedék nem egy tagja tehetség és hivatottság dolgában nemcsak eléri, hanem jelentékenyen túl is szárnyalja a társaság tagjainak túlnyomó többségét. A Nemzeti Szalon termeiben rendezett első kiállítás a Műcsarnok tárlataihoz képest hatalmas fö-

lényt mutat, viszont új művészi érték nem jelentkezett a kiállított anyagban. Körülbelül azok a nevek szerepeltek ottan, amelyek az Ernst-múzeum kiállításain vonulnak fel esztendőrelesztendőre, úgy hogy hajlandók vagyunk egy pillanatra az egészet az Ernst-múzeum jubiláris reprezentatív kiállításának tekinteni. Legnagyobb részt már előzően ki-

állított és már ismert műveiket gyűjtötték egybe ez alkalomra a társaság tagjai. Általában inkább demonstratív, tehát morális tartalmával dicsekedhetik ez az első kiállítás, mint művészi tartalommal, jelentőséggel. A kiállító művészek névsora: Basch Andor, Csók István, Falus Elek, Fényes Adolf, Glatz Oszkár, Hat-

UNIUNEA MUNCITORILOR GRAFICI
DIN ARDEAL SI BANAT
Centrala Cluj
Căminul Muncitoresc

ARBEITER
BANATES
Zentrale Klausenburg
Arbeiterheim

VERBAND DER GRAPHISCHEN
SIEBENBÜRGENS UND DES
ERDELYI ÉS BÁNÁTI
GRAFIKAI MUNKÁSOK SZÖVETSÉGE

Központ
Kolozsvár, Munkásotthon

TELEFON INTERURBAN
5-93

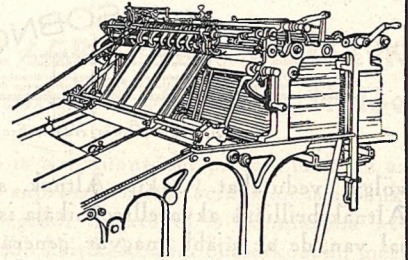
Erdélyi és Bánati Grafikai Munkások Szövetsége pályázatán résztvevő munka
Szedte: Süßmann Kálmán

EZ A

KOENIG-FÉLE ÖNBERAKÓ

AMELYBŐL EGYES CÉGEKNÉL 20, 24 ÉS 30 DRB. VAN ÁLLANDÓAN ÜZEMBEN

KOENIG'S BOGENANLEGER
MASCHINENFABRIK, BERLIN GRÜNEWALD

Q KÉPVISELET
ÁTADÓ!!!

vany Ferenc, Herman Lipót, Horthy Béla, Grünwald Béla, Kandó László, Stróbl Zsigmond, Mannheimer Gusztáv, Mattyasovszky Zsolnay László, Mikola András, Perlmutter Izsák, Pólya Tibor, Réti István, Rippl-Rónai József, Rudnay Gyula, Sidló Ferenc, Strobenz Frigyes, Szentgyörgyi István, Szmezsányi Ödön, Szőnyi István, Thorma János, Vaszary János, Vidovszky Béla és Zádor István, Csók István, Vaszary, Rippl-Rónai elsőrangú képekkel szerepelnek, Rippl-Rónai fiatalkori Fehérpettyes nője ma már művészettörténelmi jelentőségű alkotás. Rudnay Gyula, Réthi István képeiben hanyatlás mutatkozik, Fényes Adolf régebbi műveivel szerepel, Grünwald Bélában csupán a lendület ereje jelzi a művész képességeit, míg a kompozíció megoldása elhamarkodott, viszont az egyik Cséplés című vászna jól összefogott, erőteljes munka. Perlmutter, Basch, Kandó, Mikola, Vidovszky a tisztességes középszerűt jelenti, Hatvány pedig gyenge. Fejlődésképes mozzanat végeredményben csupán Herman Lipót sok-aktos kompozíciójában, e Signorellire emlékeztető mozgalmos képben található, meg Szőnyi István jól modellált markáns önarcképében. Szőnyi István másik képe a nagyméretű Ivók című kompozíció értéke inkább az elgondolásban és az egyes részletek kidolgozásában rejlik, mert kellő összetartó erő híján a kép különböző elemekre szételik. Viszont a grafikai művei, kézrajzai egészen elsőrangúak. Összefoglalva mindezeket, megállapítható, hogy a kiállítás általában tartalmas és tanulságos. Mindegyik művész igyekezett minél magasabbra emelni a színvonalat és ha hozzávesszük azt is, hogy a művészek egytől egyig magasan felette állnak a műcsarnoki törzskarnak és e törzskarhoz csatlakozó segédhadnak, akkor körülbelül készen vagyunk az értékeléssel. De a fiatalok, akiket távol-

tartottak maguktól? Azok bizony nagyon hiányoznak. Maguknak ártanak vele, ha mellőzik őket. Annyira erősnek érzik magukat, hogy az öregek, a hit nélkül dolgozó festők ellen fordulnak és ugyanakkor maguk is zárt kört formálnak és a fiatalok töretlen, friss energiáját kikapcsolják küzdelmük tengelyéből? Vagy egyszerre két fronton akarják felvenni a harcot? Meglássák, összemorzsolódnak e viaskodásban, nem győzik lélekzettel...

Bálint Aladár

MAGYAR TÁJAK. Kedves és poétikus ötlete a Szépművészeti Múzeumnak, hogy modern grafikai gyűjteményéből a legszebb magyar tájakat, városokat és történelmi emléket ábrázoló műlapokat összegyűjtötte és vidékek szerint berendezve bemutat a grafika barátainak. Nagyonbár ceruzarajzok és vízfestmények ezek, csak kevés a tempera és a gonache. A tizenkilencedik század elejének finomkezdű, meghatott mestereitől kezdve a mának impressziók iránt fogékony, elragadtatott és feljegyzéseket gyűjtő titánjaiig jóformán minden grafikusa képviselve van itt az elmúlt évszázadnak. Nem lehet megremegő érzések nélkül nézni a gyönyörű tájakat, a hegyes-völgyes romantikus sásfészkeket, melyekben egykor történelem lakozott és ma elszakítva tőlünk, idegen parancsszavak hangzanak bennük. A legszebb irredenta-tiltakozás ez a gyűjtemény s egyúttal néma bizonyossága annyi nagy erőnek, mely e tájakkal meghitt művészi viszonyt szőtt. A legszebbek, aprólékos finomságukkal legjobban behizelgik magukat Libay Károlynak, a kiváló biedermeier-festőnek hajszálfinozságú ceruzarajzai, ezek a szinte lírikus hangulatképek, melyek egy-egy várost, várromot madártávlatból visznek a néző elé. A mesterségbeli tudásnak és a gyengéd természetvisszaadásnak olyan kva-

UNIUNEA MUNCITORILOR
GRAFICI DIN ARDEAL, SI BANAT,
CENTRALA CLUJ,
CAMINUL MUNCITORESC

ERDELYI ÉS BANÁTI
GRAFIKAI MUNKÁSOROSZVETSÉGE
KÖZPONT KOLÓZSVÁR,
MUNKÁSOTTHON

VERBAND
DER GRAPHISCHEN ARBEITER
SIEBENBÜRGENS U. DES BANATES,
ZENTRALE KLAUSENBURG,
ARBEITERHEIM

Erdélyi és Bánáti Grafikai
Munkások Szövetsége pályá-
zatán résztvevő munka
Szede: Krizsó Kálmán

litásai találkoznak itt össze, melyeket alig lehet túlszárnyalni. A nagyszámú akvarelllel szereplő Ender Tamás már inkább a rutint csillogtatja, az osztrák festő hidegebben, fölényesebben nézi a felvidéki, vág-

"MEDJUSOBNO"

Osiguravalno Društvo u Ljubljani
Generačno zastupstvo u Subotici
Hauptgenossenschaft der Gegenseitigen
Versicherungsgesellschaft Ljubljana • Ljubljani Klicabna Bistrica Tarnopol
vezérigyhelység Suboticanak

Levélfeje. Szede Ördög Ádám, Szabadka

völgyi vedutákat. Akit Altnak, s kivált Rudolf Altnak briliáns akvarelltechnikája is megkapó hatással van, de az újabb magyar generáció alkotásait is büszkeséggel nézhetjük: csupa gyöngyszem, csillogó ékszer az, ami a hideg keretek mögött élénk csillan a gyűjteményben.

DERKOVICS GYULA. Füst Milán Advent című regényét illusztrálta nemrég, korábban is jelentek meg elvétve tollrajzai, míg most a Belvedere szalónjában a képeit is bemutatta. Derkovics Kernstok Károlynál tanulta meg a festés alapelemeit és első mesterének tanulságait nem külső jegyeken követhető mozzanatokban oldotta művészetébe, hanem a tiszta látás erényét vette át tőle, az értékelés és kifejezés szabotosságát, mely elveti a koncepció egységét zavaró esetlegességeket, keresi azt, ami lényeges és jellemző. Derkovics kerüli az alantas témákat, komoly feladatokat tűz maga elé, kompozíciókat fest, amelyekben a természetben lappangó törvényszerűség, az élet örök ritmusa világosan, elrendezetten kifejeződik. Nem utánoz, hanem újjaalakít, a természeti elemek nem mintaképek, amelyeket meg kell közelíteni, hanem a művész alkotó tevékenységének építő kövei, pillérei, támasztékai. E fiatal művész csupán most hallatta első ízben szavát. Művei máris teljesen felkészült művészt reprezentálnak, aki erős kézzel, biztos ízléssel és alapos tudással fejezi ki festői élményeit. Szilárd rajz alapépítményén nyugszanak markáns formái, mely színek tüze süt ki a formákból. A mozgás ritmusa magától értődő természetességgel kapcsolja egybe figuráit. Érzései a monumentális festői stílus felé terelik őt és ha alkalma lesz rá, bizonyára hozzá is nő nagy feladataihoz.

Bálint

S z a k o k t a t á s

A MAGYAR HELYESÍRÁS egységesítéséről beszélt nagyszámú hallgatóság előtt, november 19-én dr. Balassa József tanár úr a Korrektorkör és Hír-

VONALZÓMESTERT

ki rollnis vonalzógépen dolgozni tud, keresünk nagy fizetéssel, Erdély egyik nagyobb városába. Csakis elsőrangú szakember jelentkezését kérjük.

UNIVERSAL RT. SALÉTRUM-UTCA 2

lapszedők Köre rendezte előadáson. Amióta a tanár úr tavaly novemberben ugyane tárgyról tartott előadást a Korrektorkörben, a helyesírás ügye jó úton halad. És ebben nagy része van az előadónak, aki szeretettel és fáradhatatlanul dolgozik a magyar helyesírás egységességének megteremtése érdekében. Az előadásról magáról nem mondunk el semmit, mert hiszen lapunk olvasói eléggé részletesen és sokkal hivatottabb kézből értesülnek az előadónak ebben a kérdésben elfoglalt álláspontjáról. Aztán meg kár is lenne részleteket kiszakítani olyan előadásból, amelynek minden betűje, minden szava egyformán értékes. h

K r i t i k a

SUBOTICA – SZABADKÁRÓL újabban Ördög Ádám kollégánktól való munkákat kaptunk, amelyekből kettőt ehavi számunk szövege között bemutatunk. Az egész küldemény a fentebb említett két reprodukcióhoz hasonló egyszerű kivitelű s tisztán nyomott munka. Amint látható, Ördög kolléga a mi nyomdokainkon halad s dicséretére legyen mondva, nagy óvatossággal is dolgozik s nem esik túlzásba a hajlított sorok alkalmazásakor. W.

GYŐRBŐL, az ottani jóhírű Nitsmann-nyomdából Fekete Pál kollégánk által beküldött egynéhány nyomtatványról röviden csak azt írhatjuk, hogy tipikus példái a szolid, de csiszolt ízléssel bíró szedő- és nyomtatómesterek munkáinak, amik nemcsak készítőik jóhírét öregbítik, hanem az előállító nyomda nevét is ismertté teszik. A beküldött munkák között vannak régiebb nyomtatványok is, amelyeknek zsánere a jól alkalmazott iparművészeti stílus, az újabb munkák — köztük egy meghívó — már mai nyomdokainkon halad. Sajnáljuk, hogy csak lapzártakor kaptuk a küldeményt, s ezért egyes munkák e rovatban való reprodukálásáról ezúttal le kellett mondanunk, de kipótoljuk ezt a legközelebbi győri küldeménnyel. W.

Uj betük és diszek

AZ OHIO-KRAFT! ÉS MENDELSSOHN-betű. (A Schriftguss A.-G. vormalis Brüder Butter Schriftgiesserei Dresden, új betűi.) Lapunk októberi számában már megemlékeztünk arról, hogy a Brüder Butter cég igen praktikus újdonsággal lepte meg a szakvilágot. Piacra hozta az *Ohio-Kraft!* nevű betűjét, amely most már teljes garnitúrává egészíti ki az *Ohio-betűt és kurzívot*. Ez utóbbi betűket használjuk lapunk előállításánál s sok esetben sajnálattal kellett nélkülöznünk a betű kövérebb típusát. Az *Ohio-betű* ugyan egymagában is dekoratív hatású, azonban mégsem volt tökéletesen kihasználható, mert nem volt meg a kiegészítő kiemelő betűje. A síma sorszedesű kompozícióknál igen gyakran előfordul, hogy a világos betűk sűrű foltjába kontrasztként kövér betűkből

szedett sorokat kell elegyítenünk. Erre eklatáns példa októberi számunk mellékleteinek 12. példája, amelynek nagybetűs köriratát az Ohioval homlokegyenest ellenkező karakterű betűkből kellett szednünk, más-különben a példa hatása nem lett volna kielégítő. Most már készen van az *Ohio-Kraft!*, melyből e sorok között, valamint Rasofszky kollégánk cikkéhez készített mellékletek 10., 11. és 12. példáiban muta-

dolgozni is fognak. Az *Ohio-Kraft!* petittől 8 cicerőig terjedő 13-féle fokozatban készül, ezekből a legtöbb fokozat teljesen kész és szállítható. — *Butterék* — most már *Schriftguss A.-G.* — egy másik betű-ujdonsága a *Mendelssohn-betű*. Nemcsak ujdonság,

**Deutsche Modenschau Radeberg
Entwürfe bedeutender Künstler**

Edler von Burk Neue Staatsoper

tunk be egyes sorokat; fedőlappunk fősorait ugyancsak ennek a betűnek nyolccicerős fokozatából szedtük. Az *Ohio-Kraft!* valóban művészi alkotás, bár nyomdászszempontból kifogásoljuk, hogy a kurrens *a, e, m, n* és *g* betűk konstrukciója túlságosan tömör, a betűvonalak által zárt belső üregei túlkicsinyek. Verzálisai kétfélék: egyszerűek és díszesek; az utóbbiak egészen sajátos jelleget adnak a sornak, az előbbieket viszont tiszta, nyílt ábrájukkal a verzáliszedéshez nagyon alkalmasak. A kurrensbetűk egy része: az *a, b, k, m, n, r, st, z* betűk szövégi kifutókkal is készültek, ami igen gyakran »nagyon jól jön« majd az akcidensszedőknek, akik ezzel a betűvel

GEMÄLDE / GRAPHIK / PLASTIK von Felixmüller, Kokoschka, Nolde

hanem szenzáció is a betűöntődei piacon, mert ez az első kifejezetten *expresszionista* betű, amit ismerünk. *Butterék* szívességéből e betűből is bemutatunk két sort. Részletesebb kritikába nem bocsátkozom, mert látnom kellene a betű összes fokozatait, ami ezidő-szerint még nem lehetséges, mert a *Mendelssohn-betű* egyelőre csak kísérletképpen készült cicerő fokozatban. Az öntőde különben közli, hogy ezt a betűt a bibliofil körökben kedvezően fogadták és igen sok luxusmunká-nál alkalmazták is, amint az a beküldött nyomtatvá-nyokból meg is állapítható.

P á l y á z a t

FEDŐLAPPÁLYÁZATUNK nem járt kellő eredménnyel. Mindössze 6 pályamunka érkezett be, melyeknek kivitelbeli stílusa alig közelíti meg azokat az igényeket, amelyeket lapunk fedőlappjai dolgában támasztani szoktunk. A hat pályamunka közül egyetlen egy akadt, amelyik egyszerűsége mellett foltban

G R A F I K A I T E X T I L K E L L É K E K

KÖNYVBORÍTÓVÁSZN ÉS PAPIROS

NAGYBAN ÉS KICSINYBEN
RAKTÁRRÓL AZONNAL

Chiffon
Chirting
Moleskin
Kanavász
Lenvászon
Fűzőszalag
Fűzőszövet
Kasírvászon
Chagrinvászon
Kalikó (angol) vászon
Zsávoly (gradl) vászon stb.

MOSKOVICS EMIL

MECHANIKAI SZÖVŐGYÁR

BUDAPEST

IRODA: V, KLOTILD-UCCA 22
TELEFÓN: 2-23, 165-25, 191-34

Alátéfilc
Gépszalag
Rotációsfilc
Batikelőzők
Moiréepapír
Bőrutántatok
Kalikóutántzat
Chagrinpapírok
Fantáziapapírok
Márványpapírok
Hengertörlőflanel stb.

elég jól megoldott munka. E munka sem üti meg azonban a mértéket s így csak a pályázó igyekezetét kívánjuk jutalmazni s öt fokozottabb önképzésre serkenteni, amikor a II. díjat munkájának megítéltük. Ezen munka — jeligeje: Labor omnia vincit! — tervezője Schwarz Ottó (Globus). — A Kefe jeligejű munkánál a szövegből karácsonyfa formát alakított a pályázó. Az ötlet nem jó, mert ilyen szimbólumot mégsem szabad sorokból formálni, egyszerűen azért, mert ilyen feladat megoldhatatlan. — A Próba I és II jeligejű munkák tervezője nyilvánvalóan erősen érdeklődik a legmodernebb grafikai munkák iránt, mert ezeknek hatásá kihívóan tolakszik előtérbe a kompozíciókból. Bármily dicséretes az ilyen törekvés, a pályázót mégis mérsékletre kell intenünk. A rajzolt grafikai munkákból merített, felszívott motívumokat nem szabad azonmód nyersen átvinni a szedésre, mert ez esetben a kompozíció az erőszakoltság bélyegét fogja viselni. A rajzolt munkákból kivonatolt motívumokat hosszas tanulmányozás után lehet csak szedésbe átültetni s előzőleg alaposan kell átgondolnunk, mint lehet a rajzot a szedés természetes formanyelvén kifejezésre juttatni. Különösen áll ez olyan munkákra, amelyek kompozíciórészleteinek egy egységbe kell olvadniok. A pályázó erre nem volt figyelemmel s mindkét munkáját darabosan oldotta meg. A fősor, a mellékszöveg, a monogram vagy dekoratív foltok önmagukban jók, de egymástól idegenek és külön életet élnek a papír síkján. — A Nemo jeligejű munka alapmintájául nyilvánvalóan októberi számunk fedőlapja szolgált, de hibásan van módosítva. Az októberi fedőlap tengelye a papírsík balfelére esik, míg a pályázó munkáján a karácsonyfa a papír közepén nyert elhelyezést, de az alsó sorfolt a jobboldalra tolodott át. Ez a felemás megoldás nem vált előnyére a munkának; sokkal jobb lett volna azt az alsó szövegcsoportot is a lap közepére állítani. — A Vaskos kötet jeligejű munka rajzban, elgondolásban, színezésben egyaránt hibás és kezdőre vall, akinek csak azt ajánlhatjuk, hogy inkább a dekoratív rajzzal foglalkozzon, mint ilyen nagy távlatlatti ismeretet igénylő rajzzal. W.

ÚJÉVI ÜDVÖZLŐLAPOKRA kiírt pályázatunkat ismételten ajánljuk olvasóink szíves figyelmébe. A feltételek a multhavi szám 213. oldalán olvashatók.

Lipcsében vizsgázott könyvnyomdász-mester
 25 éves, nőtlen, felsőbb kereskedelmi és technikai szakképzettséggel, legjobb német és magyar bizonyítványokkal, 1923 január hó 1-re megfelelő állást keres mint faktor, üzemi- vagy üzletvezető.
 Raimund Kuhn, Leipzig-Vo., Bergstr. 43. I. r.

SAJÁT ÉRDEKÉBEN
 kérjen ajánlatot, ha

GÉPET BETŰT FESTÉKET
 v a g y
 felszerelési
 cikkeket akar
 vásárolni, az
UNIVERSAL
 GRAFIKAI SZAKÜZLET RT-től

Budapest, VIII
 Rákóczi-tér 2
 (Salétrom-u. sarok)

Schnellpressen-
 fabrik Frankfurt a /
 (Albert und Cie Akt.-Ges.)
 vezérigazgatója, Az Első
 Magyar Betűöntő Rt.
 és a Schriftgießerei
 D. Stempel Akt.-Ges.
 vezérigazgatója, a
 Magyarországi és a
 Balkán-államok
 részére. * Dr.
 Gustav Wicke
 Berlin-igazgató
 mányainak
 raktára.

K o r r e k t ú r a

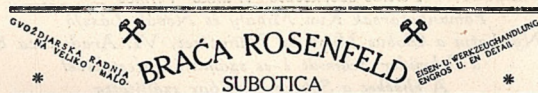
LEREDUKÁLNI. Annyira magyarosodunk, hogy komoly lapokban, nemzetgyűlési beszédek leírásában ilyesmiket olvashatunk: *leredukálni, feljavítani, leszállítani* (már mint az árut), *leépíteni, lecsökkenteni* és így tovább. A csökkentés, redukció már egymagában is kifejezi a lefelé való irányt. Tehát: a munkabért *csökkenteni*, vagy *javítani*, az árut *Svédországba szállítani* és nem: *leszállítani*, még ha földrajzilag alattunk volna is Svédország; a munkabéreket *leépíteni* (Lohnabbau) németes. Ehelyett: *csökkenteni* a helyes írásmód. Efféle idegenszerűségekkel a korrektor napi munkája közben elég gyakran találkozik és — mint a tények mutatják — nem nagyon merünk hozzájuk nyúlni. Pedig az ilyen gyomláló munkával nagy szolgálatot tehetnénk a magyar nyelvnek. h.

F e l j e g y z é s e k

CZETTEL GYULA † A magyar nyomdász-társadalmat súlyos veszteség érte. Czettel Gyula, a Czettel és Deutsch cégből alakult Grafikai Intézet és Számlakönyvek Gyára Részvénytársaság alapítója és több éven át volt elnöke december hó 3-án 80 éves korában halt meg. December 5-én temették el barátai

és kartársai nagy részvétele mellett. Czettel Gyula a magyar nyomda- és könyvkötőipar fejlesztésében külföldön szerzett tapasztalatait a magyar nyomdaipar javára értékesítette és oroszlánrész jutott az érdemből neki, hogy hazánk grafikai iparát még oly időben ismerték el nagyra és előkelőnek, amikor a magyar ipar a külföld előtt még jóformán ismeretlen volt. Alapos szakismerete, vasszorgalma által a vállalat gyorsan és a legelső sorába küzdötte fel magát. Kiváló képességeit és értékes munkáját különben legfelsőbb helyen is elismerték, amikor a királyi tanácsossággal, majd később a Ferenc József rend lovagkeresztjével tüntették ki. Nemesen a munkaadók, de a munkások körében is igen szerették Czettel Gyulát. A Főnökegyesületnek éveken keresztül volt választmányi tagja, a Könyvnyomdászok és Betüöntők Segélyzőegyesületének pedig néhány éven át elnöke is.

ÜZLETÁTHELYEZÉS. A Freund-Barát-féle Papirnagykereskedés és Grafikai szaküzlet közli velünk, hogy irodáit és raktárait f. év november hó végén V, Akadémia-utca 3. sz. alá helyezte át. Mint a Steyermühli papirgyár magyarországi vezérképviselője, ezen gyár összes papirgyártmányaiból állandóan nagy raktárt tart fenn. A papirkészletek oly nagy méretűek és oly szakszerűen és elsőrangúan asszortírozottak lesznek, hogy alkalmasak lesznek arra, hogy a nyomda- és a papiripar mindennemű papírszükségeit a legelőnyösebben ellássák. Ugyanezen üzletáthelyezéssel kapcsolatosan a grafikai szaküzlet is, amely a cégnek közismert üzletága, mindenféle szükséges cikkek beszerzésével kibővült. A telefon mint eddig, továbbra is 82—35.

Levélfej. Szedte Ördög Ádám, Szabadka

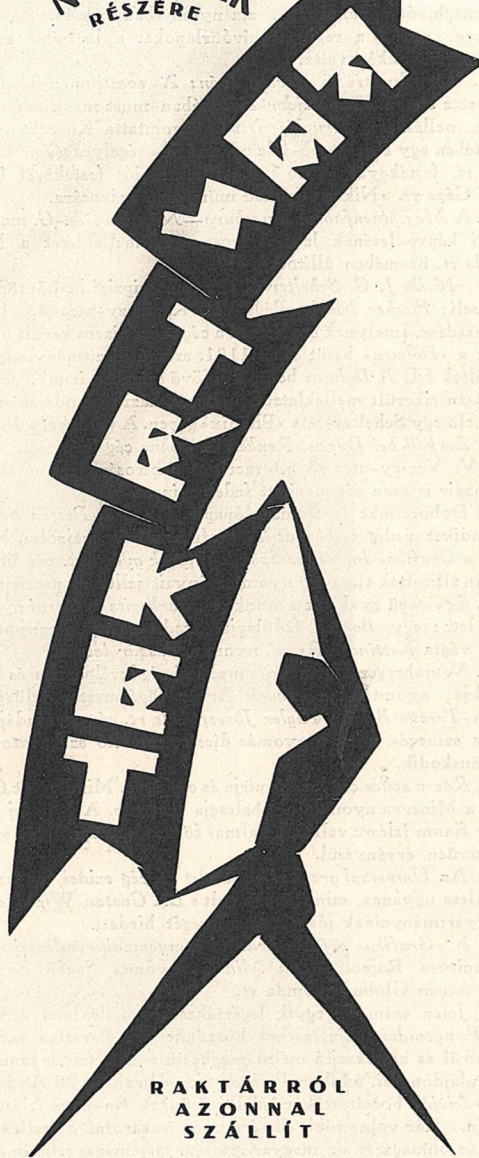
MELLÉKLETEINK ÉS FEDŐLAPUNK

Lapunk ezen számához a következő mellékleteket csatoljuk: 1—4. Négy oldal szedéspéldamelléklet *Rasofszky Andor* »Kisemberek reklámyomtatványai« című cikkéhez. Mind a tizenhárom példát lapunk felelős szerkesztőjének vázlatai után szedték *Topits Béla*, *Lombár László*, *Schwarz Ottó*, *Steiner Béla*. A nyomás *König Béla* szakképzettségét dicséri. — E mellékletekkel kapcsolatban meg kell említenünk, hogy ebben a számban — eddigi szokásunktól eltérően — idegen nyelvű szedéspéldákat nem közölhetünk, aminek magyarázatául szolgáljon, hogy szedésmellékleteink szerkesztőségünkön kívül álló szakemberírta cikk illusztrációit képezik s az idő rövidsége miatt nem volt módunk a szerző intencióinak megfelelő idegennyelvű szövegekről és mintákról gondoskodni s viszont a cikk terjedelme arra késztetett, hogy azt a nagyobb terjedelmű karácsonyi számunkban helyez-zük el.

5—8. A *Globus nyomdai műintézet rt. cég* üzemében előállított gyakorlati munkák. Ezek közül R. Szentpál Olga reklámlakáját *Jaschik Ámos* grafikus művész, lapunk munkatársa rajzolta s *Kun Mihály* vágta linóba. A négy melléklet többi példái ugyancsak *Kun Mihály* rajzai, illetve vázlatai után készült szedések, melyeknek egyikét *Tóth Ferenc*, másikat pedig *Kolozsváry Károly* szedte. E négy mellékletet is *König Béla* nyomta.

9—12. E négy melléklet az európai hírnévnek örvendő *Kner Izidor* gyomai könyvnyomtató műintézetében készült meghívók

KÖ- ÉS KÖNYV-
NYOMDÁK
RÉSZÉRE

RAKTÁRRÓL
AZONNAL
SZÁLLÍT

GEBR. SCHMIDT G. M. B. H.
FRANKFURT A/M. ÉS BERLIN FESTÉK-
GYÁRÁNAK MAGYARORSZÁGI ÉS AZ
UTÓDÁLLAMOK VEZÉRKÉPVISELETE

FREUND-BARÁT-FÉLE

PAPIRNAGYKERESKEDÉS ÉS
GRAFIKAI SZAKÜZLET

BUDAPEST V, AKADÉMIA-UTCA 3
TELEFONSZÁM 82-35

MINDENMŰ KÖ- ÉS KÖNYVNYOMDAI,
KÖNYVKÖTÉSZETI, VALAMINT ÜZEMI
ÉS BERENDEZÉSI CIKKEK RAKTÁRA

fedőlapjait ábrázolják. Az első és a negyedik *Divéky József* festőművészt vallja mesterének, a második és harmadik viszont *Greff Lajos* festőművész munkája. Mind a négy meghívót még 1914-ben nyomtatták a szakmai körökben jólismert »Röpke Lapok« számára. Itt említjük meg, hogy a Kner cég meghívóúrlapjainak most megjelent újabb mintái között is ott látjuk a mellékletként közölt négy meghívót ugyanolyan tiszta nyomásban és szép, izléses színezésben, aminő a régi meghívóúrlapokat a legszebb magyar nyomtatványokká avatta.

13. Két illusztráció *Hevesy Iván*: A posztimpresszionizmus művészete címen *Kner Izidor* kiadásában most megjelent művéből. A mellékletet *Kruchió István* nyomtatta Knerék gyomai intézetében egy *Rockströh-féle »Viktória«* tégelyes gépen. *Gleitsmann* rt. festékgyár »Gito B I.« illusztrációs festékével *Goldzieher Géza* rt. »Nikon« jelzésű műnyomópapírosára.

14. A *Maschinenfabrik Augsburg—Nürnberg A.-G.* magyarországi képviselőjének levélpapírosa. A mellékletet a *Pallas* nyomda rt. üzemében állították elő.

15—16. A *J. G. Schelter & Giesecke* leipzig-i betűöntőde cég (képviseli: *Fischer Mörk* olléga VII, Kazinczy-utca 43. I.) két mintaszedése, amelynek szedésénél a cég most piacra került újdonságait: a »*Dolmen*« betűt és az 1181. számú díszítményosportot használták fel. A *Dolmen* betűről a jövő számban írunk. — Ezt a pompásan sikerült mellékletet *Schelterék* házi nyomdájában állították elő egy *Schelter-féle »Phönix«* gépen. A példákat a *Papierfabrik Zerkall bei Düren, Renker & Söhne* cég (képviseli *Glück Sám*, V. Vécsey-utca 3-5.) merített papírosára nyomták s az alátéppapír is ezen cég merített fedélpapírosára.

17. Dobozcímke és csomagolópapír. Az elsőt *Petten Sándor*, a másodikat pedig *Gebhardt T.* grafikusművész rajzolta. Mindkettőt a *Grafikai Intézet és Számlakönyvek gyára* rt. cég litográfijában állították elő a cég nyomtatványait jellemző precizitással.

18. Egyszerű gyakorlati munka a *Markovits és Garai* nyomda melléklete: egy *Borlap* fedőlapja. Szedte és az alapnyomatot linóba vágta *Kettinger Antal*, nyomta *Huszár István*.

19. *Weinberger Hermann* munkácsi cég levélpapírja és levélborítékja: nyomta *Lackenbach Artúr* főgépmeister felügyelete mellett *Teszár Béla*, a *Rigler József Ede* rt. cég nyomdájában. Úgy a színezés, mint a nyomás dícséretreméltó szakavatottságról tanuskodik.

20. *Rózsa szücs* cég levélpapírja és cégjegye. Mindkettőt *Gábor Ernő*, a *Minerva* nyomda cég belfelgja tervezte. A levélfej megoldása finom izlésre vall; a hatalmas fősor alatti apróbetűs szöveg nagyszerűen érvényesül.

21. Az *Universal grafikai szaküzlet* rt. cég ezidei festékminta melléklete ugyanaz, mint tavaly volt s *Dr. Gustav Wicke* festékgyár gyártmányainak jószágát és szépségét hirdeti.

22. A »*Grafika*« gépkereskedelmi és nyomdaberendezési rt. cég levélpapírosa. Rajzolta *Kun Mihály*, nyomta *Szabó Endre és Stöckl István* Globus nyomda rt.

23. Jelen számunk egyik legértékesebb mellékletét a *Weiss L. és F. nyomdai műintézetnek* köszönhetjük. Páratlan szakmásteretéről és a szakajtó méltó megbecsüléséről tettek tanúságot a cég tulajdonosai, amikor *Prihoda István* grafikus 20 *Andersen-illusztrációját* bocsátották rendelkezésünkre finom és izléses kivitelben. Kár volna több dícsérő szót pazarolni e mellékletre, beszél az önmagáért s a magyar grafikai ipar magas színvonaláról tanuskodik. Az illusztrációk — melyekből példányonként 2-2-t csatoltunk lapunkhoz — *Prihoda* eredeti körrajzai »*Offset*«-nyomás útján pompásan sokszorosítottá *Spira Márk* gépmeister kollégánk.

24. *Czencz János* festőművész »*Magdolna*« című festményének háromszínynyomásos reprodukciója. E pompásan sikerült színnyomat *Pápai Ernő* műintézetében készült. Az utóbbi években nagyritkán fordult elő ilyen kaliberű munka a fővárosi nyomdáknak, ami kétségkívül emeli e mellékletünk értékét. A nyomás *Kovács József* gépmeister kollégánk munkája, akinek őszintén gratulálunk a sikerhez, amelyet ezen munkájával elért. Dícséret illeti a kliséket készítő *Sokszorosítóipar* rt. céget is, nemkülönben *Gebr. Schmidt* frankfurti festékgyárat a nyomásnál használt festékek kiválóságáért, ami a nyomó munkáját jórészt megkönnyítette. A mellékletet a *Steyrermühl papírgyár* papírosára nyomták. E két utóbbi cég itteni képviselőjét, a *Freund-Barát-féle papírnagykereskedést és grafikai szaküzletet* külön dícséret illeti azért az áldozatkészségért, amit ilyen óriási költséget igénylő mellékletek átengedésével magyar szaklapokkal szemben tanúsított.

25. A *Pax* nyomda melléklete négy gyakorlati példa: egy levélfej, egy cégjegy és két meghívó. Valamennyi ügyes, könnyű technikájú és jó izlésre valló munka. A tervezésért és szedésért *Szolcsányi Bélát*, a nyomásért *Kollmann Józsefet* illeti a dícséret.

26. A »*Cellini*« ezüst- és fémárnyagár rt. cég levélpapírja grafikus munkája. Nyomta *Engel S. Zsigmond* nyomdai műintézet.

27—28. A *Schriftgiesserei D. Stempel A. G.* frankfurti cég kétoldalas melléklete.

29—30. A *Magyar Tudományos Társulatok Sajtóvállalata* rt. cég kétszépén sikerült melléklete. Az első egy fonomimikai ABC címlapja és egyik belső oldala, melyeknek rajzai *Muhits Sándor* tanártól valók, a második a *Rózsavölgyi és Társa* cég kiadásában megjelenő »*Kis magyarok színháza*« I. kötetének, a »*A halhatatlanságot kereső királyfi*«-nak egyik pompás egészoldalas illusztrációja, melyet *Dobozyné Serédy Kató* rajzolt.

Fedőlapunkat *Kun Mihály* tervezte és vágta linóba. E különös érdekességű munka az irisnyomás alapos és okszerű kiaknázásával készült, s hatását nagyon fokozza az az optikai csalódás, amelyet a fekete sugarak hullámossága varázsol a szemünk elé. Hosszabb ránézésre úgy látjuk, mintha a violából induló irisztónus a csillag körül gyűrűződne át lila-kék-zöldesszürke színekbe. — Az irisnyomás igen alkalmas arra, hogy ilyen és ehhez hasonló optikai csalódásokat hozzunk létre és ezzel fokozzuk munkánk hatását. Fedőlapunkat *König Béla* és *Szarvas János* nyomták kiváló ambícióval és szakértelemmel.

Lapunk szövegét *Szarvas János, König Béla* és *Prutek János* nyomták a tőlük megszokott gondossággal. Lapunk nyomásával kapcsolatban meg kell emlékeznünk *Retter Imés* géptermi művezető irányító munkájáról is, mint olyan ténykedésről, mely nagyban hozzájárult lapunk kivitelbeli nívójának emeléséhez.

Itt említjük meg, hogy lapunk most záruló III. évfolyamának tíz számában összesen 83 mellékletet közöltünk, amelyből 62 melléklet a II. félévre esik. Ezeket a mellékleteken, valamint a szöveg közé tördelve összesen 232 szedés-, illetőleg nyomás-példát, 139 illusztrációt, illetve magyar-át ábrát hoztunk.

Budapest, 1922 december hó 10-én

Kiadó *Biró Miklós*
 Felelős szerkesztő *Wanko Vilmos*
 Főmunkatársak *Kun Mihály* és *Novák László*
 Nyomatja a *Globus Nyomdai Műintézet*, VI, Aradi-utca 8
 a *Gebrüder Schmidt* 1-es számú ábrafestékével
 A kliséket a *Sokszorosítóipar* szállította

A MAGYAR GRAFIKA
 EGYES PÉLDÁNYAINAK ÁRA KÜLFÖLDÖN:
 Csehszlovákiában 8 szokol. Németausztriában 6000 o. kor.
 Romániában . . . 20 lei Németországban . 300 márka
 Jugoszláviában . . 12 dinár Amerikában . . . 15 cent

AKAR VÁSÁROLNI? ÚGY FORDULJON AZ
UNIVERSAL
 GRAFIKAI SZAKÜZLET R.-T-HOZ
 BUDAPEST VIII. RÁKÓCZITÉR 2. SZ.
 TELEFONSZÁM: JÓZSEF-48-12.

Phot. Galerie E. Druet, Paris

ALBERT BESNARD: ALGIRI NŐ

Phot Paul Cassirer, Berlin

OSCAR KOKOSCHKA: AUGUST FOREL ARCKÉPE, 1908.

HEVESY IVÁN: A POSZTIMPRESSZIONIZMUS MŰVÉSZETE C. MŰVÉBŐL
KNER IZIDOR KIADÁSA, GYOMA, 1922.

Nyomatott Kner Izidor könyvnyomdájában Gyomán, a heidenauai Rochstroh-Werke „Viktoria“ sajtóján, Gletschmann E. T. festékgyára CITO B. I. illusztrációs festékével.
A kltéséket a Soksorosítóipar Rt. készítette. A papiros a Goldzieher Géza Rt. „Nikon“ műnyomópapirosra. Nyomtatatta: Kruchió István.

DIVÉKY JÓZSEF festőművész eredeti rajza után készült meghívó-fedél Kner Izidor gyomai könyvnyomató „Röpke Lapok” című kiadványából. Nyomtatta **KNER IZIDOR** nyomdája Gyomán 1914-ben.

E meghívó jelenlegi megrendelési száma: 729

GREFF LAJOS festőművész eredeti rajza után készült meghívó-fedél Kner Izidor gyomai könyvnyomtató »Röpke Lapok« című kiadványából. Nyomtatta KNER IZIDOR nyomdája Gyomán 1914-ben.

E meghívó jelenlegi megrendelési száma: 730

GREFF LAJOS festőművész eredeti rajza után
készült meghívó-fedél Kner Izidor gyomai könyvnyomtató »Röpke Lapok«
című kiadványából. Nyomtatta **KNER IZIDOR** nyomdája
Gyomán 1914-ben.

E meghívó jelenlegi megrendelési száma: 731

DIVÉKY JÓZSEF festőművész eredeti rajza után készült meghívó-fedél Kner Izidor gyomai könyvnyomtató »Röpke Lapok« című kiadványából. Nyomtatta **KNER IZIDOR** nyomdája Gyomán 1914-ben.

E meghívó jelenlegi megrendelési száma: 732

Az én könyvem

Fononimikai ABC és olvasókönyv
az elemi népiskola I. osztálya számára.

fő, fű, fül, folt
fü-tő, fü-le-mi-le

Szerkeszti és kiadja: »Kalász« tankönyvszerkesztő bizottság.
Muhits Sándor rajzaival.

M. Tud. Társulatok Sajtóvállalata Rt. Budapest, VIII, Múzeum-körút 6.

Melléklet a »Magyar Grafika« 1922. évi karácsonyi számához
a »Halhatatlanságot kereső királyfi« című műből.
Rajzolta Serédi Kató.

DR. GUSTAV WICKE · BERLIN-TEMPELHOF
BUCH- UND STEINDRUCKFARBEN-FABRIK

AM FÜNFTEN SCHÖPFUNGSTAGE
VIERFARBENDRUCK

Vertretung und ständiges Lager in allen Farben:
Universal Graphisches Fachgeschäft A. G. Budapest VIII.
Rákóczy tér 2. Telefon: József 48-12.

Gelb 363

Rot 361

Blau 362

Reformschwarz 0

Hergestellt in der Großbuchdrucker
Richard Petersen, Hannover-Rickling

Vári Géza

**Képkerepező,
üveges, tükröruveg raktár**

**Budapest, V,
Arany János - utca 6. sz.**

Telefon-sz. 138-73

Alapított 1886

Budapest, 192.....

SZÜLETÉSNAPOM
DECEMBER 3.-ÁN
LESZ ÉS NAGYON
ÖRÜLNÉK, HA JELENLÉTEDEL MEGTISZTELNÉL.
A VISZONTLÁTÁSIG CSÓKOL:

VERA

»PAX« KIADÓ-ÉSNYOMDAVÁLLALAT
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG BUDAPEST
LIPÓT-KORUT 1
TELEFON 125-96

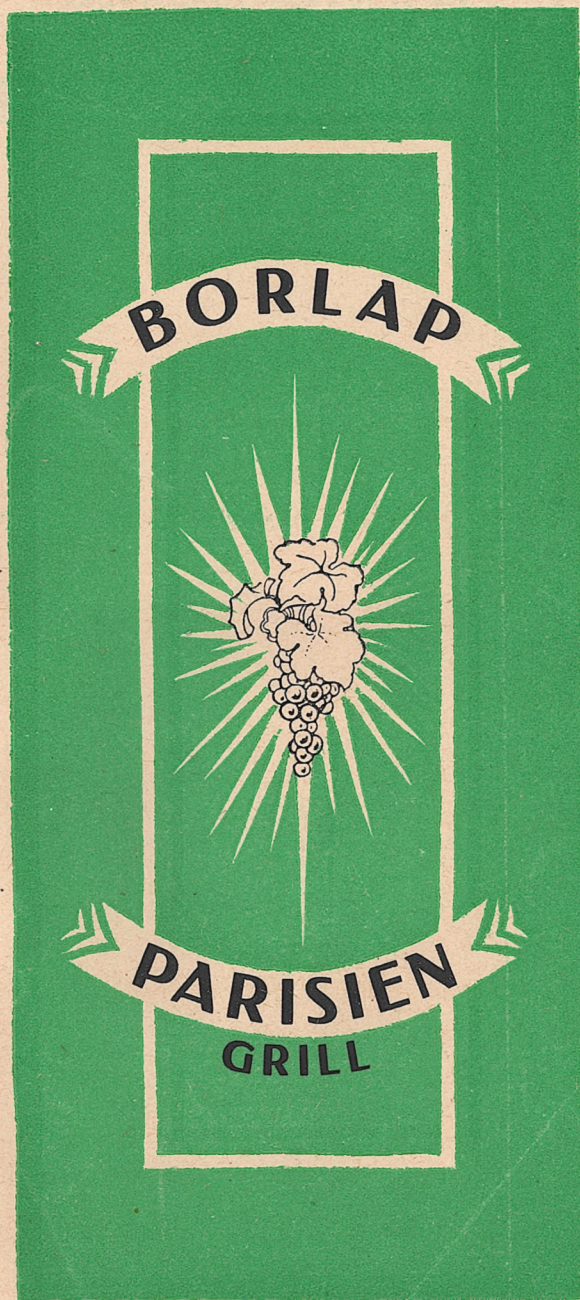

ZÁRTKÖRŰ KABARÉ-ÉS TÁNCSTÉLYT

ALAPSZABÁLYAINK ÉRTELMEBEN A TISZTA
JÖVEDELEMNEK EGYHARMAD RÉSZE JÖTÉ-
KÖNY CÉLRA LESZ FORDITVA

RENDEZ AZ „ESZME“ IRODALMI
ÉS MŰVÉSZTÁRSASÁG 1922. ÉVI
DECEMBER HÓ 10. -ÉN, DÉLUTÁN
ÖT ÓRAI KEZDETTEL, A VIGADÓ
NAGYTERMÉBEN, AMELYRE ÖNT
ÉS B. CSALÁDJÁT TISZTELETTTEL
MEGHIVJA ----- A RENDEZŐSÉG

BELÉPŐDIJ: ELŐVÉTELBEN 100 KORONA, A
HELYSZINEN 150 KORONA. FELÚLFIZETÉSEK
KÖSZÖNETTEL FOGADTATNAK

KÉSZITETTE MARKOVITS ÉS GARAI NYOMDA

SZEDTE ÉS LINOLEUMBA VÁGTA KETTINGER ANTAL

NYOMTA HUSZÁR ISTVÁN

FIÓK-BERLIN · S · W · 68
ALTE-JAKOB · STRASSE · 129

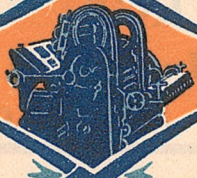
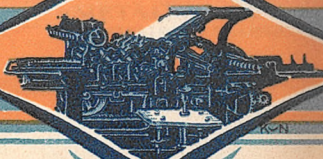
LÜRGÖNYCIM ·
»TIPOLITO · BUDAPEST»

GRAFIIKA

GÉPKERESKEDELMI · ÉS
NYOMDABERENDEZÉSI · RÉSZV. - TÁRS.
TELEFON · 21-91

BUDAPEST · V · CSÁKY · VCCA · 49

BEJÁRAT · WÄHRMANN · VCCA · 16

Rajzolta
Kun Mihály

A
Magyar Grafika
melléklete

Nyomta
Globus rt Budapest

EZÜSTÁRU
GYÁRI - JEGY.

SILBERWAREN
FABRIKS-MARKE

FÉMÁRU
GYÁRI - JEGY.

METALLWAREN
FABRIKS-MARKE

» **CELLINI** «

EZÜST-ÉS FÉMÁRUGYÁR R · T ·

SILBER-UND METALLWARENFABRIK A · G ·

BUDAPEST, VIII. FUTÓ-UTCA 15 * TELEFON: JÓZSEF 2 - 14.

Budapest,

WEINBERGER HERMAN MUNKÁCS
RUM és LIKÖRGYÁR

W
H
M

WEINBERGER HERMAN MUNKÁCS
RUM és LIKÖRGYÁR

W
H
M

MASCHINENFABRIK AUGSBURG-NÜRNBERG A.-G.

MAGYARORSZÁGI MŰHELYTELEP ÉS KÉPVISELET CHATELET ALAJOS, BUDAPEST

KÉPVISELETEK:

MASCHINENFABRIK AUGSBURG-NÜRNBERG A.-G.

AUGSBURGI MŰVEK GYORSSAJTÓ- ÉS KÖRFORGÓGÉPEK OSZTÁLYA

„ASBERN“ MASCHINENFABRIK A.-G. AUGSBURG-GÖGGINGEN

II., TÖRÖK-UTCA 14.

000

FOLYÓSZÁMLÁK : PESTI MAGYAR KERESKE-
DELMI BANK MARGIT-KÖRUTI FIÓKOSZTÁLYA
M. KIR. POSTATAKARÉKPÉNZTÁR 48665. SZ.

KÜLÖNLEGESSÉGEK :

Budapest,.....

M. A. N.

„TERNÓ“ GYORSSAJTÓK

KÖRFORGÓGÉPEK

„OFFSET“ GÉPEK

„WINKLER“

FRONTKIRAKÓ GYORSSAJTÓK

ÖNMŰKÖDŐ ÍVBERAKÓK

ÖNMŰKÖDŐ ÖNTŐMŰVEK

MATRICÁLÓ SAJTÓK

MATRICASZÁRÍTÓ-DOBOK

TÖMÖNTŐDEI OLVASZTÓKEMENCÉK

SZABADALMAZOTT ZÁRÓKERETEK

SZABADALMAZOTT SZEDŐHAJÓK

HENGERÖNTŐ-KÉSZÜLÉKEK

GALVÁNTELEPEK BERENDEZÉSE

VILLAMOS SZEDŐGÉPFŰTÉSEK

SEGÉDGEPEK OFFSETNYOMÁSHOZ

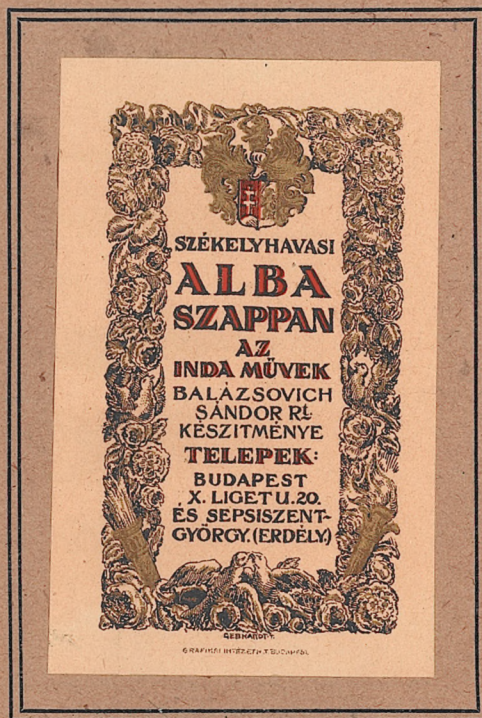
GÖRDITHETŐ ZÁRÓLEMEZEK

MATRICA-OLLÓK

VILLAMOS HENGERMELEGÍTŐK

GÉPEK, ESZKÖZÖK ÉS ANYAGOK

AZ ÖSSZES GRAFIKAI ÉS ROKON-
SZAKMÁK RÉSZÉRE

CSOMAGOLÓPAPIRCIMKE

RAJZOLTA GEBHARDT T.

A NÉMET BETŰPIAC HÁROM NAGYSZERŰ UJDONSÁGA

OHIO
ANTIQUA

Ohio-Kraft!

OHIO-KURZIV

Schriftguss
A-G

VORMALS
BRÜDER BUTTER

DRESDEN - N. 23

A Magyar Grafika szövegét teljes egészében, hirdetéseit és mellékleteinek szedéspéldáit pedig nagyrészen az Ohio-betűkből szedik

Raktáron tart mindennemű papírminőségeket

HARTMANN VILMOS
PAPIRKERESKEDELM
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST VI, EÖTVÖS-UTCA 9

- Képviseletek:
- Lexkam-Josefsthali Rt.
 - Rózsafegyvi Celluloze- és Papírgyár Rt.
 - Heinrichsthali Papírgyári Rt.
 - Roeder Gusztáv és Társa
 - Pitteni Papírgyár Rt.

GRAFIKAI SZAKÜZLET

AGF

Fachgeschäft der
graphischen Branche

Zürich Z

5 Treighlerstraße
Tel: Höttingen
6390

A LEGJOBB BESZERZÉSI FORRÁS

Észletáthelyezés!

A Freund-Barát-féle Papírnagykereskedés és Grafikai
szaküzlet irodáit és raktárait folyó évi december hó 1-ével
V, AKADÉMIA-UTCA 3. SZÁM
alá helyezte át. Telefonszám, mint eddig: 82-35.

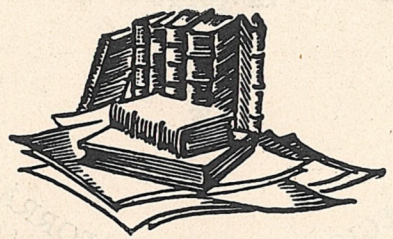
ELSŐ MAGYAR BETŰÖNTŐDE*RT

BUDAPEST VI

DESSEWFFY-UTCA 32

Érdekközösségben a Schriftgießerei D. Stempel, A-G.
Frankfurt a. M. céggel

Divatos Szöveg és cimbefűk
Magyar, Német, Lengyel, Horvát
Tót, Román, Bolgár, Szerb, Görög
Szedéshez

A Linotype szedőgépek befűivel
egyező vágású befűk
kézi szedésre

Sima és Mintázott Rézlelniák
Teljes Nyomdai berendezések

Telefonszám 23-70

STEYRERMÜHL

PAPIRGYÁR MAGYARORSZÁGI VEZÉRKÉPVISELETE

R A K T Á R R Ó L S Z Á L L I T A

FREUND-BARÁT-FÉLE

PAPIRNAGYKERESKEDÉS ÉS GRAFIKAI SZAKÜZLET

BUDAPEST V, AKADÉMIA-UTCA 3. SZ.

SÜRGÖNYCÍM: FEBARÁT BUDAPEST

KÜLÖNLEGESSÉGEK MŰNYOMÓ-, KRÓM-, RAJZ-, PAUZ-,
PERGAMENTPÓTLÓ- STB. PAPIROKBAN ÉS KARTONOKBAN

TELEFONSZÁM: 82-35

Független Szemle

Kulturális havi folyóirat

Szerkesztő és kiadó: dr. Czákó Ambró

*

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Budapest VIII. ker., Baross-utca 3

*

Előfizetési ára 1922 júliusától kezdve egész évre 500 K, fél évre 260 K

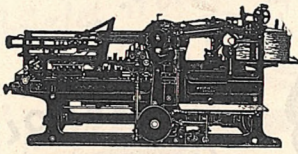

KÖNYVKÖTÉSZETI
DOBOZGYÁRI ÉS
HAJTOGATÓGÉPEK GYÁRA

PREUSSE & COMP. A.-G.
LEIPZIG

KÉPVISELI MAGYARORSZÁG ÉS
AZ UTÓDÁLLAMOK RÉSZÉRE A

FREUND - BARÁT - FÉLE
PAPIRNAGYKERESKEDÉS ÉS GRAFIKAI SZAKÜZLET
BUDAPEST V, AKADÉMIA-UTCA 3. TELEFON 82-35

J. G. Schelter & Giesecke

betűöntőde
vésnöki műintézet
gépgyár
klisékészítő műintézet
Leipzig

Készítünk betűket, díszítő- és rézlénia-anyagot nyomdák és könyvkötők részére, dombor- és aranynyomáshoz való vészeteket, plakátbetűket, valamint kereteket fából és fémből, vonalas, tónusos és többszínnyomáshoz való kliséket, réznyomatokhoz dúcokat, a dobozgyártáshoz való mindennemű szükségesi cirkéket, továbbá kéttűrés nyomógépeket, téglélnyomósajtókat és számozókészülékeket

*

Fischer és Méri, Budapest
VII, Kazinczy-utca 27, II/24

RÉVÉSZ FIVÉREK

gumibélyeggyár
BUDAPEST IV, VÁCI-U. 10

Készít a grafikai szakmához szükséges metszeteket és dombornyomásokat
TELEFONHÍVÓ 37-09

A VILÁG LEGRÉGIBB ÉS
LEGNAGYOBB NYOMDAI
FESTÉKGYÁRA

LORILLEUX CH. ÉS TSA

Az 1889. és 1900. évi párisi világiállításokon versenymen kívüli jury-tag

*

Festékek a kő- és könyvnyomdai, könyvkötészeti, valamint az összes grafikai szakmák részére. Hengeranyagok és hengeröntés

IRODA ÉS RAKTÁR

BUDAPEST IV.

FERENC JÓZSEF-RAKPART 27
GYÁR: BUDAFOKON, BUDAPEST MELLETT

TELEFON 37-58 ÉS 93-29. ALAPÍTÁSI ÉV 1818

11 GYÁR. 40 LERAKAT AZ EGÉSZ VILÁGON

Grand Prix - kitüntetés: Saint-Louis 1904. évben, Lüttich 1905-ben és Milano 1906-ban

*

Másolófesték. Kencék és olajok. Arany- és ezüsthétek. A legjobb minőségű preparált papirosok könyvművek számára

PUSZTAFI ZSIGMOND

RÓNA ÉS PUSZTAFI

GRAFIKAI SZAK-
ÜZLET BUDAPEST
V. KER., TÁTRA-
UTCA 6. SZÁM

GRAFIKAI GÉPEK
ÉS SZERELVÉNYEK
GYÁRA BUDAPEST
III. BÉCSI-UT 42. SZ.

TELEFONSZÁM 31-43

TELEFONSZÁM 54-48

A GRAFIKAI SZAKMA
RÉSZÉRE SZÜKSÉGELT
MINDENFAJTA PAPIROSOK
ÁLLANDÓ NAGY RAKTÁRA

WALDMANN FERENC

PAPIRGYÁRAK LERAKATA ÉS NAGYKERESKEDELMI R-T
BUDAPEST V. FÁLK MIKSA-UTCA 13. SZÁM

SÜRGÖNYCIM: PAPPYROLEUM, BUDAPEST
TELEFON:
96-19
142-51

GÉPEK, BETŰK, FESTÉKEK, FELSZERELÉSI ANYAGOK

KÖNYVNYOMDÁK, LITOGRFÁFIÁK ÉS DOBOZGYÁRAK BERENDEZÉSE

FUCHS DÁVID

GRAFIKAI SZAKÜZLET V. CSÁKY-U. 49 (BEJÁRAT WAHRMANN-U. 16)
TELEFON 21-91

TELEFON 21-91

HASZNÁLT SZAKMABELI GÉPEKET A LEGMAGASABB ÁRAKON VESZ

HORVÁT LAJOS
GRAFIKAI SZAKÜZLETE R-T
BUDAPEST

Szállít
azonnal raktárról teljes

KÖNYVNYOMDAI
KÖNYOMDAI
KÖNYVKÖTÉSZETI
DOBOZGYÁRI

berendezéseket és mindennemű
szervényeket :: Gépek
javítása szavatosság
mellett

IRODA ÉS RAKTÁR: VII. ARÉNA-ÚT 80
TELEFON: JÓZSEF 32-03
GYÁRTELEP: III. FÉNYES ELEK-UTCA 4
TELEFON 121-38

GROSZ és BÁNYÁSZ

P A P I R Á R U G Y Á R
BUDAPEST VI, ARADL-UTCA 22

MINDENMŰ FÜGGŐ-, ZSÁK- ÉS RAG-
CÍMKÉK, POSTARAGCÍMKÉK, MINDEN
RENDSZERŰ KARTOTHEK. STANCOLÁSI
MUNKÁKAT BÁRMELY MENNYISÉGBEN
A LEGRÖVIDEBB IDŐ ALATT SZÁLLÍTUNK.
KIFIZETÉSI, FESTÉK- ÉS FÜSZERZACSKÓK
GYÁRTÁSA. PÉNZSZALAGOK. ENYVEZETT
CSOMAGOLÁSI CÍMKÉK MINDENFÉLE
NAGYSÁGBAN ÉS MINŐSÉGBEN STB.

★
Arany éremmel
kitüntetve 1914-ben Lipcsében

Wilhelm Woellmer's
Schriftgiesserei

Messinglinien-Fabrik und Gravier-
Anstalt :: Berlin SW

Kérjen mintafüzeteket képviselőmtől!
OFFENBERGER MIKSA - BUDAPEST
VIII, József-körut 53

Hermes-Grotesk és Schraffierte Hermes-Grotesk betűkből szedve

MAGYAR
ÓLOMÁRUGYÁR
ÉS FÉMKERESKEDELMI
R.-T.

BUDAPST
VI. FORGÁCH-UTCA 4
TELEFON 110-45. 176-76

AJÁNlja
GARANTÁLT ÖSSZETÉTELŰ
BETŰFÉMEIT
BETŰÖNTŐDÉK, KÖNYVNYOMDÁK ÉS
TÖMÖNTŐDÉK RÉSZÉRE

ÓLOM, ANGOL ÓN ÉS ANTIMÓN
NAPI ÁRON KAPHATÓ

BETŰFÉM HULLADÉKOT, FÉMSALAKOT ÉS
FÉMHAMUT A LEGMAGASABB ÁRON VÁSÁROL

ELSŐ MAGYAR
BETŰÖNTŐDE RT.

BUDAPEST
VI. DESSEWFFY-UTCA 32.
TELEFON 23-70

Érdekközösségben
a Schriffgiesserei D. Stempel A.-G.
Frankfurt a. M. Céggel

Sima és mintázott rézleániák. Teljes
nyomdaiberendezések. A linotype
szedőgépek befűivel egyező
vágású befűk kézi szedésre
magyar, német, lengyel,
horvát, román, bolgár,
tót, szerb és görög
szedéshez

DIVATOS SZÖVEG-
ÉS CÍMBETŰK

TELEFON
JÓZSEF
2485

KLISÉKET
LEGJOBB

KIVITELBEN.

KÉSZIT A
OKSZOROSITO
IPAR RT
KÉMIGRAFIAI
MŰINTÉZET ÉS
KLISÉGYÁR

BUDAPEST, VIII

TISZA KÁLMÁN-TÉR
6

GRAFIKAI SZAKÜZLET

KALLINA ZDENKO

Képviseletek:
 Leipziger Schnellpressenfabrik,
 Leipzig. August Fomm, könyv-
 kötészeti gépek gyára, Leipzig

**BUDAPEST VIII, MÁTYÁS-
 TÉR 16 · TELEFON J. 14-16**

Raktáron az összes grafikai
 anyagok, eszközök és festékek.

BERGER ÉS WIRTH

ELSŐ MAGYAR KÖ-
 ÉS KÖNYVNYOMDAI
 FESTÉK- ÉS HEN-
 GERANYAGGYÁR

BUDAPEST IX. KER.,
 MÁRTON-UTCA 19
 T E L E F O N :
 JÓZSEF 6-35. SZÁM

HENGER
 OLCSÓBB ÉS JOBB

ÖNTÉS!
 A HÁZI ÖNTÉSÉNél

JUBILEUM-ÉV 1902-1922

**DÖRNER ÉS HEIMBERG
 PAPIRÁRU- ÉS REKLÁMCIKKGYÁR
 RÉSZVÉNYTÁRSASÁG**

BUDAPEST V, SZIGET-U. 38 (POZSONYI-ÚT 4/B) TELEFON 32-63

NAPTÁRAK, NOTESZEK, ÍRÓALJZATOK ÉS ÍRÓMAPPÁK,
 DOMBORNYPOMÁSÚ PLAKÁTOK
 BRONZUTÁNZATÚ PLAKETTEK, REKLÁMCIKKÉK STB.
 A LEGEGYSZERŰBB KIVITELTŐL A LEGFINOMABBIG
 KÉRJEN AJÁNLATOT!

GENZSCH & HEYSE
 B E T Ü Ö N T Ő D E

HAMBURG MÜNCHEN

MAGYARORSZÁGI
 KÉPVISELŐJE

KALLÓS ÖDÖN
 GRAFIKAI SZAKÜZLET BUDAPEST
 V, WAHRMANN-UTCA 6 · TELEFON 130-17

**DRESDENER
 SCHNELLPRESSENFABRIK
 A-G
 COSWIG I. SA.**

GYÁRTJA A **PLANÉTA**-GYORSSAJTÓKAT
 ÉS TEGELYNOMÓ-GÉPEKET. KÉPVISELI
 MAGYARORSZÁG ÉS AZ UTÓD-
 ÁLLAMOK RÉSZÉRE A

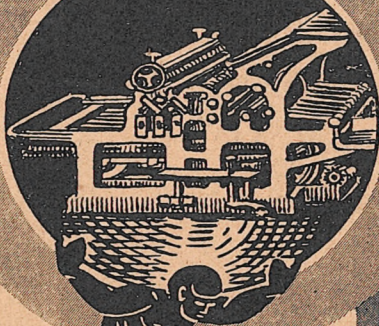
FREUND-BARÁT-FÉLE
 PAPIRNAGYKERESKEDÉS ÉS
 GRAFIKAI SZAKÜZLET BUDAPEST,
 V, AKADÉMIA-UTCA 3. TELEFON 82-35

UNIVERSAL

GRAFIKAI SZAKÜZLET RT
BUDAPEST, RÁKÓCZI-TÉR 2

(BEJÁRAT: VIII, SALÉTRÓM-U. 2.)

★
TELEFON
JÓZSEF
48-12.
★

GÉP

SCHNELLPRESSENFABRIK
FRANKENTHAL (ALBERT
& CIE ACT-GES) VEZÉR-
KÉPVISELETE

BETŰ

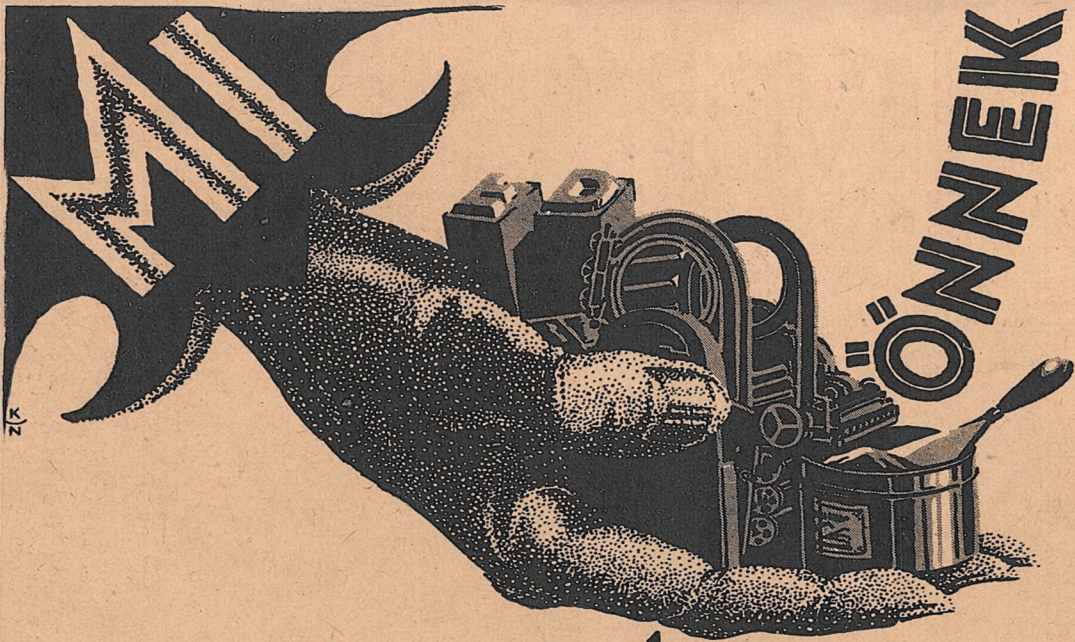
★
ELSŐ MAGYAR BETŰÖNTŐDE
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
ÉS A SCHRIFTGEISSEREI
D, STEMPEL AKTIENGESSELLSCHAFT VEZÉR-
KÉPVISELETE MAGYARORSZÁG ÉS BALKÁN RÉSZÉRE
★

FESTÉK

DR GUSTAW WICKE BERLIN
GYÁRTMANYAINAK
RAKTÁRAK

ALLANDÓ NAGY GÉPRAKTÁR
AZ ÖSSZES PAPIRIPARI
SZAKMAK RÉSZÉRE ÚJ ÉS
HASZNÁLT ÁLLAPOTBAN
JÓTÁLLÁS MELLETT
MINDENNEMŰ FELSZERE-
LÉSI TÁRGYAK JÓ FESTÉKEK

NYUJTJUK
 ELŐNYÖS BEVÁSÁRLÁSAINK FOLYTÁN
 A LEGVERSENYKEPESEBB ÁRAKAT

KÖNYVNYOMDAI · LITOGRAFIAI · KÖNYVKÖTÉSZETI · DOBOZGYÁRI
GÉPEK · BETŰK · FESTEKEK
 ÉS · FELSZERELÉSEK · VÉTELÉNÉL

FVCHS · DÁVID

GRAFIKAI · SZAKÜZLET · BUDAPEST · V. C4 & KY ·
 UTCA · 49 · BEJÁRAT: WAHRMANN-U. 16 · TELEFON 21-91
 ÜZEMEN · KIVÜL · ÁLLÓ · GÉPEIT · ANYAGOKRA · ELŐNYÖS · FELTÉTELEK
 MELLETT · BECSERELJÜK · NE · MULA SZÁ · EL · AJÁNLATOT · KÉRNI!

Globus Nyomdai Müintézet R-T Budapest VI, Aradi-utca 8 — Igazgató: Biró Miklós